

FUNDUSZE UNIJNE DLA ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH W LATACH 2007-2013. PRZEWODNIK

MARCELA WASILEWSKA

**FUNDUSZE UNIJNE
DLA ORGANIZACJI
POZARZĄDOWYCH
W LATACH 2007-2013**

PRZEWODNIK

FUNDUSZE UNIJNE DLA ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH W LATACH 2007-2013

PRZEWODNIK

Zebrała i opracowała
Marcela Wasilewska

Federacja
Organizacji Pozarządowych
CENTRUM SZPITALNA

Warszawa, wrzesień 2008

SPIS TREŚCI:

WSTĘP	5
I. FUNDUSZE UE DOSTĘNE NA POZIOMIE UNIJNYM	7
1. Program Uczenie się przez całe życie	9
2. Program Erasmus Mundus II	11
3. Program Kultura	12
4. Program Europa dla obywateli	14
5. Program Media	19
6. Drugi wspólnotowy program działań w dziedzinie zdrowia	21
7. Bezpieczniejszy Internet	23
8. Program Młodzież w działaniu	24
9. Wspólnotowy program na rzecz zatrudnienia i solidarności społecznej – Progress	27
10. Program Life+	29
11. Programy współpracy zewnętrznej	31
12. Instrumenty finansowe europejskiej polityki spójności, Wspólnej Polityki Rolnej oraz Wspólnej Polityki Rybackiej	34
II. FUNDUSZE UE DOSTĘNE NA POZIOMIE KRAJOWYM	35
1. Program Kapitał Ludzki	36
2. Program Innowacyjna Gospodarka	49
3. Program Infrastruktura i Środowisko	54
4. Program Rozwój Polski Wschodniej	59
5. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	63
6. Program Zrównoważony Rozwój Sektora Rybołówstwa i Nadbrzeżnych Obszarów Rybackich	67
7. Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej	69
8. Europejski Instrument Sąsiedztwa i Partnerstwa	70
ZAŁĄCZNIK I	73
Adresy stron internetowych opisanych programów i instytucji odpowiedzialnych za ich realizację – poziom unijny	
ZAŁĄCZNIK II	77
Adresy stron internetowych opisanych programów i instytucji odpowiedzialnych za ich realizację – poziom krajowy	

WSTĘP

W swoim budżecie na lata 2007-2013 Unia Europejska przewidziała wiele możliwości dofinansowania projektów organizacji pozarządowych w różnorodnych programach i funduszach. Niniejszy Przewodnik jest naszym skromnym wkładem w promowanie i przybliżanie organizacjom tych możliwości.

W I części opisaliśmy kilkanaście programów, zarządzanych przez różne biura Komisji Europejskiej (tzw. Dyrekcje Generalne), w których jako projektodawcy uczestniczyć mogą m.in. organizacje pozarządowe z państw członkowskich UE oraz z innych państw Europy i świata.

W II części opisane zostały programy przygotowane przez Polskę dla wykorzystania ogromnej puli pieniędzy, jaką przyznała nam Unia w ramach polityki spójności. Na pewno nie raz zetknęliście się już Państwo z terminem „fundusze strukturalne”. Taką formę pomocy, która ma na celu bardziej spójny rozwój społeczno-gospodarczy regionów Unii, Wspólnota zaoferowała wszystkim nowym państwom członkowskim.

Zbierając informacje na temat poszczególnych programów, staraliśmy się w miarę możliwości uprościć język, jakim są opisane. Niejednokrotnie było to bardzo trudne, ponieważ ważne dokumenty, na podstawie których dany program jest wprowadzany w życie, są pisane żargonem pełnym skomplikowanych terminów niełatwych do wytłumaczenia innymi słowami, zaś informacje podane są w formie skondensowanej. Z drugiej strony, dzięki temu, że informacje są zwięzłe, jest mniej miejsca na wątpliwości i różne interpretacje. A tzw. „potencjalny beneficjent” (czyli np. przedstawiciel organizacji pozarządowej, która zechce sięgnąć po te pieniądze) i tak musi się zapoznać z tymi sformułowaniami i określeniami, aby umieć poruszać się w gąszczu zapisów programów, w których chciałby się starać o dofinansowanie dla swojego projektu. Przewodnik jest więc adresowany zarówno do organizacji, które nie mają jeszcze doświadczeń w ubieganiu się o pieniądze z UE, jak i do tych, które już tego próbowały.

Owocnej lektury!

Marcela Wasilewska

CZĘŚĆ I

FUNDUSZE UE DOSTĘPNE NA POZIOMIE UNIJNYM

W części tej znajdują Państwo informacje na temat programów ustanowionych przez Komisję Europejską, a służących realizacji polityki UE w danym obszarze, np. edukacji, kultury, mediów, młodzieży, zdrowia itd. Określenie „fundusze UE dostępne na poziomie unijnym” oznacza fundusze zarządzane i wdrażane przez Komisję na poziomie centralnym (choć czasem przy pomocy specjalnych struktur tworzonych w krajach członkowskich).

Prezentowane tu programy nie wyczerpują oczywiście listy inicjatyw Komisji, w ramach których o dofinansowanie mogą się ubiegać organizacje pozarządowe.

Zebrane przez nas informacje pochodzą z oficjalnych polskich wersji dokumentów programowych. W przypadku ich braku, wykorzystane zostały dostępne wersje językowe przetłumaczone na polski przez autorkę Przewodnika. Z oczywistych względów nie jest możliwe przetłumaczenie każdego dokumentu na 23 oficjalne języki UE. Teksty same w sobie są często bardzo skomplikowane, a zapoznanie się z nimi utrudnia dodatkowo fakt, że nawet w dokumentach tłumaczonych przez wyspecjalizowane służby Komisji zdarzają się nieścisłości lub nieadekwatne tłumaczenia terminów, dlatego nierzadko bardzo trudnym zadaniem jest ustalenie, co i w jaki dokładnie sposób jest finansowane. Trzeba więc podkreślić, że nie wystarczy zapoznać się z polską wersją językową danego dokumentu. Organizacja, która chciałaby pozyskać pieniądze na projekt z programu UE, musi zapewnić sobie pracownika/ -ów posługującego/ -ych się językiem angielskim. Uwaga ta nie wynika z uprzedzenia do innych języków, ale z prostego faktu, że wszystkie dokumenty mają swoją wersję w tym języku. Przydaje się także znajomość języka francuskiego i niemieckiego, ponieważ większość dokumentów ma wersje w tych językach. Ogólnie rzecz ujmując, znajomość któregoś z tych trzech języków jest bezsprzecznie konieczna.

Słowo o samych dokumentach programowych. Każdy program przygotowany przez Komisję jest zatwierdzany decyzją Parlamentu Europejskiego i Rady UE. Decyzja zawiera szczegółowe informacje na temat programu: określa jego cele, obszary zainteresowania, sposoby realizacji, finansowane działania, beneficjentów, grupy docelowe, kraje uczestniczące w jego realizacji itd. Z punktu widzenia potencjalnych projektodawców jest to więc bardzo ważny dokument. Decyzje są obowiązkowo publikowane w Dzienniku Urzędowym UE (seria L), który jest dostępny w Internecie. Stopniowo są one tłumaczone (najczęściej z oryginalnej wersji w języku angielskim) na unijne języki urzędowe. Często zdarza się, że na stronach interesującego nas programu, znajdujemy jedynie wersję angielską decyzji o jego ustanowieniu. Nie znaczy to, że nie ma polskiej wersji. Zanim więc zabierzemy się za mozolne tłumaczenie eurożargonu, spróbujmy odnaleźć decyzję w internetowej edycji Dziennika Urzędowego za pomocą oznaczeń w wersji oryginalnej: rok podjęcia decyzji, seria i numer dokumentu. Jeśli brakuje nam tych danych, możemy skorzystać z wyszukiwarki.

Równie istotnymi dokumentami są roczne plany prac. Znajdziemy w nich dokładne informacje na temat działań, jakie będą realizowane w danym roku oraz wskazówki dotyczące naborów wniosków i ich harmonogram. Są one publikowane w Internecie przez Dyrekcje Generalne przed 31 marca każdego roku.

Innym ważnym dokumentem dla organizacji szukających możliwości finansowania swoich projektów jest *call for proposals*, czyli ogłoszenie o konkursie (zazwyczaj tłumaczone w dokumentach oficjalnych jako zaproszenie do składania wniosków) oraz *call for tender* – ogłoszenie o przetargu (zaproszenie do składania ofert). Pełne wersje ogłoszeń są zwykle dostępne jedynie w języku angielskim, natomiast w wersji skrócone są tłumaczone na pozostałe języki. Ogłoszeń o konkursach można szukać w Dzienniku Urzędowym UE (seria C), a ogłoszeń o przetargach w Suplemencie do niego.

Na potrzeby tego Przewodnika, staraliśmy się możliwie uprościć opisy programów, szukając w każdym z nich tych samych kluczowych elementów: cele, struktura, typy projektów, poziom dofinansowania, beneficjenci, kwalifikujące się kraje, nabory wniosków, zarządzanie programem. Przyjęliśmy zasadę niepodawania w opisie programów i funduszy wysokości kwot zapisanych w budżecie Unii, aby nie utrudniać odbioru Przewodnika. Ważne są kwoty przeznaczone na realizację programu w ujęciu rocznym – określone w publikowanych raz do roku planach prac.

Adresy stron internetowych opisanych programów i instytucji nimi zarządzających (oraz innych instytucji wspomagających) zostały zebrane w Załączniku I. Znajdą tam Państwo również inne przydatne adresy.

1. PROGRAM UCZENIE SIĘ PRZEZ CAŁE ŻYCIE (2007-2013)

Program, poprzez promocję i zachęcanie do uczenia się przez całe życie, ma przyczynić się do rozwoju Wspólnoty Europejskiej jako społeczeństwa opartego na wiedzy, charakteryzującego się trwałym rozwojem gospodarczym, licznymi i dobrej jakości miejscami pracy oraz spójnością społeczną przy jednoczesnym zapewnieniu należytej ochrony środowiska naturalnego dla przyszłych pokoleń. Program ma w szczególności sprzyjać wymianie, współpracy i mobilności pomiędzy systemami edukacji i szkoleń w obrębie UE. Obejmuje on wszystkie rodzaje i poziomy edukacji oraz kształcenia i szkolenia zawodowego.

STRUKTURA

Program składa się z programów sektorowych, programu międzysektorowego i programu Jean Monnet.

Programy sektorowe:

- **Program Comenius** – odpowiada na potrzeby dydaktyczne osób korzystających z edukacji na poziomie przedszkolnym i szkolnym do końca szkoły średniej, a także instytucji i organizacji zapewniających kształcenie w tym zakresie;
- **Program Erasmus** – odpowiada na potrzeby dydaktyczne osób korzystających z edukacji na poziomie studiów wyższych, osób korzystających ze szkoleń i kształcenia zawodowego na poziomie studiów wyższych, bez względu na długość kursu lub kwalifikacje tych osób (w tym uwzględnia się studia doktoranckie), a także na potrzeby instytucji i organizacji zapewniających lub ułatwiających edukację i szkolenia w tym zakresie;
- **program Leonardo da Vinci** – odpowiada na potrzeby dydaktyczne osób korzystających ze szkolenia i kształcenia zawodowego (poza szkoleniem i kształceniem zawodowym na poziomie studiów wyższych), a także na potrzeby instytucji i organizacji zapewniających bądź ułatwiających kształcenie i szkolenie w tym zakresie;
- **program Grundtvig** – odpowiada na potrzeby dydaktyczne osób korzystających z wszelkich form kształcenia dorosłych, a także na potrzeby instytucji i organizacji zapewniających bądź ułatwiających kształcenie w tym zakresie.

Program międzysektorowy obejmuje cztery działania:

- współpracę strategiczną i innowacje w dziedzinie uczenia się przez całe życie;
- propagowanie nauki języków obcych;
- rozwijanie innowacyjnych treści, usług, metodologii uczenia i praktyk opartych na technologiach informacyjno-komunikacyjnych opracowanych na potrzeby uczenia się przez całe życie;
- upowszechnianie i wykorzystywanie wyników działań wspieranych w ramach programu oraz poprzednich programów związanych z tą dziedziną, jak również wymianę dobrych praktyk.

Program Jean Monnet wspiera instytucje i działania w dziedzinie integracji europejskiej. Obejmuje trzy działania kluczowe:

- wsparcie dla projektów uniwersyteckich dotyczących integracji europejskiej (Akcja Jean Monnet);
- wsparcie dla sześciu instytucji akademickich zajmujących się sprawami integracji europejskiej;
- wsparcie europejskich stowarzyszeń działających w dziedzinie edukacji i szkoleń.

TYPY DZIAŁAŃ:

- mobilność osób biorących udział w procesie uczenia się przez całe życie;
- partnerstwa dwustronne i wielostronne;
- projekty wielostronne opracowane specjalnie w celu promowania jakości w systemach edukacji i szkoleń poprzez międzynarodową wymianę innowacji;
- projekty jednostronne i krajowe; wielostronne projekty oraz sieci;
- obserwacja i analiza polityk oraz systemów w dziedzinie uczenia się przez całe życie, tworzenie i regularne udoskonalanie materiałów naukowych i informacyjnych, w tym: ekspertyz, danych sta-

tystycznych, analiz i wskaźników, działań zmierzających do zapewnienia przejrzystości i uznawania kwalifikacji oraz wcześniejszych okresów nauki, a także działań zmierzających do zapewnienia jakości kształcenia;

- dotacje na niektóre wydatki operacyjne i administracyjne ponoszone przez instytucje i stowarzyszenia działające w dziedzinie objętej programem;
- inne inicjatywy promujące cele programu.

Działania te mogą być realizowane poprzez zaproszenia do składania wniosków, ogłaszanie przetargów lub też mogą być realizowane bezpośrednio przez Komisję.

POZIOM DOFINANSOWANIA

Wkład finansowy Komisji wynosi zwykle ok. 75%.

BENEFICJENCI

Wśród beneficjentów programu wymienione są m.in.: instytucje lub organizacje zapewniające możliwości kształcenia przewidzianego przez program; podmioty świadczące usługi doradztwa zawodowego i poradnictwa dotyczące dowolnego aspektu uczenia się przez całe życie; stowarzyszenia działające w dziedzinie uczenia się przez całe życie, w tym stowarzyszenia studentów, praktykantów, uczniów, nauczycieli, rodziców i uczniów dorosłych oraz inne organizacje pozarządowe.

Kwalifikują się: państwa członkowskie UE; państwa należące do EOG: Norwegia, Islandia i Liechtenstein; państwa ubiegające się o członkostwo w UE; państwa Bałkanów Zachodnich oraz Szwajcaria. Uczestnictwo w pierwszym działaniu kluczowym w ramach programu Jean Monnet jest również dostępne dla szkół wyższych z państw trzecich.

NABORY WNIOSKÓW

Ogłoszenie o naborach wniosków dla całego programu publikowane jest na stronach instytucji zaangażowanych we wdrażanie programu zazwyczaj raz do roku. Znajdują się w nim wskazówki dotyczące przygotowania i zgłoszenia wniosku, priorytety tematyczne, warunki dofinansowania, terminy poszczególnych konkursów. Ogłoszenie publikowane jest w oficjalnych językach UE.

ZARZĄDZANIE PROGRAMEM

Zarządzanie programem zostało podzielone między: Dyrekcję Generalną ds. Edukacji i Kultury, Agencję Wykonawczą ds. Edukacji, Kultury i Sektora Audiowizualnego i narodowe agencje programu (jedna lub więcej w każdym uczestniczącym kraju).

Zadaniem Dyrekcji Generalnej ds. Edukacji i Kultury jest zapewnienie skutecznej realizacji wspólnotowych działań prowadzonych w programie. Agencja Wykonawcza prowadzi scentralizowane działania programu w obszarze edukacji, szkoleń, aktywnego obywatelstwa, młodzieży, kultury i audiowizualnym: ogłasza konkursy, dokonuje selekcji wniosków, podpisuje umowy, monitoruje projekty, utrzymuje kontakt z beneficjentami. Narodowe agencje pełnią bardzo ważną rolę w realizacji programu, szczególnie w przypadku działań zdecentralizowanych: dostarczają one informacji, promują program, zbierają i oceniają wnioski, podejmują decyzje o przyznaniu grantu, podpisują umowy, monitorują i wspierają beneficjentów, rozpowszechniają efekty działań oraz informują Komisję o wpływie programu na ich kraje.

Zarządzanie scentralizowane (Agencja Wykonawcza): ok. 20% funduszy w ramach programu przeznaczonych jest na następujące typy działań (nie wszystkie są dostępne w każdej części programu):

- projekty wielostronne;
- wielostronne sieci;
- projekty jednostronne i krajowe:
  - obserwacja i analiza;
  - granty operacyjne;
  - środki towarzyszące.

Zarządzanie zdecentralizowane – narodowe agencje:

- mobilność;
- partnerstwa dwu- i wielostronne;
- projekty wielostronne (tylko niektóre typy projektów Leonardo da Vinci Transfer Innowacji).

2. PROGRAM ERASMUS MUNDUS II (2009-2013)

Program Erasmus Mundus został powołany przez Parlament Europejski w 2003 r. na pięć lat (do końca 2008 r.). Obecnie trwają prace przygotowawcze do drugiej fazy programu Erasmus Mundus na lata 2009-2013. Propozycja decyzji w sprawie programu Erasmus Mundus II została przyjęta przez Parlament Europejski w 2007 r. Na przełomie października i listopada 2008 r. planowane jest przyjęcie tej decyzji przez Parlament Europejski. Powinna ona wejść w życie w styczniu 2009 r.

Ogólnym celem programu jest podniesienie jakości w europejskim szkolnictwie wyższym poprzez szerszą współpracę z krajami trzecimi i wspieranie w ten sposób rozwoju zasobów ludzkich oraz promowanie dialogu i pogłębianie zrozumienia między narodami i kulturami.

Nowością w programie Erasmus Mundus II, w stosunku do poprzedniej fazy programu, ma być:

- finansowanie wspólnych programów studiów doktoranckich;
- finansowanie stypendiów dla studentów z UE;
- wzmocnienie współpracy z instytucjami szkolnictwa wyższego z krajów trzecich;
- włączenie do programu działań finansowanych obecnie przez program Erasmus Mundus External Cooperation Window (Okno Współpracy Zewnętrznej)¹.

STRUKTURA:

- Akcja 1: Wspólne programy obejmujące stypendia – przewiduje przyznawanie wsparcia wysokiej jakości wspólnym programom magisterskim oraz doktoranckim, oferowanym przez grupę instytucji szkolnictwa wyższego z krajów europejskich oraz ewentualnie z krajów trzecich (stypendia na cały okres studiów dla najbardziej utalentowanych studentów z krajów europejskich oraz krajów trzecich, krótkoterminowe stypendia dla pracowników akademickich pochodzących z krajów europejskich i krajów trzecich, którzy mają wybitne osiągnięcia, stypendia mają być przeznaczane na prowadzenie badań lub działalności dydaktycznej w ramach wspólnych programów).
- Akcja 2: Projekty partnerskie pomiędzy Unią Europejską a instytucjami szkolnictwa wyższego w określonych regionach krajów trzecich jako podstawa strukturalnej współpracy i mobilności na wszystkich poziomach szkolnictwa wyższego.
- Akcja 3: Zwiększanie atrakcyjności europejskiego szkolnictwa wyższego – przewiduje wsparcie transnarodowych inicjatyw, studiów, projektów, imprez oraz innych działań, mających zwiększyć atrakcyjność i dostępność oraz poprawić wizerunek europejskiego szkolnictwa wyższego w świecie.
- Pomoc techniczna.

POZIOM DOFINANSOWANIA

W Akcji 3, w której aplikować mogą organizacje pozarządowe, wkład finansowy Komisji wyniesie do 75%.

BENEFICJENCI

Wśród adresatów programu wymieniane są między innymi organizacje zaangażowane w prowadzenie i rozwój szkolnictwa wyższego oraz ośrodki badawcze.

Kwalifikują się: państwa członkowskie UE; państwa należące do EOG: Norwegia, Islandia i Liechtenstein; państwa kandydujące do UE; państwa Bałkanów Zachodnich oraz Szwajcaria.

NABORY WNIOSKÓW

Konkursy są ogłaszane raz do roku.

ZARZĄDZANIE PROGRAMEM

Na poziomie europejskim program jest zarządzany przez Dyрекcyję Generalną ds. Edukacji i Kultury oraz unijne Biuro Współpracy EuropeAid przy pomocy Agencji Wykonawczej ds. Edukacji, Kultury i Sektora Audiowizualnego. Ważną rolę odgrywają także struktury narodowe.

¹ Dostępne na stronach Agencji Wykonawczej informacje na temat naborów wniosków w tym programie odnoszą się tylko do roku 2008.

3. PROGRAM KULTURA 2007-2013

Ogólnym celem Programu jest wzmocnienie wspólnej dla Europejczyków przestrzeni kulturowej, opartej na wspólnym dziedzictwie kulturowym oraz rozwój współpracy pomiędzy twórcami, uczestnikami życia kulturalnego oraz instytucjami kulturalnymi krajów uczestniczących w programie.

Program koncentruje się na trzech celach szczegółowych:

- wspieraniu ponadnarodowej mobilności osób pracujących w sektorze kultury,
- wspieraniu ponadnarodowego obiegu dzieł oraz wyrobów artystycznych i kulturalnych,
- promowaniu dialogu między kulturami.

STRUKTURA I POZIOM DOFINANSOWANIA:

Część 1. Wspieranie projektów w zakresie kultury

Organizacje działające w dziedzinie kultury otrzymują wsparcie na projekty współpracy ponad granicami oraz na tworzenie i realizację działań kulturalnych i artystycznych. W tej części nacisk położono na pomoc w nawiązywaniu współpracy przez takie organizacje uczestniczące w programie Kultura jak: teatry, muzea, stowarzyszenia zawodowe, centra badawcze, wyższe uczelnie, instytuty kultury i organy władzy publicznej z różnych krajów. Dzięki wspólnemu działaniu różne sektory mogą rozwijać swą działalność kulturalną i artystyczną ponad granicami krajów.

- **Część 1.1** Wieloletnie projekty współpracy (trwające od trzech do pięciu lat)

Celem działań w pierwszej kategorii jest ułatwianie nawiązywania wieloletnich, międzynarodowych kontaktów w dziedzinie kultury, przez zachęcanie co najmniej sześciu organizatorów działalności kulturalnej z co najmniej sześciu kwalifikujących się krajów do współpracy i działań, zarówno sektorowych, jak i międzysektorowych, mających rozwijać wspólną działalność kulturalną, w okresie od trzech do pięciu lat.

Na ten cel przeznaczone są środki w wysokości minimalnie 200 tys. i maksymalnie 500 tys. euro rocznie, ale wsparcie UE ogranicza się do maksymalnie 50% całkowitych kwalifikujących się kosztów. Środki te mają pomóc w zaplanowaniu lub rozszerzeniu zasięgu geograficznego danego projektu i stworzyć warunki dla jego kontynuacji po zakończeniu okresu finansowania.

- **Część 1.2.1** Projekty współpracy (trwające maksymalnie 24 miesiące)

Kategoria ta obejmuje działania prowadzone zarówno w poszczególnych sektorach gospodarki, jak i ponadsektorowo, przez co najmniej trzech organizatorów działalności kulturalnej z co najmniej trzech kwalifikujących się krajów przez okres maksymalnie dwóch lat. Specjalną uwagę poświęcono działaniom, w których poszukiwane są środki umożliwiające wieloletnią współpracę.

Na ten cel przeznaczono fundusze w wysokości od 50 tys. do 200 tys. euro, ale wsparcie udzielane przez UE ogranicza się do maksymalnie 50% całkowitych kwalifikujących się kosztów.

- **Część 1.2.2** Projekty tłumaczeń literackich (trwające maksymalnie 24 miesiące)

Kategoria ta obejmuje wspieranie projektów tłumaczeniowych. Wsparcie UE dla tłumaczeń literackich ma na celu poszerzenie wiedzy na temat literatury i dziedzictwa literackiego Europejczyków przez promowanie przepływu dzieł literackich między krajami. Wydawnictwa mogą ubiegać się o dotacje na tłumaczenia dzieł literackich z jednego języka europejskiego na inny język europejski oraz na publikację dzieł literackich.

Na ten cel przeznaczono dofinansowanie w wysokości od 2 tys. do 60 tys. euro, ale wsparcie udzielane przez UE ogranicza się do maksymalnie 50% całkowitych kwalifikujących się kosztów.

- **Część 1.3** Projekty współpracy z krajami trzecimi (trwające maksymalnie 24 miesiące)

Kategoria ta obejmuje wsparcie dla projektów wymiany kulturalnej między krajami uczestniczącymi w programie i krajami trzecimi, które zawarły z UE porozumienia o stowarzyszeniu lub współpracy, pod warunkiem że porozumienia o współpracy zawierają klauzulę dotyczącą kultury. W każdym roku wybierany jest jeden kraj lub większa liczba krajów trzecich na dany rok. Lista wybranych krajów ogłaszana jest na stronie internetowej Agencji, przed upływem terminu składania wniosków.

Proponowane działania muszą prowadzić do nawiązania współpracy międzynarodowej o określonym wymiarze. W projektach współpracy powinno uczestniczyć co najmniej trzech organizatorów działalności kulturalnej z co najmniej trzech kwalifikujących się krajów, współpracujących w dziedzinie kultury z co najmniej jedną organizacją z wybranego kraju trzeciego i/lub projekty powinny dotyczyć działalności kulturalnej prowadzonej w wybranym kraju trzecim.

Na ten cel przeznaczono dofinansowanie w kwocie od 50 tys. do 200 tys. euro, ale wsparcie udzielane przez UE wyniesie maksymalnie 50% całkowitych kwalifikujących się kosztów.

Część 2. Wspieranie podmiotów działających na szczeblu europejskim w dziedzinie kultury

Organizacje kulturalne, działające lub zamierzające podjąć działalność w dziedzinie kultury na poziomie europejskim, mogą otrzymać dotację na pokrycie kosztów operacyjnych. Ta część programu odnosi się do organizacji promujących poczucie wspólnych doświadczeń kulturowych o prawdziwie europejskim wymiarze.

W tej części przyznawane są dotacje na dofinansowanie kosztów operacyjnych ponoszonych przez beneficjentów z tytułu prowadzenia działalności o trwałym charakterze. Jest to zasadnicza różnica w porównaniu z innymi dotacjami przyznawanymi w pozostałych częściach programu.

Kategorie organizacji, które kwalifikują się do otrzymania dotacji w tej części:

- ambasadorowie;
- sieci propagatorów;
- festiwale;
- struktury wsparcia politycznego dla planu działań na rzecz kultury, podzielone na dwie podkategorie:
  - platformy dialogu strukturalnego;
  - grupy zajmujące się analizą polityki.

POZIOM DOFINANSOWANIA

Maksymalna wysokość dostępnej dotacji zależy od kategorii składanego wniosku, ale wsparcie UE nie może przekroczyć 80% całkowitych kwalifikujących się kosztów.

TYPY DZIAŁAŃ

Program Kultura wspiera projekty, organizacje oraz działania promocyjne i badawcze we wszystkich sektorach kultury, z wyjątkiem sektora audiowizualnego, który objęto oddzielnym programem pod nazwą MEDIA.

BENEFICJENCI

Kwalifikujący się wnioskodawcy muszą spełniać następujące warunki:

- być publiczną lub prywatną organizacją posiadającą status prawny, której podstawowa działalność należy do sfery kultury (sektor kulturalny i twórczy);
- ich siedziba, wpisana do rejestru, znajduje się w jednym z kwalifikujących się krajów.

Organizatorzy działalności kulturalnej, w tym również przedsiębiorstwa kulturalne, mogą uczestniczyć w programie Kultura pod warunkiem, że ich działalność w tej dziedzinie nie jest zorientowana na osiągnięcie zysku.

Osoby fizyczne nie mogą składać wniosków o dotację w tym programie.

Kwalifikują się: państwa członkowskie UE; kraje należące do EOG: Islandia, Liechtenstein, Norwegia; kraje kandydujące do członkostwa w UE oraz kraje regionu Bałkanów Zachodnich.

ZARZĄDZANIE PROGRAMEM

Za program odpowiada Dyrekcja Generalna ds. Edukacji i Kultury, która bezpośrednio zarządza niektórymi jego działaniami (część 1.3). Pozostałe działania są zarządzane przez Agencję Wykonawczą ds. Edukacji, Kultury i Sektora Audiowizualnego, która podlega kontroli Dyrekcji.

Wdrażanie programu jest scentralizowane, lecz ważną rolę pełnią w tym procesie punkty kontaktowe ds. kultury, działające w poszczególnych krajach, do których aplikujący mogą się zwracać o wyjaśnienia, wytyczne i pomoc przy przygotowaniu wniosku. Punkty zajmują się promowaniem programu, rozpowszechnianiem informacji na temat prowadzonych w jego ramach działań i możliwości uzyskania finansowania.

4. PROGRAM EUROPA DLA OBYWATELI 2007-2013

Celem programu jest:

- stworzenie obywatelom możliwości współpracy i uczestnictwa w budowaniu coraz bliższej, demokratycznej i otwartej na świat Europy;
- Europa zjednoczona w swojej różnorodności kulturowej i przez nią wzbogacona, co pomoże rozwijać obywatelstwo Unii Europejskiej;
- rozwój poczucia tożsamości europejskiej opartej na wspólnych wartościach, historii i kulturze;
- umacnianie poczucia odpowiedzialności za Unię Europejską wśród jej obywateli;
- pogłębianie tolerancji i wzajemnego zrozumienia między obywatelami Europy, którzy – szanując i promując różnorodność kulturową i językową – wnoszą wkład w dialog międzykulturowy.

Niektóre tematy, mające szczególne znaczenie dla rozwoju aktywnego obywatelstwa europejskiego, są w programie traktowane priorytetowo. Część tych tematów odnosi się do całego okresu trwania programu, natomiast nowe lub bardzo specyficzne tematy mogą być ustalone jako roczne priorytety istotne dla programu, obowiązujące przez ograniczony czas.

W programie priorytetowo traktuje się następujące tematy:

- przyszłość Unii Europejskiej i jej wartości podstawowe;
- aktywne obywatelstwo europejskie: partycypacja i demokracja w Europie;
- dialog międzykulturowy;
- jakość życia ludzi w Europie: zatrudnienie, spójność społeczna i zrównoważony rozwój;
- skutki polityki UE dla społeczeństw.

STRUKTURA:

- Działanie 1. Aktywni obywatele dla Europy – ukierunkowane jest specjalnie na udział obywateli:
  - Poddziałanie 1.1 Partnerstwo miast;
  - Poddziałanie 1.2 Projekty obywatelskie i środki wsparcia.
- Działanie 2. Aktywne społeczeństwo obywatelskie w Europie – skierowane jest do organizacji społeczeństwa obywatelskiego i zespołów ekspertów, otrzymujących wsparcie strukturalne na podstawie programu prac (dotacje operacyjne) lub wsparcie dla projektów ponadnarodowych (dotacje na działania):
  - Poddziałanie 2.1 Wsparcie strukturalne dla organizacji badających „europejski porządek publiczny” (zespołów ekspertów);
  - Poddziałanie 2.2 Wsparcie strukturalne dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego na poziomie europejskim;
  - Poddziałanie 2.3 Wsparcie dla projektów inicjowanych przez organizacje społeczeństwa obywatelskiego.
- Działanie 3. Razem dla Europy – jego celem jest pogłębianie koncepcji „aktywnego obywatelstwa europejskiego” oraz szerzenia wiedzy o niej w całej Europie (działanie to zainicjuje i przeprowadzi Komisja Europejska): wydarzenia o szerokim oddźwięku publicznym; badania; narzędzia informowania i rozpowszechniania informacji.
- Działanie 4. Aktywna pamięć europejska – jego celem jest ochrona najważniejszych obiektów i zbiorów archiwalnych dotyczących przestępstw oraz upamiętnienie ofiar nazizmu i stalinizmu.

TYPY DZIAŁAŃ:

- dotacje dla projektów (np. wsparcie projektu zainicjowanego przez organizacje społeczeństwa obywatelskiego w ramach działania 2.3);
- dotacje dla budżetu operacyjnego jednostki promującej aktywne obywatelstwo europejskie (np. wsparcie organizacji pozarządowej w ramach działania 2.2).

BENEFICJENCI

W programie mogą wziąć udział wszystkie zainteresowane strony, promujące aktywne obywatelstwo europejskie, m.in.: władze i organizacje lokalne, organizacje badające „europejski porządek publicz-

ny”, grupy obywateli, organizacje społeczeństwa obywatelskiego, organizacje pozarządowe, związki zawodowe, instytucje edukacyjne, organizacje wolontariackie, organizacje działające w dziedzinie sportu amatorskiego itp.

Kwalifikują się: państwa członkowskie UE; kraje należące do EOG: Islandia, Liechtenstein, Norwegia; kraje kandydujące do UE oraz kraje regionu Bałkanów Zachodnich.

NABORY WNIOSKÓW

Konkursy ogłaszane są na podstawie rocznych planów prac.

ZARZĄDZANIE PROGRAMEM

Nadzór nad programem prowadzi Dyrekcja Generalna Komisji Europejskiej ds. Edukacji i Kultury. Agencja Wykonawcza ds. Edukacji, Kultury i Sektora Audiowizualnego jest odpowiedzialna za wdrażanie większości jego działań.

Państwa członkowskie UE uczestniczą we wdrażaniu programu za pośrednictwem Komitetu Programowego.

SZCZEGÓLWE INFORMACJE NA TEMAT DZIAŁAŃ, W KTÓRYCH WNIOSKI SKŁADAĆ MOGĄ ORGANIZACJE POZARZĄDOWE

Działanie 2. Aktywne społeczeństwo obywatelskie w Europie

- **Poddziałanie 2.1 Wsparcie strukturalne dla organizacji badających europejski porządek publiczny (zespołów ekspertów)**
- **Poddziałanie 2.2 Wsparcie strukturalne dla organizacji społeczeństwa**

W obu poddziałaniach przewiduje się przyznawanie rocznych dotacji operacyjnych dla organizacji realizujących cele ogólnoeuropejskie. Dotacje zapewniają wsparcie finansowe obejmujące koszty niezbędne do prawidłowej realizacji normalnych i ciągłych działań wybranej organizacji. Koszty te obejmują w szczególności: koszty pracownicze, koszty ogólnego zarządu (czynsze i opłaty za nieruchomości, urządzenia, materiały biurowe, koszty telekomunikacyjne, opłaty pocztowe itp.), koszty spotkań wewnętrznych, koszty publikacji, koszty informacji i rozpowszechniania informacji, a także koszty bezpośrednio związane z programem pracy organizacji.

Możliwe jest także zawarcie wieloletnich umów o partnerstwie w celu usprawnienia planowania długoterminowego i zapewnienia większego bezpieczeństwa finansowego organizacjom.

Beneficjenci: niezależne organizacje non-profit, posiadające status i osobowość prawną, działające w dziedzinie obywatelstwa europejskiego, co jest wyraźnie opisane w statucie organizacji, i prowadzące większość swoich działań w kwalifikujących się państwach.

- Poddziałanie 2.1: organizacje prowadzące badania europejskiej polityki publicznej (niezależne ośrodki badawcze);
- Poddziałanie 2.2: organizacje społeczeństwa obywatelskiego promujące obywatelstwo europejskie. Nie kwalifikują się prywatni, indywidualni wykonawcy, uniwersytety, „Domy Europejskie” czy urzędy publiczne (krajowe, regionalne lub lokalne).

Działanie 2. Aktywne społeczeństwo obywatelskie w Europie

- **Poddziałanie 2.3 Wsparcie dla projektów inicjowanych przez organizacje społeczeństwa obywatelskiego**

Poddziałanie ma na celu wspieranie konkretnych projektów organizacji społeczeństwa obywatelskiego z krajów uczestniczących w programie. Mogą brać w nim udział różne organizacje działające na szczeblu lokalnym, regionalnym, krajowym lub europejskim.

Projekty powinny przyczynić się do poszerzenia wiedzy na temat wspólnego interesu europejskiego oraz możliwości szukania konkretnych rozwiązań poprzez współpracę lub koordynację na poziomie europejskim.

Projekt inicjowany przez organizację społeczeństwa obywatelskiego powinien odpowiadać co najmniej jednemu z poniższych opisów:

- Działanie

Partnerzy powinni wspólnie planować, wdrażać i wykorzystywać wyniki działania zgodnie z celami, priorytetami i horyzontalnymi zagadnieniami programu. Działanie może przybierać różne formy, np. seminariów, warsztatów tematycznych, produkcji i rozpowszechniania publikacji, kampanii informacyjnych, warsztatów artystycznych, działań w dziedzinie sportu amatorskiego, seminariów szkoleniowych, posiedzeń, wystaw, projektów obywatelskich itp.

- Debata

Projekt powinien polegać na pobudzaniu i organizowaniu debaty dotyczącej celów, priorytetów i zagadnień horyzontalnych programu. Konieczny jest udział członków organizacji wdrażających projekt, innych organizacji społeczeństwa obywatelskiego, innych rodzajów organizacji, instytucji lub decydentów, obywateli europejskich itp.

- Refleksja

Projekt powinien polegać na organizowaniu, podtrzymywaniu i systematyzowaniu refleksji nad wartościami europejskimi, obywatelstwem europejskim i demokracją, w której wzięłyby udział wszelkiego rodzaju organizacji społeczeństwa obywatelskiego, jak również eksperci, decydenci, obywatele itp. Szczególną uwagę należy zwrócić na odzwierciedlenie kulturowej i duchowej różnorodności Europy. Przykładowo, projekt może polegać na zorganizowaniu sympozjum, poprzedzonego sondażem opinii publicznej, którego wyniki zostałyby następnie opublikowane w mediach.

- Tworzenie sieci

Celem projektu powinno być przygotowanie lub zachęta do tworzenia trwałych sieci organizacji działających w danej dziedzinie. Tworzenie sieci powinno prowadzić do aktywnej współpracy, łączenia i systematyzowania różnych elementów opisanych powyżej.

Beneficjenci: organizacje nienastawione na zysk, posiadające status prawny (osobowość prawną), zarejestrowane w kraju uczestniczącym w programie. Wnioskodawcami mogą być np.: organizacje pozarządowe, platformy, sieci, stowarzyszenia i federacje, zespoły ekspertów, związki zawodowe, instytucje edukacyjne, organizacje religijne, organizacje działające w dziedzinie wolontariatu i sportu amatorskiego itp.

Projekty muszą opierać się na partnerstwie ponadnarodowym, od etapu planowania po wdrożenie i działania uzupełniające. W każdym projekcie musi uczestniczyć organizacja składająca wniosek i co najmniej jedna organizacja partnerska z innego kraju uczestniczącego, która musi spełniać takie same kryteria kwalifikowalności jak organizacja składająca wniosek. Co najmniej jeden z tych krajów musi być państwem członkowskim Unii Europejskiej.

Projekt musi się rozpocząć między 1 sierpnia a 1 grudnia roku, w którym złożono wniosek. Projekt musi zakończyć się nie później niż 31 lipca następnego roku. Maksymalny czas trwania projektów wynosi 12 miesięcy.

Kwalifikują się jedynie wnioski o dotację w wysokości co najmniej 7 tys. euro. Kwota dotacji nie może przekroczyć maksymalnej stawki wynoszącej 60% kwalifikowalnych kosztów danego działania. Maksymalna wysokość dotacji wynosi 55 tys. euro.

Termin składania wniosków: 15 lutego każdego roku.

Działanie 4. Aktywna pamięć europejska

Działanie ma dwa cele: wspieranie działań, debaty i refleksji związanych z obywatelstwem europejskim i demokracją, wspólnymi wartościami, wspólną historią i kulturą oraz przybliżanie Europy obywatelom poprzez propagowanie europejskich wartości i osiągnięć, z zachowaniem pamięci o jej historii.

W działaniu tym wspierane będą:

- projekty wiążące się z ochroną głównych obiektów i miejsc pamięci związanych z masowymi przesiedleniami, byłych obozów koncentracyjnych i innych nazistowskich miejsc męczeństwa i eksterminacji ludności, jak również archiwów zawierających dokumentację tych wydarzeń, projekty na rzecz zachowania pamięci o ofiarach, a także o osobach, które w skrajnie trudnych warunkach ratowały innych przed holokaustem;
- projekty związane z upamiętnieniem ofiar eksterminacji i masowych przesiedleń dokonanych przez reżim stalinowski oraz z ochroną miejsc pamięci i archiwów zawierających dokumentację tych wydarzeń.

Podstawowym celem projektów powinno być zachowanie pamięci o ofiarach nazizmu i stalinizmu, a także pomoc obecnym i przyszłym pokoleniom w lepszym poznaniu i zrozumieniu istoty oraz przyczyn tego, co działo się w obozach i innych miejscach masowej zagłady ludności cywilnej.

Projekty muszą zawierać co najmniej jeden z poniższych elementów:

- Ochrona

Projekt powinien zapewniać ochronę głównych miejsc masowych przesiedleń i eksterminacji, pomników (najczęściej stawianych w tych miejscach) lub archiwów zawierających dokumentację tragicznych wydarzeń. Archiwa mogą zawierać zarówno dokumenty materialne, jak i niematerialne, np. zbiory świadectw ustnych. Projekt powinien umożliwić udostępnienie różnych świadectw przeszłości obywatelom dzisiejszej Europy i przyszłym pokoleniom.

- Upamiętnienie

Projekt powinien przyczynić się do upamiętnienia ofiar nazizmu lub stalinizmu, lub osób, które podejmowały ogromne ryzyko dla ratowania innych przed przesiedleniem lub eksterminacją. Projekt powinien mobilizować obywateli wszystkich pokoleń do zachowania pamięci o tych tragicznych wydarzeniach i ich ofiarach. Projekt może polegać np. na zachęcaniu ludzi do udziału w uroczystości rocznicowej w miejscu pamięci lub w ceremonii otwarcia budowli upamiętniającej wydarzenie. Może również mieć na celu podnoszenie wiedzy o losach jednostek dzięki badaniom lub zbieraniu informacji, bądź opracowywanie materiałów dokumentalnych dotyczących ofiar. W projekcie należy jasno określić grupę docelową oraz dołożyć wszelkich starań, by skutecznie przekazać przesłanie projektu. Obywatele powinni odgrywać aktywną rolę w planowaniu i realizacji projektu oraz w działaniach uzupełniających.

- Refleksja

Projekt powinien angażować obywateli, szczególnie młodych ludzi, w szeroko zakrojoną refleksję nad przyczynami i skutkami nazizmu i/lub stalinizmu. Można również wybrać określone grupy docelowe, które mogą przyczynić się do dalszej popularyzacji poruszanych zagadnień w określonych środowiskach, np. eksperci, decydenci itp. Wychodząc od refleksji na temat faktycznych wydarzeń, projekt powinien obejmować analizę przyczyn i sposobów pogwałcenia zasad demokracji oraz praw człowieka. Wynikiem może być refleksja nad przyczynami utworzenia Unii Europejskiej oraz nad wartościami chronionymi w procesie integracji europejskiej. I wreszcie, dzięki lepszemu zrozumieniu przyczyn integracji europejskiej oraz dzisiejszej Europy, projekt może prowadzić do refleksji nad przyszłością Europy. Refleksji tej mogą towarzyszyć lub służyć konkretne działania w tej dziedzinie. Projekt należy realizować w duchu pojednania, tolerancji i pluralizmu. Dlatego trzeba zwrócić szczególną uwagę na włączenie do udziału różnorodnych grup obywateli europejskich, zwłaszcza różnych grup wiekowych oraz obywateli o różnym pochodzeniu narodowym, kulturowym i religijnym.

- Tworzenie sieci

Założeniem programu jest zachęcanie odpowiednich organizacji do nawiązywania wzajemnych kontaktów i dzielenia się wiedzą. Celem tego rodzaju projektów powinno być stworzenie podstawy lub zachęta do tworzenia trwałych sieci między organizacjami działającymi w tej dziedzinie. Współdziałanie w sieci może na przykład polegać na wymianie poglądów o wyzwaniach w tej dziedzinie lub na wymianie najlepszych praktyk z zakresu nowych narzędzi pedagogicznych lub metod archiwizacji. Tworzenie sieci może prowadzić do konkretnej współpracy różnych partnerów w zakresie wspólnych projektów związanych z ochroną, upamiętnianiem i/lub refleksją. Współpraca ta wzmocniłaby europejski wymiar działalności organizacji i wzbogaciłaby debatę, otwierając ją na nowe podejścia. Zapewniłaby wreszcie lepszą widoczność i oddziaływanie projektów w całej Europie, zwiększając w ten sposób możliwość dotarcia do obywateli dzisiejszej Europy.

Przykłady kwalifikowalnych projektów: projekty obejmujące uroczystości upamiętniające, nagrywanie wywiadów, badania do celów organizacji wystaw, digitalizację zasobów archiwalnych, pracę ochotniczą w zakresie ochrony obiektów itp.

Beneficjenci: organizacje o celach niezarobkowych, posiadające status prawny (osobowość prawną), zarejestrowane w kraju uczestniczącym w programie. Wnioskodawcami mogą być np.: organizacje pozarządowe, stowarzyszenia ocalonych, stowarzyszenia rodzin ofiar, opiekunowie miejsc pamięci, muzea, władze lokalne i regionalne, federacje, zespoły ekspertów, instytucje naukowe i edukacyjne, organizacje religijne, organizacje działające w dziedzinie wolontariatu itp.

Projekty muszą odbywać się w jednym z krajów uczestniczących.

Projekt musi rozpocząć się pomiędzy 1 października i 31 grudnia roku, którego dotyczy wniosek, i musi zakończyć się najpóźniej 30 września następnego roku. Maksymalny czas trwania projektu wynosi 12 miesięcy.

Kwalifikują się jedynie wnioski o dotację w wysokości co najmniej 7 tys. euro. Kwota dotacji nie może przekroczyć maksymalnej stawki wynoszącej 60% kwalifikowalnych kosztów danego działania. Maksymalna wysokość dotacji wynosi 55 tys. euro.

Termin składania wniosków: 30 kwietnia każdego roku.

5. PROGRAM MEDIA 2007 (2007-2013)

Jego celem jest wzmocnienie ekonomiczne sektora audiowizualnego, aby mógł on skuteczniej wypełniać swoje kulturowe role poprzez rozwijanie przemysłu o silnej i zróżnicowanej treści oraz wartościowego i dostępnego dziedzictwa, a także aby zwiększyć wartość krajowego wsparcia.

Globalnymi celami programu są:

- ochrona oraz podkreślanie wartości różnorodności kulturowej i językowej oraz kinematograficznego i audiowizualnego dziedzictwa europejskiego, zapewnianie społeczeństwu dostępu do niego, a także promowanie dialogu pomiędzy kulturami;
- zapewnienie intensywniejszego obiegu i większego kręgu widzów europejskim utworom audiowizualnym na terenie Unii Europejskiej i poza nią, także poprzez bliższą współpracę zainteresowanych podmiotów;
- wzmocnienie konkurencyjności europejskiego sektora audiowizualnego w ramach otwartego i konkurencyjnego europejskiego rynku sprzyjającego zatrudnieniu, także poprzez promowanie powiązań pomiędzy specjalistami z sektora audiowizualnego.

PRIORYTETY:

- promowanie kreatywności w sektorze audiowizualnym, jak również poznawanie i rozpowszechnianie europejskiego dziedzictwa kinematograficznego i audiowizualnego;
- umacnianie struktury europejskiego sektora audiowizualnego, w szczególności MŚP;
- zmniejszanie, wewnątrz europejskiego rynku audiowizualnego, różnic między krajami o dużych zdolnościach produkcji audiowizualnej a krajami lub regionami o niskich zdolnościach w zakresie produkcji audiowizualnej lub o niewielkiej powierzchni i zasięgu językowym;
- śledzenie zmian zachodzących na rynku w zakresie digitalizacji, łącznie z promocją atrakcyjnych katalogów cyfrowych europejskich filmów na platformach cyfrowych.

TYPY PROJEKTÓW:

- w fazie przedprodukcyjnej: nabywanie i doskonalenie umiejętności w dziedzinie audiowizualnej oraz tworzenie europejskich utworów audiowizualnych;
- w fazie poprodukcyjnej: dystrybucję oraz promocję europejskich utworów audiowizualnych;
- programy pilotażowe mające na celu dostosowanie programu do zmian zachodzących na rynku.

POZIOM DOFINANSOWANIA

Pomoc finansowa przyznawana w programie nie może przekroczyć 50% ostatecznych kosztów działań. W szczególnych przypadkach pomoc finansowa może osiągnąć 75%.

BENEFICJENCI

Beneficjentami mogą być osoby prawne i fizyczne.

Kwalifikują się: państwa członkowskie UE; kraje należące do EOG: Islandia, Liechtenstein, Norwegia; kraje kandydujące do UE oraz kraje Bałkanów Zachodnich.

Program jest również otwarty na uczestnictwo innych krajów będących stronami Konwencji Rady Europy w sprawie telewizji ponadgranicznej.

ZARZĄDZANIE PROGRAMEM

Program jest zarządzany przez Dyрекcyję Generalną ds. Społeczeństwa Informacyjnego i Mediów przy pomocy Agencji Wykonawczej ds. Edukacji, Kultury i Sektora Audiowizualnego.

Europejska sieć biur MEDIA Desks działa jako organ wykonawczy w zakresie rozpowszechniania informacji o programie na poziomie krajowym, w szczególności na temat projektów transgranicznych.

NABORY WNIOSKÓW

Raz do roku publikowane są plany prac.

DZIAŁANIE PRZYGOTOWAWCZE MEDIA INTERNATIONAL 2008

Działanie ma na celu zbadanie i przetestowanie współpracy między europejskimi specjalistami filmowymi i specjalistami z krajów trzecich, dla których ważne jest zachowanie różnorodności kulturowej. Program przewidziano na trzy lata, o ile Parlament Europejski zaakceptuje budżet na lata 2009 i 2010.

Działania współfinansowane w 2008 r. (nabór wniosków zakończył się w czerwcu 2008 r.) obejmują wspólne szkolenia (w 2009 r. obejmą współpracę szkół filmowych); wspólne kampanie promocyjne dotyczące komercyjnej dystrybucji utworów filmowych oraz wsparcie wspólnych projektów sieci kinowych. Wszystkie te działania mają na celu zachęcenie widzów w krajach trzecich do oglądania filmów europejskich.

Beneficjenci: minimum dwie niezależne osoby prawne (koordynator – osoba prawna zarejestrowana w jednym z 27 państw członkowskich UE oraz przynajmniej jedna organizacja/ przedsiębiorstwo – osoba prawna zarejestrowana w kraju trzecim: Norwegii, Islandii, Liechtensteinu, Szwajcarii, Chorwacji; pozostali partnerzy mogą pochodzić z krajów UE lub innych krajów trzecich).

Wsparcie finansowe Wspólnoty nie może przekroczyć 50%, 75% lub 80% całkowitych kosztów kwalifikowalnych, w zależności od charakteru działania. Maksymalny czas trwania projektów wynosi 12 miesięcy.

Inicjatywa przygotowuje grunt pod przyszły program MEDIA MUNDUS.

MEDIA MUNDUS

W Komisji Europejskiej trwają prace nad rozszerzeniem programu MEDIA o nowy program MEDIA MUNDUS, mający wzmocnić więzi kulturalne i handlowe między unijnym przemysłem filmowym a producentami filmów w krajach trzecich. Program miałby się przyczynić do wzrostu konkurencyjności europejskiej branży audiowizualnej i producentów filmowych poza granicami Unii poprzez lepsze wykorzystanie wspólnych projektów, takich jak tworzenie, dystrybucja i promocja utworów audiowizualnych.

Program MEDIA MUNDUS miałby być wzorowany na programie wymiany studenckiej ERASMUS MUNDUS, o który w 2001 r. rozszerzono istniejący program ERASMUS w celu umożliwienia wymiany studentów między uniwersytetami w Europie i w krajach trzecich.

Do połowy czerwca 2008 r. trwały w Internecie publiczne konsultacje dotyczące głównych cech i priorytetów ewentualnego programu MEDIA MUNDUS. Decyzja w sprawie programu ma zostać podjęta przed końcem 2008 r.

6. DRUGI WSPÓLNOTOWY PROGRAM DZIAŁAŃ W DZIEDZINIE ZDROWIA 2008-2013

Program ma na celu uzupełnienie i wsparcie polityki poszczególnych państw członkowskich. Ma się przyczynić do zwiększenia solidarności i dobrobytu w Unii Europejskiej. Celami programu są: poprawa bezpieczeństwa zdrowotnego ludności; promocja zdrowia, w tym zmniejszenie nierówności w zakresie zdrowia oraz generowanie i rozpowszechnianie informacji i wiedzy w dziedzinie zdrowia.

STRUKTURA – GŁÓWNE MECHANIZMY FINANSOWE:

- Propozycje projektów;
- Dotacje operacyjne;
- Konferencje w dziedzinie zdrowia publicznego i ocena ryzyka;
- Wspólne działania Wspólnoty, państw członkowskich i państw trzecich;
- Zaproszenia do składania ofert (zamówienia usługowe);
- Współpraca z organizacjami międzynarodowymi.

Od 2008 r. ma być wdrażany szerszy zakres mechanizmów finansowych, zwłaszcza w odniesieniu do dotacji operacyjnych i wspólnych działań, dla których 2008 r. jest pierwszym rokiem wdrażania.

POZIOM DOFINANSOWANIA

Wkład finansowy może wynosić do 60% kwalifikowalnych kosztów danego projektu na beneficjenta. Maksymalna kwota procentowa, jaka ma zostać przyznana, będzie określana w każdym indywidualnym przypadku. W wyjątkowych przypadkach (bardzo duża wartość dodana) wkład Wspólnoty może sięgać 80%.

BENEFICJENCI

O dotacje w ramach programu mogą się ubiegać m.in.: organizacje pozarządowe, administracja publiczna, uniwersytety, instytucje szkolnictwa wyższego, przedsiębiorstwa.

Kwalifikują się: państwa członkowskie UE; państwa należące do EOG: Norwegia, Islandia i Liechtenstein oraz państwo ubiegające się o członkostwo w UE: Chorwacja.

ZARZĄDZANIE PROGRAMEM

Za wdrażanie programu odpowiada Dyrekcja Generalna ds. Zdrowia i Ochrony Konsumentów oraz Agencja Wykonawcza ds. Programu Zdrowia Publicznego.

SZCZEGÓLWE INFORMACJE NA TEMAT MECHANIZMÓW, W KTÓRYCH WNIOSKI SKŁADAĆ MOGĄ ORGANIZACJE POZARZĄDOWE

DOTACJE OPERACYJNE

Wśród mechanizmów finansowych szczególnie interesujące dla organizacji pozarządowych są dotacje operacyjne. Ten rodzaj wsparcia może być przyznane organizacjom europejskim, które:

- nie przynoszą zysków i nie są zależne od przemysłu, branży handlowej i biznesu oraz nie jest uwikłane w jakiegokolwiek inne konflikty interesów;
- mają członków w przynajmniej połowie państw członkowskich;
- mają zrównoważony zasięg geograficzny;
- realizują jeden lub kilka celów programu jako podstawowy cel swojej działalności;
- nie realizują celów ogólnych pozostających w bezpośredniej lub pośredniej sprzeczności z polityką Unii Europejskiej lub związanych z niewłaściwym wizerunkiem.

Preferowane będą te organizacje, które prowadzą działalność obejmującą obszary: poprawa bezpieczeństwa zdrowotnego obywateli; promocja zdrowia oraz gromadzenie, analizowanie i rozpowszechnianie informacji zdrowotnych.

Wsparcie finansowe nie powinno przekraczać 60% wydatków ponoszonych na realizację kwalifikowalnego działania. W przypadkach wyjątkowej użyteczności wkład Wspólnoty nie powinien przekraczać 80%.

Wsparcie finansowe Komisji na funkcjonowanie organizacji pozarządowej lub specjalistycznej sieci pokryje jeden rok budżetowy, zgodnie z odpowiednimi przepisami w danym kraju uczestniczącym w programie.

Komisja daje możliwość złożenia wstępnej, uproszczonej wersji wniosku przed przekazaniem kompletu dokumentów. Aplikujący otrzymują szybką odpowiedź, na podstawie której decydują o złożeniu pełnego wniosku.

Zaproszenie do składania wniosków publikowane jest raz w roku (zależnie od zapisów planu prac na dany rok).

KONFERENCJE W DZIEDZINIE ZDROWIA PUBLICZNEGO I OCENA RYZYKA

Organizacje pozarządowe mogą również starać się dofinansowanie w mechanizmie „Konferencje w dziedzinie zdrowia publicznego i ocena ryzyka”.

Grant może zostać przyznany na organizację konferencji, której:

- głównym celem jest jeden lub więcej priorytetów objętych planem prac na dany rok;
- wymiar jest ogólnounijny (uczestniczą w niej przedstawiciele 10 lub więcej państw uczestniczących w Drugim Programie Zdrowie);
- organizatorem jest instytucja publiczna lub podmiot non-profit z państwa uczestniczącego w programie).

Wkład finansowy Komisji na realizację wybranych konferencji wyniesie 100 tys. euro w formie ryczałtu (maksymalnie 50% całkowitego budżetu każdej konferencji).

PROPOZYCJE PROJEKTÓW

Także i tym mechanizmie organizacje pozarządowe wymieniane są jako potencjalni projektodawcy (partner główny lub stowarzyszony).

Proponowane projekty powinny obejmować priorytetowe zagadnienia określone w planie działań na dany rok. Projekty powinny być innowacyjne i przynosić wartość dodaną na poziomie europejskim. Nie powinny trwać dłużej niż 3 lata.

7. BEZPIECZNIEJSZY INTERNET (2009-2013)

Propozycja uruchomienia programu Bezpieczniejszy Internet, mającego na celu zwiększenie bezpieczeństwa używania Internetu przez dzieci, została przyjęta przez Komisję w lutym 2008 r. Ma on kontynuować działania podejmowane w ramach poprzedniego programu: Bezpieczniejszy Internet plus (2005-2008). Program powinien zostać przyjęty na początku 2009 r.

Celem programu będzie promowanie bezpieczniejszego korzystania z Internetu oraz innych technologii komunikacyjnych, w szczególności przez dzieci, a także zwalczanie treści niezgodnych z prawem oraz szkodliwych zachowań w środowisku online. Będzie się on skupiał na praktycznej pomocy dla użytkowników, w szczególności dzieci, rodziców, opiekunów i wychowawców i dążył do zaangażowania i połączenia sił przez różne zainteresowane strony: dostawców treści, dostawców usług internetowych, operatorów sieci komórkowych, urzędy regulacyjne, organy normalizacyjne, branżowe organy samoregulacyjne, krajowe, regionalne i lokalne organy odpowiedzialne za branżę, edukację, ochronę konsumenta, sprawy rodziny, egzekwowanie prawa, prawa i dobro dzieci, organizacje pozarządowe zajmujące się ochroną konsumenta, sprawami rodziny oraz prawami i dobrem dziecka.

STRUKTURA:

- Działanie 1. Ograniczenie nielegalnych treści i walka ze szkodliwymi zachowaniami w Internecie: zostaną stworzone krajowe punkty kontaktowe służące do zgłaszania nielegalnych treści i szkodliwych zachowań zaobserwowanych w Internecie, skupiające się przede wszystkim na materiałach związanych z seksualnym wykorzystywaniem i uwodzeniem dzieci;
- Działanie 2. Promowanie bezpiecznej cyberprzestrzeni: wspieranie inicjatyw samoregulacji w tym zakresie. Włączanie dzieci i młodzieży w tworzenie bezpiecznej cyberprzestrzeni, w szczególności poprzez pracę zespołów z ich udziałem;
- Działanie 3. Kształtowanie świadomości społecznej: działania ukierunkowane na dzieci, ich rodziców i nauczycieli. Wykorzystanie efektu mnożnikowego, dzięki wymianie najlepszych praktyk wewnątrz sieci krajowych punktów Awareness. Wspieranie punktów kontaktowych dostarczających rodzicom i dzieciom porad, jak bezpiecznie nawigować w cyberprzestrzeni;
- Działanie 4. Opracowanie bazy wiedzy skupiającej wyniki badań prowadzonych na poziomie europejskim w dziedzinie bezpiecznego korzystania z Internetu przez dzieci. Opracowanie bazy wiedzy w zakresie stosowania nowych technologii przez dzieci, ich skutków i związanych z nimi zagrożeń. Wykorzystanie tej bazy w celu poprawy skuteczności bieżących działań podjętych w ramach programu.

BENEFICJENCI

Uczestnictwo w programie jest otwarte dla wszystkich podmiotów prawnych mających siedzibę w państwach członkowskich.

Kwalifikują się: państwa członkowskie UE; państwa należące do EOG: Norwegia, Islandia i Liechtenstein; państwa ubiegające się o członkostwo w UE; państwa Bałkanów Zachodnich oraz objętych Europejską Polityką Sąsiedztwa, a także inne państwa trzecie na podstawie stosownych porozumień z UE.

ZARZĄDZANIE PROGRAMEM

Za wdrażanie programu odpowiedzialna jest Dyrekcja Generalna ds. Spoteczeństwa Informacyjnego i Mediów.

8. PROGRAM MŁODZIEŻ W DZIAŁANIU 2007-2013

Cele programu to: promowanie aktywnych postaw obywatelskich młodzieży; rozwijanie solidarności i wspieranie tolerancji wśród młodzieży; promowanie wzajemnego zrozumienia między młodymi w różnych krajach; przyczynianie się do podnoszenia jakości systemów wspierających działania młodzieży oraz do rozwijania przez organizacje społeczeństwa obywatelskiego możliwości działania w dziedzinie młodzieży oraz wspieranie współpracy europejskiej w tym obszarze.

STRUKTURA:

- Akcja 1. Młodzież dla Europy – celem tego działania jest wspieranie programów wymiany młodzieży w celu zwiększenia jej mobilności oraz wspieranie inicjatyw oraz projektów i działań dotyczących uczestnictwa młodzieży w życiu demokratycznym, pozwalających na rozwój postaw obywatelskich oraz wzajemnego zrozumienia młodych ludzi.
  - Podakcja 1.1. Wymiany młodzieży – stwarza grupom młodzieży z różnych krajów możliwość spotkania się i wzajemnego poznania swych kultur.
  - Podakcja 1.2. Inicjatywy młodzieżowe – wspierane są projekty grupowe przygotowywane na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym oraz sieci współpracy łączące podobne projekty z różnych krajów, aby wzmocnić ich aspekt europejski oraz rozszerzyć współpracę i wymianę doświadczeń między młodymi ludźmi.
  - Podakcja 1.3. Projekty młodzieży w demokracji – wspierają uczestnictwo młodych ludzi w życiu demokratycznym ich społeczności na poziomie lokalnym, regionalnym lub krajowym oraz na poziomie międzynarodowym.
  - Sieci tematyczne – w celu zwiększenia oddziaływania Programu mogą być ogłaszane coroczne konkursy, w ramach których dofinansowywane będą projekty sieci tematycznych.
- Akcja 2. Wolontariat europejski – działanie to ma na celu wsparcie uczestnictwa młodzieży w różnych formach wolontariatu w Unii i poza nią.
- Akcja 3. Młodzież w świecie – celem tego działania jest wspieranie projektów realizowanych przy udziale krajów partnerskich, w szczególności programów wymiany młodzieży oraz osób pracujących z młodzieżą i w organizacjach młodzieżowych, a także wspieranie inicjatyw zwiększających wzajemne zrozumienie młodzieży, jej poczucie solidarności oraz tolerancji, a także rozwój współpracy w dziedzinie młodzieży i społeczeństwa obywatelskiego w tych krajach.
  - Podakcja 3.1. Współpraca z sąsiedzkimi krajami partnerskimi UE – wspierane są projekty z sąsiedzkimi krajami partnerskimi dotyczące problematyki i działań młodzieżowych.
  - Podakcja 3.2. Współpraca z innymi krajami partnerskimi – dotyczy współpracy w zakresie problematyki i działań młodzieżowych, a w szczególności wymiany dobrych praktyk z krajami partnerskimi w innych regionach świata. Ma ona zachęcać do wymiany i szkolenia młodzieży i osób pracujących z młodzieżą oraz tworzenia przedsięwzięć partnerskich i sieci z udziałem organizacji młodzieżowych.
- Akcja 4. Systemy wsparcia młodzieży – działanie ma na celu wspieranie instytucji działających w dziedzinie młodzieży na płaszczyźnie europejskiej, w szczególności funkcjonowania pozarządowych organizacji młodzieżowych, łączenia ich w sieci, doradzania osobom opracowującym projekty, zapewniając wysoką jakość poprzez wymianę, szkolenia i tworzenie sieci osób pracujących z młodzieżą i w organizacjach młodzieżowych, stymulowanie innowacyjności i jakości, informowanie młodzieży, rozwijanie struktur i działań niezbędnych dla realizacji tych celów, a także wzmocnianie partnerstwa z instytucjami regionalnymi i lokalnymi.
  - Podakcja 4.1. Wsparcie dla organizacji zajmujących się problematyką i działaniami młodzieżowymi na poziomie europejskim – dofinansowuje się działalność organizacji pozarządowych zajmujących się problematyką i działaniami młodzieżowymi na poziomie europejskim. Ich działania muszą się przyczynić do zwiększenia uczestnictwa młodzieży w życiu publicznym i społecznym oraz wspierać przygotowywanie i realizację różnych inicjatyw w ramach współpracy europejskiej w zakresie jak najszerzej rozumianej problematyki i działań młodzieżowych.
  - Podakcja 4.2. Wsparcie dla Europejskiego Forum Młodzieży (European Youth Forum)
  - Podakcja 4.3. Szkolenie i tworzenie sieci osób pracujących z młodzieżą i w organizacjach młodzieżowych – wspierane są szkolenia osób pracujących z młodzieżą i w organizacjach mło-

dzieżowych, a w szczególności wymiana doświadczeń, fachowej wiedzy i dobrych praktyk oraz działania, które mogą prowadzić do powstania trwałych i dobrych projektów, przedsięwzięć partnerskich i sieci.

- Podakcja 4.4. Projekty stymulujące innowacyjność i jakość – wspierane są projekty mające na celu wprowadzenie, wdrożenie i promowanie innowacyjnych podejść w zakresie problematyki i działań młodzieżowych.
- Podakcja 4.5. Działania informacyjne dla młodzieży oraz osób pracujących z młodzieżą i w organizacjach młodzieżowych – wspierane są działania na poziomie europejskim i krajowym, które ułatwiają młodzieży dostęp do usług w zakresie informacji i komunikacji oraz zwiększają udział młodzieży w przygotowywaniu i rozpowszechnianiu produktów informacyjnych przyjaznych dla użytkownika i adresowanych do określonego odbiorcy. Wspiera się tu również tworzenie europejskich, krajowych, regionalnych i lokalnych portali młodzieżowych, służących rozpowszechnianiu konkretnych informacji dla młodzieży.
- Podakcja 4.6. Przedsięwzięcia partnerskie – przewidziano finansowanie przedsięwzięć partnerskich mających na celu tworzenie długoterminowych projektów, które łączą w sobie różne działania w ramach programu.
- Podakcja 4.7. Wsparcie dla struktur programu – finansowane są struktury odpowiedzialne za zarządzanie programem, w szczególności narodowe agencje.
- Podakcja 4.8. Działania podnoszące wartość programu – Komisja będzie finansować seminaria, sesje dyskusyjne i spotkania mające ułatwić realizację programu oraz rozpowszechnianie i wykorzystywanie jego rezultatów.
- Akcja 5. Wsparcie europejskiej współpracy w dziedzinie młodzieży – celem tego działania jest stworzenie zorganizowanego dialogu pomiędzy różnymi uczestnikami działań na rzecz młodzieży (w szczególności pomiędzy samą młodzieżą, osobami pracującymi z młodzieżą i w organizacjach młodzieżowych a decydentami politycznymi); wspieranie seminariów młodzieżowych na tematy społeczne, kulturowe i polityczne; przyczynianie się do rozwoju współpracy politycznej w dziedzinie młodzieży oraz ułatwienie rozwoju sieci niezbędnych do lepszego zrozumienia młodzieży.
  - Podakcja 5.1. Spotkania młodzieży i osób odpowiedzialnych za politykę młodzieżową – wspierana jest współpraca, seminaria i dialog strukturalny pomiędzy młodzieżą, osobami pracującymi z młodzieżą oraz osobami odpowiedzialnymi za politykę młodzieżową.
  - Podakcja 5.2. Wsparcie działań prowadzących do lepszego poznania problematyki i działań młodzieżowych – wspierane są działania, które pozwalają określić aktualny stan wiedzy na temat priorytetów w zakresie problematyki i działań młodzieżowych.
  - Podakcja 5.3. Współpraca z organizacjami międzynarodowymi – wspierana jest współpraca UE z organizacjami międzynarodowymi zajmującymi się problematyką i działaniami młodzieżowymi.

Program wspiera projekty typu not-for-profit dla młodzieży, grup młodzieżowych, osób pracujących z młodzieżą i w organizacjach młodzieżowych, organizacji i stowarzyszeń non-profit oraz, w pewnych uzasadnionych przypadkach, innych partnerów działających w dziedzinie młodzieży.

NABORY WNIOSKÓW

Wnioski dotyczące działań na poziomie europejskim (scentralizowanych) należy składać do Agencji Wykonawczej w terminach (Podakcja 1.1 i 1.3, Akcja 2., Podakcja 3.1, 4.3 oraz 5.1):

- 1 lutego (dla projektów rozpoczynających się między 1 sierpnia a 31 grudnia);
  - 1 czerwca (dla projektów rozpoczynających się między 1 grudnia a 30 kwietnia);
  - 1 września (dla projektów rozpoczynających się między 1 marca a 31 lipca).
- Dla Podakcji 1 – Sieci tematyczne oraz Podakcji: 3.2, 4.1, 4.4, 4.5, 4.6 ogłaszane są oddzielne konkursy.

Wnioski dotyczące działań na poziomie krajowym (zdecentralizowanych) należy składać do narodowych agencji programu w terminach:

- 1 lutego (dla projektów rozpoczynających się między 1 maja a 30 września);
- 1 kwietnia (dla projektów rozpoczynających się między 1 lipca a 30 listopada);
- 1 czerwca (dla projektów rozpoczynających się między 1 września a 31 stycznia);
- 1 września (dla projektów rozpoczynających się między 1 grudnia a 30 kwietnia);
- 1 listopada (dla projektów rozpoczynających się między 1 lutego a 31 lipca).

BENEFICJENCI

Beneficjentami programu mogą być osoby prawne i fizyczne. Najważniejszymi adresatami programu są młodzi ludzie i osoby pracujące z młodzieżą, do których program dociera za pośrednictwem organizatorów. Warunki uczestnictwa w programie dotyczą tych dwóch grup: uczestników i organizatorów. Organizatorzy uprawnieni do udziału: organizacje typu non profit lub organizacje pozarządowe; lokalne lub regionalne instytucje publiczne; nieformalne grupy młodzieży; organizacje zajmujące się problematyką i działaniami młodzieżowymi na poziomie europejskim (ENGO), które mają organizacje członkowskie w co najmniej ośmiu krajach programu; międzynarodowe organizacje rządowe typu non profit; organizacje komercyjne będące organizatorem imprezy młodzieżowej, sportowej lub kulturalnej. Organizacja zajmująca się problematyką i działaniami młodzieżowymi na poziomie europejskim (ENGO) musi:

- legalnie działać przynajmniej od roku;
- być organizacją non profit;
- działać na poziomie europejskim – samodzielnie lub we współpracy z innymi organizacjami;
- mieć strukturę (organizacje członkowskie) i prowadzić działalność obejmującą co najmniej osiem krajów programu;
- zajmować się problematyką i działaniami młodzieżowymi;
- prowadzić swą działalność zgodnie z zasadami obowiązującymi we Wspólnotowych działaniach dotyczących młodzieży;
- angażować młodzież w zarządzanie działaniami prowadzonymi na jej rzecz.

Kwalifikują się: państwa członkowskie UE; państwa należące do EOG: Norwegia, Islandia i Liechtenstein; państwa ubiegające się o członkostwo w UE; państwa Bałkanów Zachodnich oraz Szwajcaria. W programie mogą również uczestniczyć inne kraje trzecie, które zawarły z UE stosowne umowy. Wyróżnia się kraje programu i kraje partnerskie:

- uczestnicy i organizatorzy z krajów programu mogą brać udział we wszystkich akcjach;
- uczestnicy i organizatorzy z sąsiedzkich krajów partnerskich mogą brać udział w Akcji 2. i Podakcji 3.1;
- uczestnicy i organizatorzy z innych krajów partnerskich mogą brać w Akcji 2. i Podakcji 3.2.

ZARZĄDZANIE PROGRAMEM

Za wykonanie programu odpowiada Dyrekcja Generalna ds. Edukacji i Kultury: zarządza budżetem oraz określa priorytety, cele i kryteria. W imieniu Komisji projektami na poziomie scentralizowanym zarządza Agencja Wykonawcza ds. Edukacji, Kultury i Sektora Audiowizualnego: zajmuje się całym cyklem trwania tych projektów – od analizowania wniosków o środki finansowe do monitorowania projektów w miejscu ich realizacji.

Program jest realizowany głównie w sposób zdecentralizowany za pomocą narodowych agencji – tak by jak najściślej współpracować z beneficjentami i dostosowywać się do specyfiki różnorodnych systemów i warunków działalności młodzieżowej w poszczególnych krajach. Nadzorowane przez Komisję agencje zajmują się promocją i realizacją programu na poziomie krajowym i działają jako łącznik pomiędzy Komisją, organizatorami na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym a samą młodzieżą. Inne struktury wspomagające realizację programu:

- Centra Współpracy SALTO (Support for Advanced Learning and Training Opportunities – wspieranie możliwości kształcenia i szkolenia na zaawansowanym poziomie) stwarzają możliwości udziału w szkoleniach i współpracy w celu podniesienia jakości i uznawania edukacji pozaformalnej.
- Sieć Eurodesk – gromadzi informacje dotyczące problematyki i działań młodzieżowych i pomaga w rozpowszechnianiu informacji o programie Młodzież w działaniu.
- Platforma Euro-Med Młodzież – jej zadaniem jest zachęcanie do współpracy, tworzenia sieci i wymiany pomiędzy organizacjami młodzieżowymi z obydwu brzegów Morza Śródziemnego.
- Struktury zrzeszające byłych wolontariuszy Wolontariatu Europejskiego – zajmują się problematyką młodzieży i wolontariatu.

9. WSPÓLNOTOWY PROGRAM NA RZECZ ZATRUDNIENIA I SOLIDARNOŚCI SPOŁECZNEJ – PROGRESS 2007–2013

Cele programu:

1. poprawa znajomości i zrozumienia sytuacji społecznej i gospodarczej w państwach członkowskich (i innych uczestniczących w programie) poprzez analizy, oceny i ścisłe monitorowanie polityki;
2. wspieranie rozwoju narzędzi i metod statystycznych oraz wspólnych wskaźników, w miarę możliwości z podziałem na płeć i grupy wiekowe w obszarach objętych programem;
3. wspieranie i monitorowanie stosowania prawa wspólnotowego i celów polityk Wspólnoty w państwach członkowskich oraz ocena ich skuteczności i wpływu;
4. promowanie na szczeblu europejskim współpracy sieciowej, wzajemnego uczenia się, określania i upowszechniania dobrych praktyk oraz nowatorskiego podejścia;
5. zwiększanie świadomości zainteresowanych podmiotów oraz ogółu obywateli w zakresie polityk wspólnotowych oraz celów realizowanych w ramach każdego z pięciu wymienionych niżej obszarów;
6. rozwiązywanie możliwości kluczowych sieci na szczeblu europejskim dotyczących promowania, wspierania i kształtowania polityk oraz celów wspólnotowych.

STRUKTURA

Program dzieli się na pięć sekcji:

1. Zatrudnienie – sekcja ta wspiera wdrażanie europejskiej strategii zatrudnienia;
2. Ochrona socjalna i integracja społeczna – wspiera wdrażanie otwartej metody koordynacji w dziedzinie ochrony socjalnej i integracji społecznej;
3. Warunki pracy – wspiera poprawę środowiska i warunków pracy łącznie z bezpieczeństwem i higieną pracy oraz godzeniem życia zawodowego z życiem rodzinnym;
4. Walka z dyskryminacją i różnorodność – wspiera efektywne wdrażanie zasady niedyskryminacji i promuje włączanie jej do wszystkich dziedzin polityk wspólnotowych;
5. Równość płci – wspiera efektywne wdrażanie zasady równości płci oraz promuje włączenie problematyki równouprawnienia płci do wszystkich dziedzin polityk wspólnotowych.

Wszystkie części programu i działania podejmowane w jego ramach zakładają włączanie problematyki równouprawnienia płci do wszystkich dziedzin polityki UE.

TYPY DZIAŁAŃ:

- działania analityczne:
  - gromadzenie, opracowywanie i upowszechnianie danych i informacji statystycznych;
  - opracowywanie i upowszechnianie wspólnych metodologii i wskaźników lub wartości wzorcowych;
  - wykonywanie studiów, analiz i badań oraz upowszechnianie ich wyników;
  - wykonywanie ocen i analiz wpływu oraz upowszechnianie ich wyników;
  - opracowanie i publikowanie przewodników, sprawozdań i materiałów szkoleniowych poprzez Internet lub inne media;
- działania związane z wzajemnym uczeniem się, świadomością społeczną i upowszechnianiem:
  - określanie i wymiana dobrych praktyk, innowacyjnych sposobów podejścia i doświadczeń oraz organizowanie wzajemnego przeglądu i wzajemnego uczenia się w ramach spotkań/ warsztatów/seminariów na szczeblu europejskim, ponadnarodowym lub krajowym;
  - organizowanie konferencji/ seminariów prezydencji;
  - organizowanie konferencji/ seminariów w ramach wspierania rozwoju i wdrażania prawa i celów politycznych Wspólnoty;
  - organizowanie kampanii i imprez medialnych;
  - opracowywanie i publikowanie materiałów informacyjnych, jak również rezultatów osiągniętych w ramach programu;

- wspieranie podmiotów kluczowych:
  - wsparcie pokrycia kosztów obsługi bieżącej najważniejszych sieci na szczeblu europejskim, których działanie ma związek z realizacją celów programu;
  - organizowanie grup roboczych urzędników krajowych w celu monitorowania stosowania prawa wspólnotowego;
  - finansowanie specjalistycznych seminariów przeznaczonych dla osób pracujących w tej dziedzinie, najważniejszych urzędników i innych istotnych podmiotów;
  - współpraca sieciowa między wyspecjalizowanymi organami na szczeblu europejskim;
  - finansowanie sieci eksperckich;
  - finansowanie obserwatoriów na szczeblu europejskim;
  - wymiana pracowników pomiędzy administracjami krajowymi;
  - współpraca z instytucjami międzynarodowymi.

Przykłady finansowanych działań:

- prowadzenie ogólnoeuropejskich badań na temat zdrowia i bezpieczeństwa pracy, zbieranie danych statystycznych dotyczących chorób i wypadków w miejscach pracy;
- tworzenie europejskich obserwatoriów, takich jak Europejskie Obserwatorium Zatrudnienia (European Employment Observatory), które śledzi politykę zatrudnienia i trendy na rynku pracy;
- organizowanie szkoleń dla prawników i polityków;
- budowanie sieci krajowych ekspertów, np. prawników, w celu wymiany doświadczeń i nawiązania dyskusji na temat unijnego prawa dotyczącego zatrudnienia i jego wdrażania;
- budowanie europejskich sieci organizacji pozarządowych działających na rzecz integracji społecznej, walczących z dyskryminacją ze względu na rasę, wiek i niepełnosprawność czy promujących równość płci;
- prowadzenie kampanii społecznych na temat unijnego prawa i unijnej polityki społecznej i zatrudnienia.

POZIOM DOFINANSOWANIA

Wkład finansowy Komisji wynosi zazwyczaj maksymalnie 80% całkowitych poniesionych wydatków. Wyższe dofinansowanie możliwe jest w wyjątkowych przypadkach.

BENEFICJENCI

Udział w programie jest otwarty dla wszystkich publicznych i prywatnych organów, podmiotów i instytucji:

- publicznych służb zatrudnienia i prowadzonych przez nie biur zatrudnienia;
- władz lokalnych i regionalnych;
- wyspecjalizowanych organów przewidzianych w przepisach wspólnotowych;
- partnerów społecznych;
- organizacji pozarządowych zorganizowanych na szczeblu europejskim i krajowym;
- wyższych uczelni i placówek badawczych;
- specjalistów ds. oceny;
- krajowych urzędów statystycznych;
- środków masowego przekazu.

Kwalifikują się: państwa członkowskie UE; państwa należące do EOG: Norwegia, Islandia i Liechtenstein; państwa kandydujące do UE oraz państwa Bałkanów Zachodnich.

ZARZĄDZANIE PROGRAMEM

Ze względu na jego zintegrowany charakter programem zarządza Dyrekcja Generalna ds. Zatrudnienia, Spraw społecznych i Równych szans. Państwa członkowskie UE przygotowują na poziomie krajowym własne mechanizmy koordynacyjne i konsultacyjne.

10. PROGRAM LIFE+ (2007-2013)

LIFE+ jest jedynym instrumentem finansowym Unii Europejskiej koncentrującym się wyłącznie na współfinansowaniu projektów w dziedzinie ochrony środowiska. Jego głównym celem jest wspieranie procesu wdrażania wspólnotowego prawa ochrony środowiska, realizacja polityki ochrony środowiska oraz identyfikacja i promocja nowych rozwiązań dla problemów dotyczących ochrony przyrody.

Program składa się z trzech komponentów:

- Przyroda i różnorodność biologiczna;
- Polityka i zarządzanie w zakresie środowiska;
- Informacja i komunikacja.

TYPY DZIAŁAŃ:

- działalność operacyjna organizacji pozarządowych, których działalność koncentruje się na ochronie i wspieraniu środowiska na poziomie europejskim i które uczestniczą w opracowywaniu i wdrażaniu polityki i prawodawstwa UE;
- rozwój i utrzymanie sieci, baz danych oraz systemów komputerowych bezpośrednio związanych z wdrażaniem polityki i prawodawstwa Wspólnoty w zakresie ochrony środowiska, w szczególności podczas poprawy publicznego dostępu do informacji w zakresie ochrony środowiska;
- analizy, badania, modelowanie i tworzenie scenariuszy;
- monitorowanie, w tym monitorowanie lasów;
- pomoc w budowaniu potencjału instytucjonalnego;
- szkolenia, warsztaty i spotkania, w tym szkolenia podmiotów uczestniczących w inicjatywach dotyczących zapobiegania pożarom lasów;
- platformy nawiązywania kontaktów zawodowych i wymiany najlepszych praktyk;
- działania informacyjne i komunikacyjne, w tym kampanie na rzecz zwiększania świadomości społecznej, a w szczególności kampanie zwiększające świadomość społeczną na temat pożarów lasów;
- demonstracja innowacyjnych podejść, technologii, metod i instrumentów dotyczących kierunków polityki;
- dodatkowo: specjalnie w odniesieniu do komponentu Przyroda i różnorodność biologiczna:
  - zarządzanie gatunkami i obszarami oraz planowanie ochrony obszarów, w tym zwiększenie ekologicznej spójności sieci Natura 2000;
  - monitorowanie stanu ochrony, w szczególności ustalenie procedur i struktur monitorowania stanu ochrony;
  - rozwój i realizacja planów działania na rzecz ochrony gatunków i siedlisk przyrodniczych;
  - zwiększenie zasięgu sieci Natura 2000 na obszarach morskich;
  - zakup gruntów pod określonymi warunkami.

Projekty finansowane przez LIFE+ powinny spełniać przynajmniej jedno z poniższych kryteriów:

- są to projekty dotyczące najlepszych praktyk lub projekty demonstracyjne służące wdrożeniu dyrektywy Rady 79/409/EWG lub dyrektywy Rady 92/43/EWG;
- są to projekty innowacyjne lub projekty demonstracyjne związane z celami Wspólnoty w zakresie ochrony środowiska, w tym w zakresie rozwoju lub upowszechniania technik najlepszej praktyki, wiedzy specjalistycznej lub technologii;
- są to kampanie na rzecz zwiększania świadomości społecznej oraz specjalne szkolenia dla podmiotów uczestniczących w działaniach dotyczących zapobiegania pożarom lasów;
- są to projekty służące rozwojowi i realizacji celów Wspólnoty związanych z szerokim, ujednoczonym, kompleksowym i długoterminowym monitorowaniem wzajemnego oddziaływania lasów i środowiska.

POZIOM DOFINANSOWANIA

LIFE+ zapewnia wsparcie finansowe w średniej wysokości 50% wartości projektu. W uzasadnionych przypadkach dla projektów z komponentu Przyroda i różnorodność biologiczna dotyczących siedlisk lub gatunków priorytetowych, dofinansowanie może wynieść 75% kosztów projektu.

BENEFICJENCI

Finansowanie poprzez LIFE+ mogą otrzymywać jednostki, podmioty i instytucje publiczne lub prywatne. W realizacji projektu może uczestniczyć kilka podmiotów, wśród których, poza beneficjentem głównym (koordynującym), mogą się znaleźć partnerzy (beneficjenci towarzyszący) oraz współfinansujący.

Kwalifikują się: państwa członkowskie UE; państwa EFTA, które stały się członkami Europejskiej Agencji Ochrony Środowiska: Islandia, Liechtenstein, Norwegia, Szwajcaria i Turcja; państwa ubiegające się o członkostwo w UE oraz państwa Bałkanów Zachodnich.

NABORY WNIOSKÓW

Nabór wniosków ogłaszany jest raz do roku przez Komisję Europejską, natomiast przyjmowanie wniosków odbywa się za pośrednictwem właściwych organów krajowych.

ZARZĄDZANIE PROGRAMEM

Za realizację programu odpowiada Dyrekcja Generalna ds. Środowiska. Na poziomie krajowym program wdrażają instytucje wybrane przez dane państwo członkowskie. W Polsce obowiązki Krajowego Punktu Kontaktowego LIFE+ przejął od Ministerstwa Środowiska Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

11. PROGRAMY WSPÓŁPRACY ZEWNĘTRZNEJ UE 2007-2013

Celem Biura Współpracy EuropeAid (jedna z Dyrekcji Generalnych Komisji Europejskiej) jest szybkie i skuteczne dostarczanie pomocy tam, gdzie jest ona najbardziej potrzebna. Biuro udziela wsparcia w licznych sektorach za pośrednictwem programów ukierunkowanych na regiony lub poszczególne kraje. Realizuje również programy o zasięgu światowym. Działalność EuropeAid obejmuje także kwestie o charakterze uniwersalnym, promuje ład regulacyjno-administracyjny, rozwój jednostki i społeczeństwa, bezpieczeństwo i migrację, ochronę zasobów naturalnych itp.

Wdrażane przez Biuro instrumenty pomocy zewnętrznej finansowane są zarówno z unijnego budżetu, jak i z Europejskiego Funduszu Rozwoju. Dla zapewnienia jak największej skuteczności tej pomocy, Biuro ściśle współpracuje z licznymi partnerami (społeczeństwo obywatelskie, organizacje międzynarodowe oraz rządy państw członkowskich).

EuropeAid przyznaje dotacje na realizację programów lub działań mających związek z programami pomocy zewnętrznej Unii Europejskiej. Rozróżnia się dwa typy dotacji:

- dotacje na działania wchodzące w zakres programów realizowanych przez Komisję;
- dotacje na funkcjonowanie dla organizacji z siedzibą w UE prowadzących działalność, która jest zgodna z celami EuropeAid.

Komisja może również oferować zlecenia organizacjom zainteresowanym pracą przy projektach z zakresu pomocy na rzecz rozwoju.

INSTRUMENTY FINANSOWE WDRAŻANE PRZEZ EUROPEAID W LATACH 2007-2013:

Europejski Instrument Sąsiedztwa i Partnerstwa (European Neighbourhood and Partnership Instrument) – informacje na temat tego instrumentu można znaleźć w części „Fundusze UE dostępne na poziomie krajowym” Przewodnika.

Europejski Fundusz Rozwoju (European Development Fund) – został powołany w 1957 jako mechanizm przekazywania pomocy rozwojowej krajom grupy Afryki, Karaibów i Pacyfiku (AKP) stowarzyszonym z UE. Fundusz jest finansowany z dobrowolnych wpłat krajów członkowskich na podstawie podpisywanych co 5 lat protokołów finansowych.

Obszary objęte wsparciem: rolnictwo, rybactwo, transport, rozwój lokalny, pomoc humanitarna, turystyka, zdrowie. Finansowane działania to m.in.: pomoc rozwojowa i humanitarna, współpraca ponadnarodowa, komunikacja społeczna, szkolenia, wsparcie dla inwestycji.

Wśród beneficjentów znajdują się m.in.: władze lokalne i regionalne, przedsiębiorstwa, organizacje pozarządowe.

Instrument Finansowania Współpracy na rzecz Rozwoju (Development Cooperation Instrument) – jego celem jest likwidacja ubóstwa w krajach i regionach partnerskich w kontekście trwałego rozwoju, w tym realizacja Milenijnych Celów Rozwoju ONZ oraz propagowanie demokracji, dobrego rządzenia, praworządności oraz poszanowania praw człowieka.

Instrument zawiera trzy komponenty:

- programy geograficzne zapewniają wsparcie Republice Południowej Afryki oraz 47 krajom z Ameryki Łacińskiej, Azji, Azji Środkowej i Bliskiego Wschodu;
- programy tematyczne: Inwestowanie w ludzi; Środowisko i zrównoważone gospodarowanie zasobami naturalnymi, w tym energią; Podmioty niepaństwowe i władze lokalne w procesie rozwoju; Bezpieczeństwo żywnościowe oraz Migracja i azyl;
- pomoc krajom Afryki, Karaibów i Pacyfiku w restrukturyzacji produkcji cukru.

Wśród beneficjentów wymienia się m.in. podmioty niepaństwowe, nienastawione na zysk: organizacje pozarządowe, organizacje reprezentujące ludność autochtoniczną, organizacje reprezentujące

mniejszości narodowe lub etniczne, lokalne zrzeszenia handlowców i grupy obywatelskie, spółdzielnie, związki zawodowe, organizacje reprezentujące interesy gospodarcze i społeczne, organizacje zwalczające korupcję i nadużycia finansowe oraz działające na rzecz dobrych rządów, organizacje praw obywatelskich oraz organizacje zwalczające dyskryminację, organizacje lokalne (w tym sieci) zaangażowane w zdecentralizowaną współpracę i integrację regionalną, organizacje konsumenckie, organizacje kobiece i młodzieżowe, organizacje oświatowe, kulturalne, badawcze i naukowe, uniwersytety, kościoły i związki lub wspólnoty religijne, media i wszelkie stowarzyszenia pozarządowe oraz niezależne fundacje, w tym niezależne fundacje polityczne.

Europejski Instrument na rzecz Demokracji i Praw Człowieka (European Instrument for Democracy and Human Rights) – jego celem jest przyczynienie się do rozwoju i ugruntowania demokracji i praworządności, poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności. Instrument funkcjonuje na całym świecie na poziomach: regionalnym, krajowym i międzynarodowym.

Priorytety EIDHR na lata 2007-2010:

- wzmocnienie poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności w krajach i regionach, gdzie są one najbardziej zagrożone;
- wzmacnianie roli społeczeństwa obywatelskiego w promowaniu praw człowieka i reform demokratycznych, wspieranie pokojowego pojednania grup interesów i konsolidacji uczestnictwa i reprezentacji w życiu politycznym;
- wspieranie działań koncentrujących się na kwestiach praw człowieka i demokracji w obszarach objętych Wytycznymi UE, w tym na dialogu w sprawie praw człowieka, obrońcach tych praw, karze śmierci, torturach oraz uczestnictwu dzieci w konfliktach zbrojnych;
- wspieranie i wzmacnianie regionalnych i międzynarodowych ram dla ochrony praw człowieka, sprawiedliwości, praworządności i promowania demokracji;
- budowanie zaufania i wzmacnianie wiarygodności i przejrzystości procesów wyborów demokratycznych, szczególnie przez ich obserwowanie.

Beneficjenci:

- organizacje społeczeństwa obywatelskiego, w tym pozarządowe organizacje non-profit i niezależne fundacje polityczne, organizacje społeczności lokalnych, a także agencje, instytucje i organizacje non-profit sektora prywatnego, ich sieci na poziomie lokalnym, krajowym, regionalnym i międzynarodowym;
- agencje, instytucje i organizacje non-profit sektora publicznego, a także ich sieci na poziomie lokalnym, krajowym, regionalnym i międzynarodowym;
- krajowe, regionalne i międzynarodowe organy parlamentarne;
- międzynarodowe i regionalne organizacje międzyrządowe;
- osoby fizyczne.

Kwalifikują się: państwa członkowskie UE; państwa należące do EOG: Norwegia, Islandia i Liechtenstein; państwa ubiegające się o członkostwo w UE; inne państwa trzecie na podstawie stosownych porozumień z UE.

Instrument na rzecz Stabilności (Instrument for Stability) – zapewnia pomoc w następujących sytuacjach:

- w sytuacji kryzysu lub początku kryzysu przyczynia się do zapewnienia stabilności poprzez skuteczną reakcję mającą na celu pomoc w ustanowieniu lub przywróceniu warunków niezbędnych do właściwej realizacji wspólnotowych polityk rozwoju i współpracy;
- w przypadku stabilnych warunków koncentruje się na budowie potencjału w zakresie przeciwdziałania szczególnie zagrożeniom globalnym i ponadregionalnym, powodującym destabilizację, a także na zapewnianiu gotowości reakcji na sytuacje przedkryzysowe i pokryzysowe.

Wśród beneficjentów wymienia się m.in. podmioty niepaństwowe: organizacje pozarządowe, organizacje reprezentujące ludność autochtoniczną, lokalne grupy obywatelskie i stowarzyszenia handlowców, spółdzielnie, związki zawodowe, organizacje reprezentujące interesy gospodarcze i społeczne, organizacje lokalne (w tym sieci), które działają w dziedzinie współpracy i integracji regionów zdecentralizowanych, organizacje konsumenckie, organizacje kobiet i młodzieży, organizacje oświatowe, kulturalne, badawcze i naukowe, szkoły wyższe, kościoły, stowarzyszenia i wspólnoty religijne, media i wszelkie stowarzyszenia pozarządowe oraz fundacje prywatne i państwowe.

Kwalifikują się: państwa członkowskie UE; państwa należące do EOG: Norwegia, Islandia i Liechtenstein; państwa-beneficjenci Instrumentu Pomocy Przedakcesyjnej (Instrument for Pre-Accession Assistance); inne państwa trzecie lub regiony na podstawie stosownych porozumień z UE. Komponent „Pomoc w sytuacjach kryzysu lub początku kryzysu” zarządzany jest przez Dyрекcję Generalną ds. Stosunków Zewnętrznych, natomiast komponent „Pomoc w przypadku stabilnych warunków współpracy” – przez Biuro Współpracy EuropeAid.

Instrument Współpracy w dziedzinie Bezpieczeństwa Jądrowego (Nuclear Safety Co-operation Instrument) – finansuje działania wspierające propagowanie wysokiego poziomu bezpieczeństwa jądrowego, ochrony przed promieniowaniem oraz stosowania sprawnych i skutecznych zabezpieczeń materiałów jądrowych w państwach trzecich.

Wspierane działania:

- propagowanie skutecznej kultury bezpieczeństwa jądrowego na wszystkich szczeblach;
- propagowanie skutecznych ram regulacyjnych, procedur i systemów zapewniających właściwe zabezpieczenie przed promieniowaniem jonizującym materiałów promieniotwórczych, zwłaszcza ze źródeł promieniotwórczych o wysokiej aktywności, a także ich bezpieczne usuwanie;
- ustanowienie niezbędnych ram regulacyjnych oraz metodologii wdrażania zabezpieczeń jądrowych w tym prawidłowego rozliczania i kontroli materiałów rozszczepialnych na szczeblu państwowym i przez operatora;
- skuteczne uzgodnienia związane z zapobieganiem wypadkom o radiologicznych konsekwencjach, jak również łagodzenie takich konsekwencji w przypadku ich wystąpienia oraz z planowaniem interwencji, gotowością i reagowaniem w sytuacjach kryzysowych, a także działaniami w zakresie ochrony ludności i odbudowy;
- działania propagujące współpracę międzynarodową (w tym w ramach właściwych organizacji międzynarodowych) w powyższych dziedzinach, w tym wykonywanie i monitorowanie międzynarodowych konwencji i traktatów, wymianę informacji, szkolenia i badania naukowe.

Wśród beneficjentów wymienia się m.in. podmioty niepaństwowe: organizacje pozarządowe, organizacje reprezentujące ludność autochtoniczną, lokalne grupy obywatelskie i stowarzyszenia zawodowe, spółdzielnie, związki zawodowe, organizacje reprezentujące interesy gospodarcze i społeczne, organizacje lokalne (w tym sieci współpracy), które są zaangażowane w zdecentralizowaną współpracę i integrację regionalną, organizacje konsumenckie, organizacje kobiet i młodzieży, organizacje oświatowe, kulturalne, badawcze i naukowe, uniwersytety, kościoły i stowarzyszenia oraz wspólnoty religijne, media i wszelkie stowarzyszenia pozarządowe oraz niezależne fundacje.

Kwalifikują się: państwa członkowskie UE; państwa należące do EOG: Norwegia, Islandia i Liechtenstein; państwa-beneficjenci Instrumentu Pomocy Przedakcesyjnej (Instrument for Pre-Accession Assistance); państwa-beneficjenci Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa; inne państwa trzecie lub regiony na podstawie stosownych porozumień z UE.

12. INSTRUMENTY FINANSOWE EUROPEJSKIEJ POLITYKI SPÓJNOŚCI, WSPÓLNEJ POLITYKI ROLNEJ ORAZ WSPÓLNEJ POLITYKI RYBACKIEJ

Fundusze strukturalne to instrumenty finansowe unijnej polityki spójności (polityki regionalnej), w latach 2007-2013 działają dwa: Europejski Fundusz Społeczny oraz Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego. Tym samym zasadom programowania, zarządzania i monitorowania co EFS i EFRR podlega Fundusz Spójności.

Komisja Europejska ustaliła w swojej polityce spójności trzy cele kluczowe (priorytety):

1. Konwergencja (z łac. upodabniać się; tu: termin ekonomiczny oznaczający efekt doganiania przez kraje słabo rozwinięte poziomu gospodarek krajów wysoko uprzemysłowionych);
2. Konkurencyjność i zatrudnienie w regionach;
3. Europejska współpraca terytorialna.

Zadania wymienionych funduszy podzielone są zgodnie z celami:

- zadaniem EFRR jest zwiększenie spójności gospodarczej i społecznej w Unii Europejskiej przez likwidację nierówności pomiędzy regionami (cele: Konwergencja, Konkurencyjność i zatrudnienie w regionach oraz Europejska współpraca terytorialna);
- zadaniem EFS jest poprawa miejsc pracy i możliwości zatrudnienia w Unii Europejskiej (cele: Konwergencja oraz Konkurencyjność i zatrudnienie w regionach);
- Fundusz Spójności pomaga państwom członkowskim, których Dochód Narodowy Brutto (DNB) na jednego mieszkańca jest niższy od 90% średniej unijnej, w zmniejszaniu opóźnień w rozwoju gospodarczym i społecznym oraz w ustabilizowaniu gospodarki (cel Konwergencja).

Główne priorytety i obszary wykorzystania pomocy finansowej UE w ramach wymienionych funduszy oraz system wdrażania tej pomocy w latach 2007-2013 określone są w specjalnym dokumencie nazwanym „Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia”. Każde państwo członkowskie zobowiązane było przygotować taki dokument (zgodnie z wytycznymi Komisji). W Polsce nosi on nazwę „Narodowa Strategia Spójności”.

Narzędziami realizacji celów NSS są tzw. programy operacyjne. Na poziomie całego kraju są to:

- Program Infrastruktura i Środowisko (finansowany przez EFRR i Fundusz Spójności);
- Program Innowacyjna Gospodarka (EFRR);
- Program Kapitał Ludzki (EFS);
- Program Rozwój Polski Wschodniej (EFRR);
- Program Pomoc Techniczna (EFRR);
- Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej (EFRR).

Ponadto, każde polskie województwo posiada własny program rozwoju, tzw. regionalny program operacyjny (finansowany z EFRR), w ramach którego o dotacje UE mogą ubiegać się podmioty z danego województwa. Programy te nie zostały opisane w tym Przewodniku.

W Przewodniku opisujemy również dwa programy operacyjne wspierające projekty w zakresie rolnictwa i rybołówstwa, które są finansowane z innych funduszy: Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, będącego narzędziem Wspólnej Polityki Rolnej i Europejskiego Funduszu Rybackiego, realizującego cele Wspólnej Polityki Rybackiej.

Szczegółowe informacje na temat wymienionych programów operacyjnych znajdują się w II części Przewodnika.

CZĘŚĆ II

FUNDUSZE UE DOSTĘPNE NA POZIOMIE KRAJOWYM

Część ta poświęcona jest programom (tzw. operacyjnym), na podstawie których wydawane są pieniądze z pomocy finansowej przyznanej przez Unię Europejską Polsce. Podstawowe informacje na ich temat zostały zasygnalizowane w I części Przewodnika.

Określenie „fundusze UE dostępne na poziomie krajowym” oznacza fundusze przyznane i kontrolowane oczywiście przez Komisję, ale zarządzane i wdrażane na poziomie krajowym.

Zebrane tu informacje pochodzą z oficjalnych dokumentów przygotowanych dla każdego programu. Podstawowe dokumenty to: sam program (jego ogólna treść) oraz szczegółowy opis priorytetów.

Szczegółowe opisy priorytetów programów operacyjnych (SzOP) to ważne dokumenty uzupełniające programy. W latach 2004-2006 system wdrażania funduszy strukturalnych nakładał na państwa członkowskie UE obowiązek przygotowania tzw. uzupełnień programów operacyjnych, których celem było uszczegółowianie ich zapisów. W latach 2007-2013 rozporządzenia unijne nie przewidywały konieczności opracowywania dokumentów tego typu. SzOP są więc dokumentami krajowymi i zostały przygotowane na podstawie zapisów ustawy z 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Zgodnie z tą ustawą obowiązek przygotowania SzOP spoczywa na instytucji zarządzającej programem operacyjnym.

Ze względu na poziom szczegółowości informacji, SzOP stanowią kompendium wiedzy dla potencjalnych beneficjentów programów. To właśnie w tych dokumentach dokładnie określono możliwości i sposoby realizacji projektów: szczegółowe typy projektów, listy potencjalnych beneficjentów, docelowe grupy wsparcia oraz system wdrażania.

Każdy program operacyjny został wyposażony we własny pakiet dokumentów, dlatego dla uzyskania pełnego obrazu możliwości uzyskania dotacji, warto się z nimi zapoznać. Ponadto, na stronach internetowych programów można znaleźć harmonogramy uruchomienia ich działań.

Tak jak w I części, tak i tu przyjęliśmy zasadę niepodawania w opisie programów przypisanych im kwot, aby nie utrudniać odbioru Przewodnika. W związku z dużymi różnicami kursu złotego względem euro, informacje te nie byłyby miarodajne.

Adresy stron internetowych opisanych programów, instytucji odpowiedzialnych za ich zarządzanie i wdrożenie zostały zebrane w Załączniku II. Znajdą tam Państwo również inne przydatne adresy.

1. PROGRAM OPERACYJNY KAPITAŁ LUDZKI (PO KL)

Głównym celem programu jest wzrost poziomu zatrudnienia i spójności społecznej, który ma być osiągnięty poprzez realizację sześciu celów strategicznych:

1. Podniesienie poziomu aktywności zawodowej oraz zdolności do zatrudnienia osób bezrobotnych i biernych zawodowo;
2. Zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego;
3. Poprawa zdolności adaptacyjnych pracowników i przedsiębiorstw do zmian zachodzących w gospodarce;
4. Upowszechnienie edukacji społeczeństwa na każdym etapie kształcenia przy równoczesnym zwiększeniu jakości usług edukacyjnych i ich silniejszym powiązaniu z potrzebami gospodarki opartej na wiedzy;
5. Zwiększenie potencjału administracji publicznej w zakresie opracowywania polityk i świadczenia usług wysokiej jakości oraz wzmocnienie mechanizmów partnerstwa;
6. Wzrost spójności terytorialnej.

Program składa się z dziesięciu priorytetów, realizowanych częściowo na poziomie centralnym (priorytety 1-5 i 10), częściowo regionalnym (6-9):

1. Zatrudnienie i integracja społeczna;
2. Rozwój zasobów ludzkich i potencjału adaptacyjnego przedsiębiorstw oraz poprawa stanu zdrowia osób pracujących;
3. Wysoka jakość systemu oświaty;
4. Szkolnictwo wyższe i nauka;
5. Dobre rządzenie;
6. Rynek pracy otwarty dla wszystkich;
7. Promocja integracji społecznej;
8. Regionalne kadry gospodarki;
9. Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach;
10. Pomoc techniczna.

Pieniądze z komponentu centralnego zostaną przeznaczone przede wszystkim na wsparcie efektywności struktur i systemów instytucjonalnych, natomiast z komponentu regionalnego w głównej mierze na wsparcie dla osób i grup społecznych.

Organizacje pozarządowe mogą się ubiegać o dofinansowanie projektów w dziewięciu priorytetach. Maksymalny poziom dofinansowania wynosi do 85% kosztów kwalifikowalnych. Wartość projektu: minimum 50 tys. zł (o ile nie zostanie określona inaczej).

Instytucją Zarządzającą programem jest Ministerstwo Rozwoju Regionalnego – Departament Zarządzania Europejskim Funduszem Społecznym.

PRIORYTET 1: ZATRUDNIENIE I INTEGRACJA SPOŁECZNA

Celem priorytetu jest modernizacja publicznych służb zatrudnienia, zwiększenie zasięgu oddziaływania aktywnych polityk rynku pracy oraz wzmocnienie instytucji pomocy społecznej i budowa partnerstwa na rzecz integracji społecznej.

Organizacje pozarządowe mogą być projektodawcami w ramach jednego z trzech działań tego priorytetu.

Działanie 1.3 Ogólnopolskie programy integracji i aktywizacji zawodowej

Celem działania jest opracowywanie, wdrażanie i promocja ogólnopolskich i ponadregionalnych rozwiązań z zakresu aktywizacji zawodowej i integracji społecznej, skierowanych do grup znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, w tym w szczególności: młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym, osób pozbawionych wolności, osób niepełnosprawnych oraz członków społeczności romskiej, a także upowszechnianie rozwiązań na rzecz godzenia życia zawodowego i rodzinnego oraz wyrównywania szans kobiet i mężczyzn w dostępie do zatrudnienia.

Organizacje pozarządowe mogą przedkładać wnioski o dofinansowanie realizacji projektów tylko w ramach dwóch z pięciu poddziałań: 1.3.1 i 1.3.2.

Poddziałanie 1.3.1 Projekty na rzecz społeczności romskiej

Grupą docelową projektów realizowanych w ramach tego poddziałania są członkowie społeczności romskiej oraz osoby, instytucje i podmioty działające na jej rzecz w Polsce. Dofinansowanie można uzyskać na realizację projektów obejmujących działania z zakresu zatrudnienia, edukacji, integracji społecznej i zdrowia przyczyniające się do aktywizacji społeczno-zawodowej społeczności romskiej. Instytucją wdrażającą, odpowiedzialną za wybór projektów dla tego poddziałania, jest Władza Wdrażająca Programy Europejskie.

Poddziałanie 1.3.2 Projekty na rzecz promocji równych szans kobiet i mężczyzn oraz godzenia życia zawodowego i rodzinnego

Projekty realizowane w ramach tego poddziałania mają być kierowane do osób podejmujących pracę po przerwie związanej z urodzeniem dziecka i/lub wychowujących dzieci oraz do pracodawców. Mogą być to projekty związane z wdrażaniem i upowszechnianiem rozwiązań służących godzeniu życia zawodowego i rodzinnego, m.in. poprzez pilotażową realizację kompleksowych programów powrotu do pracy po przerwie związanej z urodzeniem i wychowaniem dzieci, sprzyjających godzeniu życia zawodowego i rodzinnego, tworzenie ośrodków opieki nad dziećmi w miejscu pracy oraz rozwijanie alternatywnych form opieki nad dziećmi (w tym m.in. usług opiekuńczych świadczonych w warunkach domowych). Wsparcie mogą także uzyskać projekty nastawione na upowszechnianie i promocję alternatywnych i elastycznych form zatrudnienia oraz metod organizacji pracy, a także uelastycznianie czasu pracy pracownika – m.in. w formie telepracy, pracy w niepełnym wymiarze, pracy rotacyjnej, podziału pracy w ramach jednego stanowiska (*job sparing*). Instytucją wdrażającą jest Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej – Departament Wdrażania EFS.

PRIORYTET 2: ROZWÓJ ZASOBÓW LUDZKICH I POTENCJAŁU ADAPTACYJNEGO PRZEDSIĘBIORSTW ORAZ POPRAWA STANU ZDROWIA OSÓB PRACUJĄCYCH

Celami tego priorytetu są: rozwój i poprawa funkcjonowania systemowego wsparcia adaptacyjności pracowników i przedsiębiorstw, rozwój wykwalifikowanej i zdolnej do adaptacji siły roboczej, poprawa funkcjonowania systemu przewidywania i zarządzania zmianą gospodarczą oraz poprawa stanu zdrowia osób pracujących poprzez opracowywanie programów profilaktycznych oraz programów wspierających powrót do pracy.

Organizacje pozarządowe mogą być projektodawcami w ramach jednego z trzech działań tego priorytetu.

Działanie 2.1 Rozwój kadr nowoczesnej gospodarki

Celem działania jest podnoszenie i dostosowanie do wymogów gospodarki opartej na wiedzy kwalifikacji pracowników i przedsiębiorców.

Jedno z poddziałań (2.1.1) wdrażane jest w trybie konkursowym, co umożliwi organizacjom pozarządowym składanie wniosków o dofinansowanie projektów.

Poddziałanie 2.1.1 Rozwój kapitału ludzkiego w przedsiębiorstwach

Grupą docelową projektów realizowanych w ramach tego poddziałania są przedsiębiorcy, pracownicy przedsiębiorstw oraz ponadregionalne sieci kooperacyjne przedsiębiorstw i ich pracownicy.

Dofinansowanie można uzyskać na realizację ponadregionalnych zamkniętych projektów szkoleń i doradztwa dla przedsiębiorców, przygotowanych w oparciu o indywidualne strategie rozwoju firm, oraz na realizację ogólnopolskich otwartych projektów szkoleń i doradztwa, a także na studia podyplomowe dla przedsiębiorców oraz pracowników przedsiębiorstw.

Instytucją wdrażającą jest Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości.

PRIORYTET 3: WYSOKA JAKOŚĆ SYSTEMU OŚWIATY

Priorytet ten ma się przyczynić do wzmocnienia systemu edukacji w zakresie monitoringu, ewaluacji i badań edukacyjnych oraz ich wykorzystania w polityce edukacyjnej i zarządzaniu oświatą; podniesienia jakości systemu kształcenia i doskonalenia nauczycieli; poprawy stopnia powiązania oferty w zakresie kształcenia i szkolenia z potrzebami rynku pracy, w szczególności poprzez dostosowywanie

programów nauczania i materiałów dydaktycznych (w tym podręczników) oraz wprowadzenie nowych form doskonalenia nauczycieli w przedsiębiorstwach, a także opracowania i wdrożenia Krajowych Ram Kwalifikacji i Krajowego Systemu Kwalifikacji oraz upowszechnienia uczenia się przez całe życie. Organizacje pozarządowe mogą być projektodawcami w ramach dwóch działań wyodrębnionych w priorytecie trzecim.

Działanie 3.3 Poprawa jakości kształcenia

Celem działania jest zwiększenie zdolności systemu do kształcenia zorientowanego na efekty nauczania i uczenia się.

Dwa z czterech poddziałań w tym działaniu są wdrażane w trybie konkursowym, a więc organizacje pozarządowe mogą przedkładać w nich swoje projekty.

Poddziałanie 3.3.2 Efektywny system kształcenia i doskonalenia

Do grupy docelowej tego poddziałania należą m.in. szkoły i placówki oświatowe, administracja oświatowa, organy prowadzące szkoły i placówki, kuratoria oświaty i inne instytucje realizujące nadzór pedagogiczny, Centralna Komisja Egzaminacyjna, Okręgowe Komisje Egzaminacyjne oraz Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz placówki kształcenia i doskonalenia nauczycieli.

W poddziałaniu tym można realizować dwa typy projektów: przygotowanie wybranych szkół do realizacji praktyk przez studentów przygotowujących do wykonywania zawodu nauczyciela oraz uruchomienie nowego typu studiów wyższych i podyplomowych przygotowujących do wykonywania zawodu nauczyciela.

Instytucją wdrażającą jest w Ministerstwo Edukacji Narodowej – Departament Funduszy Strukturalnych.

Poddziałanie 3.3.4 Modernizacja treści i metod kształcenia

Odbiorcami projektów realizowanych w poddziałaniu są szkoły i placówki oświatowe, uczelnie i jednostki naukowe, administracja oświatowa, organy prowadzące szkoły i placówki, kuratoria oświaty i inne instytucje realizujące nadzór pedagogiczny, CKE, OKE, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz placówki kształcenia i doskonalenia nauczycieli, a także dzieci i młodzież przebywające za granicą.

Projekty finansowane w ramach tego poddziałania mogą obejmować opracowanie i pilotażowe wdrożenie innowacyjnych programów, materiałów dydaktycznych i metod kształcenia dotyczących m.in. kształcenia w zakresie nauk matematycznych, przyrodniczych i technicznych oraz przedsiębiorczości, a także ponadregionalne programy rozwijania kompetencji kluczowych uczniów, w szczególności w zakresie: technologii informacyjno-komunikacyjnych, języków obcych, przedsiębiorczości, nauk przyrodniczo-matematycznych.

Instytucją wdrażającą jest w Ministerstwo Edukacji Narodowej – Departament Funduszy Strukturalnych.

Działanie 3.4 Otwartość systemu edukacji w kontekście uczenia się przez całe życie

Celem działania jest opracowanie i wdrożenie Krajowych Ram Kwalifikacji i Krajowego Systemu Kwalifikacji oraz upowszechnienie uczenia się przez całe życie.

W trybie konkursowym wdrażane jest jedno z trzech poddziałań i to właśnie w jego ramach organizacje pozarządowe mogą przedkładać swoje projekty.

Poddziałanie 3.4.3 Upowszechnienie uczenia się przez całe życie

Do grupy docelowej tego poddziałania należą m.in. uczniowie, nauczyciele i doradcy zawodowi, instytucje oświatowe prowadzące doradztwo edukacyjno-zawodowe, placówki kształcenia i doskonalenia nauczycieli, szkoły i placówki oświatowe oraz ich organy prowadzące, kuratoria oświaty, CKE, OKE, uczelnie i jednostki naukowe, administracja oświatowa, organy prowadzące szkoły i placówki, Ministerstwo Edukacji Narodowej oraz Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Możliwe jest tu opracowanie narzędzi diagnostycznych i materiałów metodycznych wspomagających proces rozpoznawania predyspozycji i zainteresowań zawodowych uczniów, budowa systemu internetowej informacji edukacyjno-zawodowej i systemu Internetowego poradnictwa edukacyjno-zawodowego oraz publikacja specjalistycznego biuletynu dla uczniów i doradców zawodowych,

a także opracowanie i pilotażowe wdrożenie programów doskonalenia zawodowego w przedsiębiorstwach dla nauczycieli kształcenia zawodowego.

Instytucją wdrażającą jest w Ministerstwo Edukacji Narodowej – Departament Funduszy Strukturalnych.

PRIORYTET 4: SZKOLNICTWO WYŻSZE I NAUKA

Celami priorytetu są: dostosowanie kształcenia na poziomie wyższym do potrzeb gospodarki i rynku pracy; poprawa jakości oferty edukacyjnej szkół wyższych; podniesienie atrakcyjności kształcenia w obszarze nauk matematyczno-przyrodniczych i technicznych na poziomie wyższym oraz podniesienie kwalifikacji kadr sektora B+R (badania i rozwój) w zakresie współpracy z gospodarką oraz marketingu i komercjalizacji badań naukowych.

W trybie konkursowym wdrażane będzie jedno poddziałanie wyodrębnione w ramach działania 4.1 oraz całe działanie 4.2.

Działanie 4.1 Wzmocnienie i rozwój potencjału dydaktycznego uczelni oraz zwiększenie liczby absolwentów kierunków o kluczowym znaczeniu dla gospodarki opartej na wiedzy

Celem działania jest budowa potencjału rozwojowego uczelni poprzez umożliwienie im rozszerzenia i wzbogacenia oferty edukacyjnej oraz zapewnienie efektywnego zarządzania systemem szkolnictwa wyższego oraz dostosowanie struktury podaży absolwentów do potrzeb gospodarki.

Organizacje pozarządowe mogą przedkładać swoje projekty w ramach jednego z trzech poddziałań.

Poddziałanie 4.1.1 Wzmocnienie potencjału dydaktycznego uczelni

Grupę docelową tego poddziałania tworzą m.in. uczelnie (instytucje i kadra akademicka) oraz studenci, słuchacze, doktoranci, a także inne osoby biorące udział w kształceniu.

Projekty do nich kierowane mogą polegać na przygotowaniu, otwieraniu i realizacji nowych kierunków studiów, studiów podyplomowych, studiów doktoranckich oraz dostosowywaniu programów na istniejących kierunkach studiów do potrzeb rynku pracy i gospodarki opartej na wiedzy oraz rozszerzeniu oferty edukacyjnej uczelni o zajęcia fakultatywne w postaci programów wyrównawczych dla studentów z zakresu matematyki i fizyki oraz programy skierowane do osób spoza społeczności akademickiej. Mogą to być także projekty przewidujące opracowywanie programów i materiałów dydaktycznych oraz wdrożenie programów kształcenia z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość (studia, studia podyplomowe, kursy), a także współpracę uczelni z pracodawcami w zakresie wzmocnienia praktycznych elementów nauczania) oraz zwiększania zaangażowania pracodawców w realizację programów nauczania. Można również realizować projekty mające na celu lepsze przygotowanie absolwentów do wejścia na rynek pracy, m.in. poprzez wsparcie akademickich biur karier działających przy uczelni. Ponadto projekty mogą obejmować podnoszenie kompetencji dydaktycznych kadry akademickiej w celu podwyższenia jakości nauczania, a także podnoszenie kompetencji kadry kierowniczej w zakresie zarządzania uczelnią. Możliwe jest także organizowanie dla kadry dydaktycznej uczelni staży i szkoleń w wiodących zagranicznych i krajowych ośrodkach akademickich i naukowo-badawczych przydatnych do prowadzenia pracy dydaktycznej (w tym staży dla doktorantów i staży postdoktorskich), oraz tworzenie stypendiów dla doktorantów, młodych doktorów i profesorów wizytujących zatrudnionych w instytucjach szkolnictwa wyższego w dziedzinach szczególnie istotnych dla rozwoju gospodarki. Zapisy dotyczące poddziałania 4.1.1 pozwalają także na realizację projektów skierowanych do studentów niepełnosprawnych w celu umożliwienia im korzystania z pełnej oferty edukacyjnej uczelni oraz wdrożenie modeli zarządzania jakością w uczelni.

Instytucją wdrażającą dla tego działania jest Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego – Departament Wdrożeń i Innowacji.

Działanie 4.2. Rozwój kwalifikacji kadr systemu B+R i wzrost świadomości roli nauki w rozwoju gospodarczym

Celem działania jest podniesienie kompetencji kadr systemu B+R (badania i rozwój) do poziomu zapewniającego efektywną współpracę jednostek naukowych i przedsiębiorstw w zakresie wdrażania osiągnięć naukowych w gospodarce.

Grupą docelową tego działania są jednostki naukowe i ich pracownicy, przedsiębiorstwa działające w sektorze B+R i ich pracownicy, podmioty współpracujące z podmiotami działającymi w sektorze B+R (np. przedsiębiorstwa, uczelnie) – w zakresie działań informacyjnych oraz studenci.

W poddziałaniu można realizować projekty dotyczące podnoszenia umiejętności pracowników systemu B+R w zakresie zarządzania badaniami naukowymi i pracami rozwojowymi oraz komercjalizacji rezultatów prac badawczych; projekty dotyczące podnoszenia świadomości pracowników systemu B+R w zakresie wagi i zasad badań naukowych i prac rozwojowych dla gospodarki, a także potrzeb sektora nauki i gospodarki w tym zakresie oraz przedsięwzięcia upowszechniające osiągnięcia nauki polskiej i światowej w procesie kształcenia na poziomie wyższym.

Instytucją wdrażającą dla tego działania jest Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego – Departament Wdrożeń i Innowacji.

PRIORYTET 5: DOBRE RZĄDZENIE

Celami priorytetu są: poprawa zdolności regulacyjnych administracji publicznej; poprawa jakości usług oraz polityk związanych z rejestracją działalności gospodarczej i funkcjonowaniem przedsiębiorstw; modernizacja procesów zarządzania w administracji publicznej i wymiarze sprawiedliwości; budowa potencjału partnerów społecznych i organizacji pozarządowych ukierunkowana na wzmocnienie ich aktywnego uczestnictwa w procesie realizacji Strategii Lizbońskiej.

Organizacje pozarządowe mogą przedkładać swoje projekty w trzech z pięciu działań tego priorytetu.

Działanie 5.2 Wzmocnienie potencjału administracji samorządowej

Celem działania jest wzrost jakości usług publicznych świadczonych przez urzędy na szczeblu samorządu terytorialnego oraz poprawa jakości polityk i programów o zasięgu regionalnym i lokalnym.

Dwa z trzech poddziałań wdrażane są w trybie konkursowym, a swoje projekty będą mogły w nich przedkładać wszystkie podmioty, a więc także organizacje pozarządowe.

Poddziałanie 5.2.1 Modernizacja zarządzania w administracji samorządowej

Grupę docelową poddziałania tworzą urzędy administracji samorządowej i ich pracownicy.

Można realizować projekty ukierunkowane na poprawę obsługi obywatela i modernizację zarządzania w administracji samorządowej; projekty ukierunkowane na podnoszenie kompetencji kadr oraz projekty obejmujące wzmocnienie zdolności regulacyjnych i analitycznych.

Instytucją wdrażającą jest Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Poddziałanie 5.2.3 Podnoszenie kompetencji kadr służb publicznych

Odbiorcami projektów są jednostki administracji publicznej (niebędącej częścią administracji rządowej ani samorządowej); pracownicy jednostek administracji publicznej (niebędących częścią administracji rządowej ani samorządowej); pracownicy służb nadzorowanych przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych; samorządowe kolegia odwoławcze i ich pracownicy oraz regionalne izby obrachunkowe i ich pracownicy.

W tym poddziałaniu wdrażane będą m.in. projekty obejmujące badania i oceny potrzeb szkoleniowych służb publicznych, szkolenia generalne i specjalistyczne dla służb publicznych oraz pomoc doradcza i szkolenia w zakresie etyki i unikania konfliktu interesów.

Instytucją wdrażającą jest Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Działanie 5.4 Rozwój potencjału trzeciego sektora

Celem działania jest wspieranie potencjału organizacji trzeciego sektora w celu ich efektywnego i profesjonalnego uczestnictwa w mechanizmach partnerstwa, szczególnie w obszarach istotnych dla realizacji Strategii Lizbońskiej i Krajowego Programu Reform.

Jedno z dwóch poddziałań wyodrębnionych w tym działaniu jest wdrażane w trybie konkursowym. Wszystkie podmioty, a więc i organizacje pozarządowe, mogą ubiegać się w nim o dofinansowanie projektów.

Poddziałanie 5.4.2 Rozwój dialogu obywatelskiego

Grupę docelową tego poddziałania tworzą m.in. organizacje pozarządowe, związki i porozumienia organizacji pozarządowych, osoby poszukujące porady prawnej oraz administracja publiczna.

Wśród typów projektów możliwych do realizacji wymieniono: wypracowanie, upowszechnianie i wdrażanie standardów działania trzeciego sektora zapewniających wysoką jakość realizacji zadań publicznych oraz uzgadniania polityk publicznych we współpracy z administracją publiczną; tworzenie regionalnych i lokalnych centrów informacji i wspomagania organizacji pozarządowych oraz wsparcie działalności nowo utworzonych oraz już istniejących centrów w zakresie pomocy doradczo-szkoleniowej dla organizacji pozarządowych; tworzenie i wspieranie porozumień (sieci) organizacji pozarządowych o charakterze terytorialnym oraz branżowym; tworzenie i wdrażanie programów z zakresu poradnictwa prawnego i obywatelskiego oraz tworzenie i wdrażanie programów z zakresu społecznego nadzoru nad funkcjonowaniem administracji publicznej.

Instytucją wdrażającą jest Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej – Departament Wdrażania Europejskiego Funduszu Społecznego.

Działanie 5.5 Rozwój dialogu społecznego

Celem działania jest wzmocnienie potencjału związków zawodowych i organizacji pracodawców uczestniczących w dialogu społecznym w zakresie prowadzenia dialogu autonomicznego i trójstronnego, w tym uzgadniania polityk we współpracy z administracją publiczną w obszarach określonych w Ustawie o Trójstronnej Komisji ds. Społeczno-Gospodarczych i Wojewódzkich Komisjach Dialogu Społecznego oraz wzmocnienie kompetencji administracji publicznej w zakresie prowadzenia dialogu społecznego.

Działanie wdrażane jest w trybie konkursowym. O dotacje mogą ubiegać się wszystkie podmioty, a więc także organizacje pozarządowe.

Poddziałanie 5.5.2 Wzmocnienie uczestników dialogu społecznego

Odbiorcami projektów realizowanych w ramach tego poddziałania są m.in. instytucje dialogu społecznego, organizacje pracodawców i pracowników, członkowie Trójstronnej Komisji ds. Społeczno-Gospodarczych oraz Wojewódzkich Komisji Dialogu Społecznego, a także członkowie związków zawodowych i organizacji pracodawców.

Realizowane projekty mogą obejmować: studia, analizy, ekspertyzy na temat dialogu społecznego, jego kondycji, perspektyw i barier w rozwoju oraz potrzeb uczestników dialogu; wsparcie udziału partnerów społecznych w pracach europejskich struktur dialogu społecznego oraz tworzenie i wdrażanie programów ukierunkowanych na jego rozwój. Mogą także polegać na tworzeniu i wdrażaniu programów rozwoju organizacji ukierunkowanych na poprawę efektywności procesów zarządczych i komunikacyjnych, usprawnieniu funkcjonowania systemów informacyjnych; tworzeniu i wdrażaniu programów podnoszących kwalifikacje eksperckie oraz wspieraniu współpracy pomiędzy organizacjami partnerów społecznych na poziomie terytorialnym i branżowym.

Instytucją wdrażającą jest Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej – Departament Wdrażania Europejskiego Funduszu Społecznego.

PRIORYTET 6: RYNEK PRACY OTWARTY DLA WSZYSTKICH

Cele priorytetu to: zwiększenie zasięgu oddziaływania Aktywnej Polityki Rynku Pracy; zwiększenie poziomu zatrudnienia wśród osób młodych; zmniejszanie bezrobocia wśród osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy oraz zwiększenie poziomu zatrudnienia wśród osób starszych.

Organizacje pozarządowe mogą być projektodawcami w ramach wszystkich trzech działań tego priorytetu.

Instytucje wdrażające wskazują władze poszczególnych województw.

Działanie 6.1 Poprawa dostępu do zatrudnienia oraz wspieranie aktywności zawodowej w regionie

Celem działania jest podniesienie poziomu aktywności zawodowej oraz zdolności do zatrudnienia osób pozostających bez zatrudnienia oraz stworzenie warunków dla rozwoju aktywności zawodowej w regionie.

Organizacje pozarządowe mogą być projektodawcami w ramach jednego z trzech poddziałań.

Poddziałanie 6.1.1 Wsparcie osób pozostających bez zatrudnienia na regionalnym rynku pracy

Projekty realizowane w ramach tego poddziałania mogą być skierowane do osób pozostających bez zatrudnienia (w tym osób zarejestrowanych jako bezrobotne lub poszukujące pracy), w szczegól-

ności osób pozostających bez zatrudnienia przez okres co najmniej 12 kolejnych miesięcy w ciągu ostatnich dwóch lat, kobiet, osób młodych do 25. roku życia, osób niepełnosprawnych, osób po 45. roku życia oraz osób pozostających bez zatrudnienia zamieszkujących w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich i mieszkańców miast do 25 tys. zamierzających podjąć zatrudnienie w zawodach pozarolniczych. Odbiorcami projektów mogą być ponadto instytucje rynku pracy i ich pracownicy oraz podmioty działające na rzecz rozwoju zasobów ludzkich i upowszechniania dialogu, a także partnerstwa publiczno-społeczne na poziomie regionalnym i lokalnym.

Przewidziano szeroki wachlarz typów projektów. Są to m.in.: identyfikacja potrzeb osób pozostających bez zatrudnienia; organizacja warsztatów oraz szkoleń z zakresu technik aktywnego poszukiwania pracy i nabywania kompetencji kluczowych oraz wsparcie psychologiczno-doradcze osób wchodzących i powracających na rynek pracy. Ponadto można będzie także realizować programy aktywizacji zawodowej, obejmujące pośrednictwo pracy i/lub poradnictwo zawodowe, staże, praktyki zawodowe, szkolenia prowadzące do podniesienia, uzupełnienia lub zmiany kwalifikacji zawodowych lub subsydiowanie zatrudnienia, połączone z możliwością zapewnienia opieki nad dziećmi lub osobami zależnymi dla osoby uczestniczącej w projekcie. W programie zapisano również wspieranie wolontariatu jako etapu przygotowującego do podjęcia zatrudnienia, upowszechnianie i promocję alternatywnych i elastycznych form zatrudnienia i metod organizacji pracy oraz wsparcie doradczo-szkoleniowe pracownika, który uzyskał zatrudnienie w ramach projektu, prowadzące do jego adaptacji w miejscu pracy (wsparcie pomostowe). Będzie także możliwe wspieranie inicjatyw na rzecz podnoszenia mobilności geograficznej osób pozostających bez zatrudnienia (w tym zwłaszcza osób zamieszkujących na obszarach wiejskich) m.in. poprzez dofinansowanie przejazdów z miejsca zamieszkania do miejsca pracy oraz zwrot kosztów zakwaterowania. Na liście typów projektów, które będą mogły uzyskać dofinansowanie, znajdują się również: upowszechnianie i promocja alternatywnych i elastycznych form zatrudnienia oraz metod organizacji pracy; wsparcie doradczo-szkoleniowe pracownika, który uzyskał zatrudnienie w ramach projektu prowadzące do jego adaptacji w miejscu pracy; organizacja kampanii promocyjnych i akcji informacyjnych mających na celu zachęcenie pracodawców do zatrudnienia osób z grup znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy; opracowanie i rozpowszechnianie informacji o ofertach pracy, możliwościach udziału w szkoleniach i stażach oraz innych oferowanych usługach i instrumentach aktywizacji zawodowej; szkolenia i specjalistyczne doradztwo dla kadr instytucji rynku pracy działających na terenie regionu (z wyłączeniem Publicznych Służb Zatrudnienia), powiązane ze specyfiką zadań realizowanych przez te instytucje na regionalnym rynku pracy, oraz rozwój dialogu, partnerstwa publiczno-społeczne i współpracy na rzecz rozwoju zasobów ludzkich na poziomie regionalnym i lokalnym. Ostatnim przewidzianym typem projektu jest prowadzenie, publikowanie i upowszechnianie badań i analiz dotyczących sytuacji na regionalnym i lokalnym rynku pracy, w tym m.in. tworzenie regionalnych obserwatoriów rynku pracy oraz monitoring migracji zarobkowych na terenie regionu.

Działanie 6.2 Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia

Celem działania jest promocja oraz wspieranie inicjatyw i rozwiązań zmierzających do tworzenia nowych miejsc pracy oraz budowy postaw kreatywnych, służących rozwojowi przedsiębiorczości i samozatrudnienia.

Odbiorcami wsparcia świadczonego w ramach tego działania mogą być osoby fizyczne zamierzające rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej (z wyłączeniem osób, które miały zarejestrowaną działalność gospodarczą w ciągu jednego roku przed złożeniem wniosku o uzyskanie wsparcia w ramach projektu), w tym w szczególności osoby pozostające bez zatrudnienia przez co najmniej kolejnych 12 miesięcy w ciągu ostatnich dwóch lat; kobiety; osoby do 25. roku życia; osoby niepełnosprawne; osoby po 45. roku życia oraz osoby zamieszkujące na obszarach wiejskich, w gminach wiejskich, miejsko-wiejskich i miejskich oraz mieszkańcy miast do 25 tys. mieszkańców zamierzający podjąć zatrudnienie w zawodach pozarolniczych.

Dofinansowanie mogą uzyskać projekty obejmujące wsparcie dla osób zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą (w tym na założenie spółdzielni lub spółdzielni socjalnej) poprzez zastosowanie jednego lub kilku z wymienionych instrumentów: doradztwo (indywidualne i grupowe) oraz szkolenia umożliwiające uzyskanie wiedzy i umiejętności potrzebnych do założenia i prowadzenia działalności gospodarczej; przyznanie środków finansowych na rozwój przedsiębiorczości (w tym w formie spółdzielni lub spółdzielni socjalnej – o ile wszyscy udziałowcy są osobami, które rozpoczęły prowadzenie

działalności w wyniku uczestnictwa w projekcie realizowanym w ramach działania 6.2) do wysokości stanowiącej równowartość 40 tys. zł (lub 20 tys. na osobę w przypadku spółdzielni lub spółdzielni socjalnej); wsparcie pomostowe w okresie od 6 do 12 miesięcy od dnia zarejestrowania działalności gospodarczej, obejmujące m.in. doradztwo oraz pomoc w efektywnym wykorzystaniu dotacji (wyłącznie dla osób, które rozpoczęły działalność w ramach danego projektu); promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia poprzez kampanie promocyjno-informacyjne oraz upowszechnianie dobrych praktyk z zakresu rozwoju przedsiębiorczości.

Działanie 6.3 Inicjatywy lokalne na rzecz podnoszenia poziomu aktywności zawodowej na obszarach wiejskich

Celem działania jest podniesienie zdolności do zatrudnienia oraz mobilności przestrzennej i zawodowej osób zamieszkujących na obszarach wiejskich poprzez przygotowanie ich do podjęcia pracy w zawodach pozarolniczych oraz wykorzystania szans związanych z powstawaniem nowych miejsc pracy na tych obszarach.

Grupę docelową działania stanowią mieszkańcy gmin wiejskich, miejsko-wiejskich oraz miast do 25 tys. mieszkańców, społeczności lokalne i podmioty aktywnie działające na obszarach wiejskich na rzecz aktywizacji zawodowej mieszkańców tych obszarów.

Możliwe jest realizowanie projektów przyczyniających się do aktywizacji zawodowej mieszkańców obszarów wiejskich, poprawy zdolności do zatrudnienia oraz rozwoju usług aktywizacyjnych (z wyłączeniem instrumentów objętych zasadami pomocy publicznej); projektów polegających na wsparciu lokalnych inicjatyw informacyjnych, szkoleniowych i doradczych, promujących aktywizację zawodową na poziomie lokalnym oraz projektów obejmujących rozwój dialogu, partnerstwa publiczno-społecznego i współpracy na rzecz rozwoju zasobów ludzkich na poziomie lokalnym.

PRIORYTET 7: PROMOCJA INTEGRACJI SPOŁECZNEJ

Celem wdrażania priorytetu jest poprawa dostępu do rynku pracy osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz wzmocnienie i poszerzenie zakresu działań sektora ekonomii społecznej.

Organizacje pozarządowe mogą być projektodawcami w ramach dwóch z trzech działań tego priorytetu. Instytucje wdrażające wskazują władze poszczególnych województw.

Działanie 7.2 Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej

Celem działania jest poprawa dostępu do zatrudnienia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i rozwijanie sektora ekonomii społecznej.

Oba jego poddziałania są wdrażane w trybie konkursowym, potencjalnymi projektodawcami mogą być wszystkie podmioty, w tym organizacje pozarządowe.

Poddziałanie 7.2.1 Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym Odbiorcami wsparcia świadczonego w poddziałaniu mogą być osoby długotrwale bezrobotne; osoby niezatrudnione, korzystające ze świadczeń pomocy społecznej; osoby niepełnosprawne, w tym z zaburzeniami psychicznymi; osoby powracające na rynek pracy po urlopach wychowawczych i macierzyńskich; osoby po 50. roku życia; młodzież w wieku 15-25 lat zagrożona wykluczeniem społecznym (z wyjątkiem osób objętych wsparciem na szczeblu ogólnopolskim w ramach projektów systemowych realizowanych przez OHP); osoby bezdomne; uchodźcy, osoby z pobytem tolerowanym oraz osoby niebędące obywatelami polskimi, mające zezwolenie na osiedlenie się lub zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony, mające trudności z integracją zawodową i społeczną; członkowie mniejszości etnicznych i narodowych (z wyjątkiem Romów); osoby opuszczające rodziny zastępcze, placówki opiekuńczo-wychowawcze oraz placówki, o których mowa w art. 88 Ustawy o pomocy społecznej, mające trudności z integracją zawodową i społeczną. Potencjalnymi odbiorcami projektów są również osoby po zwolnieniu z zakładu karnego lub innej jednostki penitencjarnej (do 12 miesięcy od jej opuszczenia) oraz osoby uzależnione od alkoholu lub innych środków odurzających, poddające się procesowi leczenia lub po jego ukończeniu, otoczenie osób wykluczonych społecznie (w zakresie poradnictwa, projektów promocyjnych oraz działań wspierających). Projekty mogą być także kierowane do instytucji pomocy i integracji społecznej i ich pracowników oraz partnerów społecznych i gospodarczych.

Dofinansowanie mogą uzyskać projekty, które przewidują wsparcie (m.in. prawne, organizacyjne, szkoleniowe i finansowe) dla tworzenia i działalności podmiotów integracji społecznej, w tym: centrów integracji społecznej, klubów integracji społecznej, zakładów aktywności zawodowej oraz podmiotów działających na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej (których podstawowym zadaniem nie jest działalność gospodarcza). Finansowanie można także uzyskać na organizację kursów i szkoleń umożliwiających nabycie, podniesienie lub zmianę kwalifikacji i kompetencji zawodowych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, a także staże i zatrudnienie subsydiowane dla nich w organizacjach pozarządowych oraz spółdzielniach socjalnych połączone z zajęciami reintegracji zawodowej i społecznej. Projekty mogą również obejmować poradnictwo psychologiczne, psychospołeczne, zawodowe i inne, prowadzące do integracji społecznej i zawodowej, skierowane do osób zagrożonych wykluczeniem i ich otoczenia; rozwój nowych form i metod wsparcia indywidualnego i środowiskowego na rzecz integracji zawodowej i społecznej; rozwój usług społecznych rozwiązujących indywidualne bariery w integracji społecznej, w tym w powrocie na rynek pracy, oraz rozwijanie umiejętności i kompetencji społecznych niezbędnych na rynku pracy. Możliwe jest także finansowanie tworzenia i działalności środowiskowych instytucji aktywizujących osoby niepełnosprawne, w tym zaburzone psychicznie. Dofinansowane mogą być ponadto projekty obejmujące promocję i wsparcie wolontariatu w zakresie integracji osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz wsparcie dla tworzenia i funkcjonowania pozaszkolnych form integracji społecznej młodzieży, połączonych z realizacją działań w zakresie reintegracji zawodowej i społecznej. Na liście dopuszczalnych typów projektów znajduje się też organizowanie akcji i kampanii promocyjno-informacyjnych, m.in. z zakresu równości szans, mobilności i elastyczności zawodowej, promowania postaw aktywnych oraz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu; rozwój dialogu, partnerstwa publiczno-społecznego i współpracy na rzecz rozwoju zasobów ludzkich na poziomie regionalnym i lokalnym oraz prowadzenie, publikowanie i upowszechnianie badań i analiz z zakresu polityki społecznej w regionie (w tym działań mających na celu przygotowanie i wdrażanie gminnych lub powiatowych strategii rozwiązywania problemów społecznych).

Poddziałanie 7.2.2 Wsparcie ekonomii społecznej

Grupę docelową poddziałania stanowią podmioty ekonomii społecznej, instytucje rynku pracy oraz pomocy i integracji społecznej (w zakresie projektów promocyjnych i partnerskich) oraz osoby fizyczne (w zakresie doradztwa i szkoleń na temat zakładania i/lub prowadzenia działalności w sektorze ekonomii społecznej).

Możliwa jest realizacja projektów obejmujących wsparcie finansowe dla funkcjonowania instytucji otoczenia sektora ekonomii społecznej, świadczących usługi prawne, finansowe, marketingowe; doradztwo (indywidualne i grupowe) oraz szkolenia umożliwiające uzyskanie wiedzy i umiejętności potrzebnych do założenia i prowadzenia działalności w sektorze ekonomii społecznej. Możliwe jest również wsparcie rozwoju partnerstwa lokalnego na rzecz rozwoju ekonomii społecznej oraz działania mające na celu promocję ekonomii społecznej i zatrudnienia w sektorze ekonomii społecznej.

Działanie 7.3. Inicjatywy lokalne na rzecz aktywnej integracji

Celem działania jest wsparcie dla rozwoju inicjatyw na rzecz aktywizacji i integracji społeczności lokalnych, przyczyniające się do realizacji strategii rozwoju kapitału ludzkiego na terenach wiejskich.

Grupa docelowa działania to: mieszkańcy gmin wiejskich, miejsko-wiejskich oraz miast do 25 tys. mieszkańców, społeczności lokalne i podmioty działające na obszarach wiejskich na rzecz aktywizacji zawodowej mieszkańców tych obszarów.

Możliwe jest realizowanie projektów przyczyniających się do integracji społecznej mieszkańców obszarów wiejskich oraz rozwoju usług społecznych na tych obszarach (z wyłączeniem instrumentów objętych zasadami pomocy publicznej); projektów polegających na wsparciu inicjatyw lokalnych o charakterze informacyjnym, szkoleniowym i promocyjnym (np. w formie szkoleń, spotkań, seminariów), mających na celu przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu mieszkańców obszarów wiejskich, oraz projektów obejmujących rozwój dialogu, partnerstwa publiczno-społecznego i współpracy na rzecz rozwoju zasobów ludzkich na poziomie lokalnym.

PRIORYTET 8: REGIONALNE KADRY GOSPODARKI

Celem realizacji priorytetu jest rozwój wykwalifikowanej i zdolnej do adaptacji siły roboczej oraz poprawa funkcjonowania systemu przewidywania i zarządzania zmianą gospodarczą.

Organizacje pozarządowe mogą aplikować o dofinansowanie projektów w ramach obu działań tego priorytetu.

Instytucje wdrażające wskazują władze poszczególnych województw.

Działanie 8.1 Rozwój pracowników i przedsiębiorstw w regionie

Celem działania jest podniesienie i dostosowanie kwalifikacji i umiejętności osób pracujących do potrzeb regionalnej gospodarki.

Wszystkie trzy poddziałania wdrażane są w trybie konkursowym, jednak dostępne dla wszystkich typów podmiotów są tylko dwa.

Poddziałanie 8.1.1 Wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych i doradztwo dla przedsiębiorstw
Grupę docelową mogą stanowić przedsiębiorcy i ich pracownicy, regionalne grupy przedsiębiorstw (i ich pracownicy) oraz pracujące osoby dorosłe (powyżej 18. roku życia), wykonujące pracę na podstawie umowy o pracę lub na podstawie umów cywilno-prawnych.

Projekty mogą obejmować ogólne i specjalistyczne szkolenia oraz doradztwo związane ze szkoleniami dla kadr zarządzających i pracowników przedsiębiorstw; doradztwo dla mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw, w tym dla osób samozatrudnionych, w szczególności w zakresie ekonomii, finansów, zarządzania zasobami ludzkimi lub rachunkowości (z wyłączeniem doradztwa związanego z procesami inwestycyjnymi). Mogą także przewidywać szkolenia, kursy i doradztwo zawodowe skierowane do dorosłych osób pracujących, które z własnej inicjatywy są zainteresowane nabyciem nowych, uzupełnianiem lub podwyższaniem kwalifikacji i umiejętności, w szczególności dla osób zatrudnionych o niskich lub zdezaktualizowanych kwalifikacjach (z wyłączeniem kształcenia ustawicznego w formach szkolnych realizowanego w szkołach dla dorosłych). Muszą to być szkolenia realizowane poza miejscem i godzinami pracy uczestników, na które nabór otwarty jest dla wszystkich zainteresowanych, a podmiot szkolący jest niezależny od pracodawcy.

Poddziałanie 8.1.2 Wsparcie procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w regionie

Na liście grup docelowych tego poddziałania znajdują się pracodawcy i pracownicy przedsiębiorstw przechodzący procesy adaptacyjne i modernizacyjne, partnerzy społeczni, osoby odchodzące z rolnictwa lub rybactwa, samorządy gospodarcze i zawodowe, jednostki samorządu terytorialnego, instytucje rynku pracy, społeczność lokalna oraz organizacje pozarządowe.

Projekty do nich kierowane mogą mieć na celu wsparcie dla pracodawców przechodzących procesy adaptacyjne i modernizacyjne w tworzeniu i realizacji programów zwolnień monitorowanych (*outplacement*), w tym szkoleń i doradztwa zawodowego, podnoszenie świadomości pracowników i kadr zarządzających modernizowanych firm w zakresie możliwości i potrzeby realizacji projektów wspierających procesy zmian poprzez szkolenia i doradztwo. Mogą to być też projekty obejmujące szkolenia i doradztwo dla przedsiębiorców wspomagające proces zmiany profilu działalności przedsiębiorstwa oraz szkolenia przekwalifikowujące i usługi doradcze w zakresie wyboru nowego zawodu i zdobycia nowych umiejętności zawodowych. Może być również pomoc w tworzeniu partnerstw lokalnych z udziałem m.in. przedsiębiorstw, organizacji pracodawców, związków zawodowych, jednostek samorządu terytorialnego, urzędów pracy i innych środowisk, mających na celu opracowanie i wdrażanie strategii przewidywania i zarządzania zmianą gospodarczą na poziomie lokalnym i wojewódzkim. Projekty mogą zakładać ponadto przeprowadzanie badań i analiz dotyczących trendów rozwojowych i prognozowania zmian gospodarczych zachodzących w regionie oraz formułowania właściwych mechanizmów zaradczych, upowszechnianie wyników tych badań i analiz oraz związaną z nimi wymianę informacji.

Działanie 8.2 Transfer wiedzy

Celem wdrażania działania jest zwiększenie transferu wiedzy i wzmocnienie powiązań sfery B+R z przedsiębiorstwami, służące rozwojowi gospodarczemu regionów.

W trybie konkursowym wdrażane jest poddziałanie 8.2.1, w którym projektodawcami mogą być wszystkie podmioty.

Poddziałanie 8.2.1 Wsparcie dla współpracy sfery nauki i przedsiębiorstw

Grupami docelowymi poddziałania są przedsiębiorcy, pracownicy przedsiębiorstw, uczelnie, jednostki naukowe i naukowo-badawcze, ich pracownicy, doktoranci, absolwenci (w okresie dwunastu miesięcy od daty ukończenia studiów) i studenci.

Możliwa jest realizacja projektów obejmujących organizację staży i szkoleń praktycznych dla pracowników przedsiębiorstw w jednostkach naukowych oraz pracowników naukowych (uczelni i innych jednostek naukowych) w przedsiębiorstwach. Projekty mogą także obejmować promocję idei przedsiębiorczości akademickiej w celu komercjalizacji wiedzy i umiejętności zespołu działającego na uczelni lub w przemyśle oraz szkolenia i doradztwo dla pracowników uczelni i jednostek naukowych, doktorantów, studentów i absolwentów uczelni zamierzających rozpocząć własną działalność gospodarczą typu *spin off* lub *spin out*. Przewidywane jest również wsparcie tworzenia i rozwoju sieci współpracy i wymiany informacji między naukowcami a przedsiębiorcami w zakresie innowacji i transferu technologii na poziomie regionalnym i lokalnym oraz stypendia naukowe dla doktorantów kształcących się na kierunkach uznanych za szczególnie istotne z punktu widzenia rozwoju województwa.

PRIORYTET 9: ROZWÓJ WYKSZTAŁCENIA I KOMPETENCJI W REGIONACH

Priorytet ma na celu zmniejszanie nierówności w upowszechnieniu edukacji, szczególnie pomiędzy obszarami wiejskimi i miejskimi; zmniejszanie nierówności w jakości usług edukacyjnych, szczególnie pomiędzy obszarami wiejskimi i miejskimi (w zakresie kształcenia ogólnego); podniesienie atrakcyjności i jakości kształcenia zawodowego oraz wzmocnienie rozwoju zawodowego i podnoszenia kwalifikacji nauczycieli, szczególnie na obszarach wiejskich.

Organizacje pozarządowe mogą ubiegać się o dofinansowanie projektów we wszystkich pięciu działaniach.

Instytucje wdrażające wskazują władze poszczególnych województw.

Działanie 9.1 Wyrównywanie szans edukacyjnych i zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych świadczonych w systemie oświaty

Celem działania jest tworzenie warunków równych szans edukacyjnych poprzez udzielenie wsparcia na rzecz instytucji systemu oświaty oraz osób napotyających bariery o charakterze środowiskowym, ekonomicznym, geograficznym i zdrowotnym utrudniające lub uniemożliwiające dostęp do usług edukacyjnych oraz wzmocnienie atrakcyjności i podniesienie jakości oferty edukacyjnej instytucji systemu oświaty realizujących kształcenie w formach szkolnych (z wyłączeniem kształcenia osób dorosłych) ukierunkowane na rozwój kluczowych kompetencji oraz wzmocnienie zdolności uczniów do przyszłego zatrudnienia.

Dwa z trzech poddziałań są wdrażane w trybie konkursowym. Wszystkie podmioty, w tym organizacje pozarządowe, mogą składać wnioski o dofinansowanie ich projektów.

Poddziałanie 9.1.1 Zmniejszanie nierówności w stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej

Projekty realizowane w ramach tego poddziałania mogą być kierowane do dzieci w wieku przedszkolnym (3-5 lat) i ich rodziców. Beneficjentami końcowymi mogą być także istniejące przedszkola i funkcjonujące inne formy wychowania przedszkolnego.

Projekty mogą polegać na tworzeniu przedszkoli (w tym również uruchamianie innych form wychowania przedszkolnego) na obszarach i w środowiskach o niskim stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej, a w szczególności na obszarach wiejskich. Mogą to być także projekty przewidujące wsparcie istniejących przedszkoli, przyczyniające się do zwiększonego uczestnictwa dzieci w wychowaniu przedszkolnym np. poprzez dłuższe godziny pracy przedszkoli, uruchomienie dodatkowego naboru dzieci, zatrudnienie personelu. Trzecim przewidzianym typem projektu jest opracowanie i realizacja kampanii informacyjnych promujących edukację przedszkolną.

Poddziałanie 9.1.2 Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszanie różnic w jakości usług edukacyjnych

Wśród grup docelowych wymienione są: szkoły (instytucje i kadra) realizujące kształcenie ogólne i ich organy prowadzące; poradnie psychologiczno-pedagogiczne; uczniowie szkół podstawowych, gimnazjalnych, ponadgimnazjalnych i policealnych prowadzących kształcenie ogólne oraz osoby, które przedwcześnie opuściły system oświaty.

W poddziałaniu można realizować projekty polegające na wdrażaniu programów rozwojowych szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie ogólne, ukierunkowane na wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów i zmniejszanie dysproporcji w ich osiągnięciach edukacyjnych oraz podnoszenie jakości procesu kształcenia. Programy te mogą w szczególności obejmować: dodatkowe zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze oraz specjalistyczne, służące wyrównywaniu dysproporcji edukacyjnych w trakcie procesu kształcenia; doradztwo i opiekę pedagogiczno-psychologiczną dla uczniów wykazujących problemy w nauce lub z innych przyczyn zagrożonych przedwczesnym wypadnięciem z systemu oświaty; programy skierowane do dzieci i młodzieży, które znajdują się poza systemem szkolnictwa podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego umożliwiające ukończenie danego etapu kształcenia oraz kontynuację nauki; dodatkowe zajęcia (pozaekscyplinarne i pozaszkolne) dla uczniów, ukierunkowane na rozwój kompetencji kluczowych; rozszerzanie oferty szkół o zagadnienia związane z poradnictwem i doradztwem edukacyjno-zawodowym, informowaniem uczniów o korzyściach płynących z wyboru danej ścieżki edukacyjnej oraz możliwościach dalszego kształcenia w kontekście uwarunkowań lokalnego i regionalnego rynku pracy (szkolne ośrodki kariery); wdrożenie nowych, innowacyjnych form nauczania i oceniania cechujących się wyższą skutecznością niż formy tradycyjne; wdrażanie programów i narzędzi efektywnego zarządzania placówką oświatową przyczyniających się do poprawy jakości nauczania.

Działanie 9.2 Podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego

Celem działania jest wzmocnienie atrakcyjności i podniesienie jakości oferty edukacyjnej szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie zawodowe (z wyłączeniem kształcenia osób dorosłych), służące podniesieniu zdolności uczniów do przyszłego zatrudnienia.

Działanie wdrażane jest w trybie konkursowym, a beneficjentami mogą być wszystkie podmioty, a więc także organizacje pozarządowe.

Grupami docelowymi projektów mogą być m.in. uczniowie i słuchacze szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie zawodowe (z wyłączeniem osób dorosłych), szkoły i placówki (instytucje i kadra pedagogiczna) prowadzące kształcenie zawodowe (z wyłączeniem szkół dla dorosłych), partnerzy społeczno-gospodarczy oraz pracodawcy.

Projekty mogą polegać na diagnozowaniu potrzeb edukacyjnych w obszarze szkolnictwa zawodowego zgodnie z potrzebami lokalnego i regionalnego rynku pracy oraz wdrażaniu programów rozwojowych szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie zawodowe ukierunkowane na zmniejszanie dysproporcji w osiągnięciach uczniów w trakcie procesu kształcenia oraz podnoszenie jakości procesu kształcenia. Programy te mogą obejmować w szczególności: dodatkowe zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze oraz specjalistyczne, służące wyrównywaniu dysproporcji edukacyjnych w trakcie procesu kształcenia; doradztwo i opiekę pedagogiczno-psychologiczną dla uczniów wykazujących problemy w nauce lub z innych przyczyn zagrożonych przedwczesnym wypadnięciem z systemu szkolnictwa; dodatkowe zajęcia (pozaekscyplinarne i pozaszkolne) dla uczniów ukierunkowane na rozwój kompetencji kluczowych; efektywne programy doradztwa edukacyjno-zawodowego; modernizację oferty kształcenia zawodowego i dostosowanie jej do potrzeb lokalnego i regionalnego rynku pracy (wprowadzanie nowych kierunków kształcenia, modyfikacja programów nauczania na kierunkach istniejących); współpracę szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe z pracodawcami i instytucjami rynku pracy służącą podnoszeniu kwalifikacji zawodowych uczniów jako przyszłych absolwentów i wzmocnianie ich zdolności do zatrudnienia; wyposażenie szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe w nowoczesne materiały dydaktyczne (w tym podręczniki szkolne) zapewniające wysoką jakość kształcenia; wdrożenie nowych, innowacyjnych form nauczania i oceniania cechujących się wyższą skutecznością niż formy tradycyjne; wdrażanie programów i narzędzi efektywnego zarządzania placówką oświatową przyczyniających się do poprawy jakości nauczania.

Działanie 9.3 Upowszechnienie formalnego kształcenia ustawicznego

Celem wdrażania działania jest zwiększenie uczestnictwa osób dorosłych w kształceniu ustawicznym w formach szkolnych poprzez podniesienie jego jakości i dostępności oraz zwiększenie znaczenia kształcenia ustawicznego jako czynnika oddziałującego na sytuację na rynku pracy.

Działanie to wdrażane jest w trybie konkursowym.

Jako grupy docelowe wsparcia świadczonego w tym działaniu wymienione zostały m.in. osoby w wieku 25-64 lata (oraz osoby nieuczące się w wieku 18-24 lata), zgłaszające z własnej inicjatywy chęć

kształcenia formalnego (podnoszenia, uzupełniania kwalifikacji lub ich formalnego potwierdzenia); placówki kształcenia ustawicznego, praktycznego i doskonalenia zawodowego prowadzące formalne kształcenie ustawiczne, partnerzy społeczno-gospodarczy oraz pracodawcy.

Na liście typów projektów, które mogą uzyskać dofinansowanie, znajdują się kampanie informacyjne w zakresie korzyści płynących z formalnego podwyższania lub uzupełniania posiadanych kwalifikacji oraz potrzeb regionalnego lub lokalnego rynku pracy w tym zakresie. Wspieraniem mogą być objęte także programy formalnego kształcenia ustawicznego, skierowane do osób dorosłych zainteresowanych uzupełnieniem lub podwyższeniem swojego wykształcenia oraz kwalifikacji ogólnych i zawodowych, a także programy formalnego potwierdzania tych kwalifikacji zdobytych w sposób pozaformalny i nieformalny. Projekty mogą również obejmować usługi doradcze w zakresie wyboru ścieżki kształcenia formalnego (lub uzupełniania wykształcenia i kwalifikacji formalnych) w kontekście potrzeb regionalnego lub lokalnego rynku pracy oraz wsparcie dla placówek kształcenia ustawicznego, praktycznego i doskonalenia zawodowego w zakresie kształcenia formalnego.

Działanie 9.4 Wysoko wykwalifikowane kadry systemu oświaty

Celem działania jest dostosowanie kwalifikacji nauczycieli, instruktorów praktycznej nauki zawodu oraz kadr administracyjnych instytucji systemu oświaty do wymogów związanych ze strategicznymi kierunkami rozwoju regionów, zmianą kierunków kształcenia, zapotrzebowaniem na nowe kwalifikacje oraz zmieniająca się sytuacją demograficzną w systemie oświaty.

Działanie wdrażane jest w trybie konkursowym.

Projekty realizowane w ramach tego działania mogą być kierowane do nauczycieli i pracowników dydaktycznych szkół i placówek oświatowych, instruktorów praktycznej nauki zawodu oraz kadry administracyjnej i zarządzającej oświatą.

Wsparcie mogą uzyskać projekty polegające na organizacji studiów podyplomowych i kursów doskonalących dla nauczycieli w zakresie zgodnym z lokalną i regionalną polityką edukacyjną; studiów podyplomowych, kursów i szkoleń oraz innych form podwyższania kwalifikacji pracowników placówek kształcenia ustawicznego, praktycznego i doskonalenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu, a także studiów wyższych dla nauczycieli zainteresowanych podwyższeniem lub uzupełnieniem posiadanego wykształcenia. Mogą to być ponadto projekty obejmujące studia podyplomowe i kursy doskonalące dla nauczycieli i pracowników administracji oświatowej w zakresie organizacji, zarządzania, finansowania oraz monitoringu działalności oświatowej, ale także realizację programów przekwalifikowania nauczycieli szkolnych w związku ze zmieniającą się sytuacją demograficzną w kierunku kształcenia ustawicznego.

Działanie 9.5 Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich

Celem działania jest pobudzenie aktywności mieszkańców obszarów wiejskich na rzecz samoorganizacji i tworzenia lokalnych inicjatyw ukierunkowanych na rozwój edukacji i podnoszenia poziomu wykształcenia mieszkańców obszarów wiejskich.

Grupę docelową działania stanowią mieszkańcy gmin wiejskich, miejsko-wiejskich oraz miast do 25 tys. mieszkańców; społeczności lokalne aktywnie działające na obszarach wiejskich na rzecz rozwoju edukacji na terenach wiejskich i podnoszenia poziomu wykształcenia mieszkańców obszarów oraz podmioty działające na obszarach wiejskich na rzecz przeciwdziałania ich marginalizacji i zapewnienia im odpowiedniego rozwoju.

W ramach tego działania możliwe jest realizowanie projektów przyczyniających się do podnoszenia poziomu wykształcenia i kwalifikacji mieszkańców obszarów wiejskich oraz rozwoju usług edukacyjnych na tych obszarach, projektów polegających na tworzeniu i wsparciu działalności inicjatyw ukierunkowanych na pobudzenie świadomości środowisk lokalnych i ich zaangażowania w działania na rzecz rozwoju edukacji na terenach wiejskich i podnoszenia poziomu wykształcenia mieszkańców tych obszarów. Wsparcie mogą też uzyskać działania informacyjno-promocyjne, szkoleniowe, doradcze podnoszące świadomość mieszkańców w zakresie korzyści płynących z kształcenia i szkolenia.

2. PROGRAM OPERACYJNY INNOWACYJNA GOSPODARKA (PO IG)

Głównym celem programu jest rozwój polskiej gospodarki, opierający się na innowacyjnych przedsiębiorstwach.

W ramach PO IG wyodrębniono dziewięć priorytetów:

1. Badania i rozwój nowoczesnych technologii;
2. Infrastruktura sfery B+R;
3. Kapitał dla innowacji;
4. Inwestycje w innowacyjne przedsięwzięcia;
5. Dyfuzja innowacji;
6. Polska gospodarka na rynku międzynarodowym;
7. Społeczeństwo informacyjne – budowa elektronicznej administracji;
8. Społeczeństwo informacyjne – zwiększanie innowacyjności gospodarki;
9. Pomoc techniczna.

Organizacje pozarządowe mogą się ubiegać o dofinansowanie projektów w pięciu z nich. Dodatkowo w jednym działaniu pierwszego priorytetu organizacje zostały wskazane jako realizator projektów indywidualnych¹.

Maksymalny poziom dofinansowania w wymienionych poniżej działaniach wyniesie 85%.

Instytucją Zarządzającą programem jest Ministerstwo Rozwoju Regionalnego – Departament Zarządzania Programami Konkurencyjności i Innowacyjności.

PRIORYTET 1: BADANIA I ROZWÓJ (B+R) NOWOCZESNYCH TECHNOLOGII

Celem priorytetu jest zwiększenie znaczenia sektora nauki w gospodarce poprzez realizację prac B+R w kierunkach uznanych za priorytetowe dla rozwoju społeczno-gospodarczego kraju.

Organizacje pozarządowe mogą ubiegać się o dofinansowanie projektów w działaniu 1.2.

Działanie 1.2 Wzmocnienie potencjału kadrowego nauki

Celem działania jest zachęcenie młodych ludzi do podjęcia kariery naukowej przy jednoczesnym stymulowaniu rozwoju jakościowego kadry naukowej, jak i współpracy międzynarodowej.

W działaniu tym realizowane są cztery projekty indywidualne Fundacji na rzecz Nauki Polskiej, obejmujące konkursy na: projekty aplikacyjne realizowane przez studentów, absolwentów i doktorantów, mające zastosowanie w gospodarce; projekty, w których uczestniczą studenci, doktoranci i uczestnicy staży podoktorskich, realizowane w najlepszych zespołach badawczych w Polsce; projekty badawcze realizowane w trakcie studiów doktoranckich w Polsce w ramach współpracy międzynarodowej jednostek naukowych oraz projekty realizowane przez wybitnych uczonych z zagranicy, tworzących zespoły badawcze w polskich jednostkach naukowych.

PRIORYTET 3: KAPITAŁ DLA INNOWACJI

Celem priorytetu jest zwiększenie liczby przedsiębiorstw działających na bazie innowacyjnych rozwiązań oraz zwiększenie dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania przedsięwzięć innowacyjnych.

Organizacje pozarządowe mogą być projektodawcami w dwóch z trzech działań wyodrębnionych w tym priorytecie – 3.1 i 3.3.

Działanie 3.1. Inicjowanie działalności innowacyjnej

Celem działania jest zwiększenie liczby przedsiębiorstw, które opierają się na innowacyjnych rozwiązaniach.

---

¹ Zgodnie z art. 28 ust 1 Ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju projekty indywidualne to projekty o strategicznym znaczeniu dla realizacji programu, wskazywane przez instytucję zarządzającą zgodnie z kryteriami zatwierdzonymi przez Komitet Monitorujący.

Wsparcie objęte będą projekty związane z poszukiwaniem i oceną innowacyjnych pomysłów potencjalnych przedsiębiorców, pracami przygotowawczymi mającymi na celu utworzenie nowego przedsiębiorstwa na bazie tego pomysłu oraz inwestycjami kapitałowymi w nowopowstałe przedsiębiorstwo. Organizacje pozarządowe nie są co prawda wprost wymienione wśród beneficjentów tego działania, jednak znalazły się tam instytucje wspierające powstawanie innowacyjnych przedsiębiorstw, np. inkubatory, w tym przedsiębiorczości akademickiej, centra transferu technologii i innowacji, akceleratory technologii, parki naukowo-technologiczne. Mogą one realizować swoje projekty, kierując je do nowo powstałych małych i średnich przedsiębiorstw. Instytucją wdrażającą jest Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości.

Działanie 3.3 Tworzenie systemu ułatwiającego inwestowanie w MSP

Celem działania jest aktywizacja rynku inwestorów prywatnych poprzez tworzenie dogodnych warunków inicjowania współpracy inwestorów prywatnych z przedsiębiorcami poszukującymi środków finansowych na realizację innowacyjnych przedsięwzięć.

Wsparcie dotyczy m.in.: szkoleń dla przedsiębiorców w zakresie form i sposobów zewnętrznego finansowania działalności gospodarczej; zwiększania świadomości w zakresie usług i korzyści oferowanych przez sieci inwestorów prywatnych, usług doradczych dla przedsiębiorcy; nawiązywania współpracy pomiędzy działającymi sieciami inwestorów prywatnych; organizacji, rozwoju i utrzymania platform wymiany doświadczeń w zakresie potencjalnych inwestycji; programów szkoleniowych, seminariów dla prywatnych inwestorów.

Także w tym działaniu organizacje pozarządowe nie zostały wprost wymienione jako potencjalni beneficjenci, ale projekty mogą składać m.in. instytucje otoczenia biznesu (w tym istniejące i nowo tworzone sieci prywatnych inwestorów, podmioty świadczące usługi doradcze dla przedsiębiorstw), a organizacje pozarządowe nierzadko się do nich zaliczają ze względu na obszar swojego działania. Instytucją wdrażającą jest Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości.

PRIORYTET 5: DYFUZJA INNOWACJI

Celem priorytetu jest zapewnienie przedsiębiorcom wysokiej jakości usług i infrastruktury, służących wzmocnieniu oraz wykorzystaniu ich potencjału innowacyjnego, a także wzmocnienie pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstw poprzez rozwój powiązań kooperacyjnych.

Organizacje pozarządowe mogą być projektodawcami w trzech z czterech działań wyodrębnionych w tym priorytecie – 5.2, 5.3 i 5.4.

Działanie 5.2 Wspieranie instytucji otoczenia biznesu świadczących usługi proinnowacyjne oraz ich sieci o znaczeniu ponadregionalnym

Celem działania jest ułatwienie przedsiębiorcom na terenie całego kraju dostępu do kompleksowych, wysokiej jakości usług biznesowych niezbędnych z punktu widzenia prowadzenia działalności innowacyjnej.

Przykładowe rodzaje projektów obejmują m.in.: dofinansowanie przygotowania i rozwoju pakietu usług o charakterze proinnowacyjnym (składającego się z usług doradczych, szkoleniowych, informacyjnych oraz sieciowe/poszukiwania partnera); dofinansowanie budowy i rozwoju systemu informatycznego obejmującego informacje o innowacjach; wsparcie wykorzystania wzornictwa przemysłowego wśród przedsiębiorców.

Także w tym działaniu organizacje nie zostały wprost wskazane na liście potencjalnych projektodawców, ale wymieniono na niej ponownie instytucje otoczenia biznesu, działające w sieciach oraz sieci instytucji otoczenia biznesu.

Instytucją wdrażającą jest Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości i Ministerstwo Gospodarki – Departament Funduszy Europejskich - dla projektów systemowych i indywidualnych.

Działanie 5.3 Wspieranie ośrodków innowacyjności

Działanie polega na wsparciu powstawania oraz rozwoju ośrodków zlokalizowanych na obszarach o wysokim potencjale rozwoju. Wsparcie dla tych ośrodków ma zapewnić dostęp do kompleksowych usług zarówno przedsiębiorcom dążącym do wprowadzenia nowych rozwiązań, jak również naukowcom pragnącym rozpocząć działalność gospodarczą.

Wśród przykładowych projektów wymieniono kompleksowe projekty obejmujące m.in.: doradztwo w zakresie przygotowania strategii rozwoju ośrodka, uwzględniającej potrzeby przedsiębiorców, kształtowanie postaw innowacyjnych; doradztwo oraz promocję wynikające z realizowanej strategii rozwoju ośrodka; inwestycje wynikające z realizowanej strategii rozwoju ośrodka w zakresie rozbudowy lub modernizacji istniejącej infrastruktury technicznej; działania promocyjne wynikające z realizowanej strategii rozwoju ośrodka w zakresie promocji usług instytucji proinnowacyjnego otoczenia biznesu w środowisku lokalnym, regionalnym i międzynarodowym, przede wszystkim poprzez przygotowanie materiałów audiowizualnych i prezentacji w mediach, organizację seminariów i konferencji.

Także tutaj nie wymieniono wprost organizacji pozarządowych jako potencjalnych beneficjentów – wskazano jednak wysoko wyspecjalizowane instytucje otoczenia biznesu, świadczące usługi o wysokim potencjale rynkowo-technologicznym, w tym podmioty zarządzające parkami naukowo-technologicznymi, inkubatorami technologii, centrami zaawansowanych technologii, centrami produktywności, innymi ośrodkami specjalistycznych usług dla przedsiębiorców.

Wartość wydatków kwalifikowanych nie mniejsza niż 40 mln zł.

Instytucją wdrażającą jest Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości.

Działanie 5.4 Zarządzanie własnością intelektualną

Celem realizacji działania jest poprawa efektywności funkcjonowania rynku innowacji i przepływu rozwiązań innowacyjnych poprzez upowszechnianie stosowania prawa własności intelektualnej, w szczególności poprzez uzyskiwanie ochrony praw własności przemysłowej.

Podobnie, jak w poprzednio omawianych działaniach piątego priorytetu, także w tym wypadku projektodawcami mogą być instytucje otoczenia biznesu. Mogą one realizować projekty dotyczące upowszechnienia wiedzy na temat korzyści wynikających z ochrony własności intelektualnej w przedsiębiorstwach, w tym działania promocyjne mające na celu wzrost świadomości przedsiębiorców z korzyści płynących z ochrony własności intelektualnej, a także działania informacyjne dotyczące metod i możliwości ochrony własności intelektualnej.

Instytucją wdrażającą jest Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości.

PRIORYTET 6: POLSKA GOSPODARKA NA RYNKU MIĘDZYNARODOWYM

Celem priorytetu jest poprawa wizerunku Polski jako atrakcyjnego partnera gospodarczego, miejsca nawiązywania wartościowych kontaktów handlowych, lokowania inwestycji, prowadzenia działalności gospodarczej oraz rozwoju usług turystycznych.

Organizacje pozarządowe mogą być projektodawcami w jednym z pięciu działań w tym priorytecie.

Działanie 6.4 Inwestycje w produkty turystyczne o znaczeniu ponadregionalnym

Celem działania jest wsparcie inwestycji dla stworzenia konkurencyjnych i innowacyjnych produktów turystycznych o charakterze unikatowym i ponadregionalnym, przy jednoczesnym zachowaniu chłonności terenów turystycznych i ich pojemności turystycznej.

W działaniu tym zgłaszane mogą być projekty indywidualne: kompleksowe ponadregionalne projekty turystyczne obejmujące inwestycje w spójną infrastrukturę unikatowych produktów turystycznych, w szczególności projekty realizowane w formule partnerstwa kilku podmiotów, oraz projekty przewidujące wsparcie dla obiektów stanowiących wyjątkowe atrakcje turystyczne znajdujące się na liście Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO lub uznane przez Prezydenta RP za Pomniki Historii. Preferowane będą projekty realizujące produkty turystyczne, które ze względu na swoją lokalizację będą stanowić atrakcyjną ofertę turystyczną z punktu widzenia organizacji przez Polskę Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej EURO 2012. Projekty mogą obejmować również działania promocyjne, ściśle związane z realizowanymi w ramach projektu inwestycjami.

Grupą docelową działania są polscy i zagraniczni turyści.

Na liście projektodawców znajdują się m.in. instytucje otoczenia biznesu, w tym izby gospodarcze, fundacje i stowarzyszenia non-profit działające na rzecz sektora turystycznego.

Instytucją wdrażającą jest Polska Organizacja Turystyczna.

PRIORYTET 7: SPOŁECZEŃSTWO INFORMACYJNE – BUDOWA ELEKTRONICZNEJ ADMINISTRACJI

Celem priorytetu jest poprawa warunków prowadzenia działalności gospodarczej poprzez zwiększenie dostępności zasobów informacyjnych administracji publicznej oraz usług publicznych w formie cyfrowej dla obywateli i przedsiębiorców. Wspierane będzie utworzenie rozległej, ogólnokrajowej infrastruktury teleinformatycznej, umożliwiającej przesyłanie danych pomiędzy poszczególnymi platformami usług elektronicznych, portalami dziedzinowymi, rejestrami elektronicznymi i samymi urzędami, stanowiącej niezbędne zaplecze dla elektronicznych usług publicznych świadczonych dla przedsiębiorców (*back-office*). Infrastruktura ta ma wspomagać działania administracji rządowej i samorządowej.

Na liście potencjalnych beneficjentów znalazły się m.in. konsorcja administracji publicznej z przedsiębiorstwami, organizacjami pozarządowymi lub jednostkami badawczo-rozwojowymi.

Konsorcja będą mogły realizować projekty obejmujące przystosowanie infrastruktury teleinformatycznej (obejmującej administrację wszystkich szczebli), umożliwiającej wymianę danych pomiędzy dziedzinowymi platformami e-usług, rejestrami elektronicznymi i urzędami; budowę lub rozbudowę systemów informatycznych administracji publicznej wspomagających zarządzanie w sektorze publicznym; wdrażanie elektronicznego obiegu spraw i dokumentów; informatyzację rejestrów państwowych oraz zapewnienie dostępu do elektronicznych rejestrów; wdrażanie elektronicznego podpisu i systemu elektronicznych tożsamości (eID) oraz rozbudowę centralnej platformy usług elektronicznych. Mogą także realizować projekty przewidujące budowę dziedzinowych platform e-usług dla obsługi przedsiębiorców oraz obywateli w obszarach kluczowych dla działalności gospodarczej oraz usług administracji dla obywateli; integrację platform dziedzinowych na centralnej platformie umożliwiającej świadczenie e-usług; budowę wielokanałowych platform transakcyjnych umożliwiających wnoszenie opłat administracyjnych, a także świadczenie usług pomocniczych wspierających wymianę towarów i usług oraz udostępnianie i upowszechnianie standardów elektronicznego komunikowania się pomiędzy przedsiębiorstwami, a także w obszarze administracja – przedsiębiorstwo oraz administracja – obywatel (projekty szkoleniowe).

Institucją wdrażającą jest Władza Wdrażająca Programy Europejskie.

PRIORYTET 8: SPOŁECZEŃSTWO INFORMACYJNE – ZWIĘKSZANIE INNOWACYJNOŚCI GOSPODARKI

Celem priorytetu jest stymulowanie rozwoju gospodarki elektronicznej poprzez wspieranie tworzenia nowych, innowacyjnych e-usług, innowacyjnych rozwiązań elektronicznego biznesu oraz zmniejszanie technologicznych, ekonomicznych i mentalnych barier wykorzystywania e-usług w społeczeństwie.

Organizacje pozarządowe wymienione zostały na liście potencjalnych typów beneficjentów w dwóch z czterech działań priorytetu – 8.3 i 8.4.

Działanie 8.3 Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu – eInclusion

Celem działania jest zapewnienie dostępu do Internetu dla osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym z powodu trudnej sytuacji materialnej lub niepełnosprawności.

Jednym z typów beneficjentów są konsorcja jednostek samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi. Mogą one uzyskać wsparcie na realizację projektów, które składają się z: dotacji całkowicie lub częściowo pokrywających koszty dostępu do Internetu w gospodarstwach domowych na obszarze objętym projektem (maks. przez 3 lata); pokrycia kosztów dostarczenia, instalacji oraz serwisowania sprzętu komputerowego i/lub niezbędnego oprogramowania w gospodarstwach domowych wskazanych przez projektodawcę; zakupu usługi przeprowadzenia szkoleń z zakresu obsługi komputera oraz korzystania z Internetu dla użytkowników końcowych projektu; dofinansowania kosztów operacyjnych oraz kosztów zatrudnienia i szkolenia pracowników jednostki samorządu terytorialnego i/lub organizacji pozarządowej uczestniczącej w konsorcjum, którzy będą odpowiedzialni za realizację działania oraz dofinansowania promocji projektu na obszarze objętym projektem.

Grupę docelową działania stanowią: gospodarstwa domowe; dzieci i młodzież ucząca się z rodzin w trudnej sytuacji materialnej i społecznej oraz osoby niepełnosprawne.

Institucją wdrażającą jest Władza Wdrażająca Programy Europejskie.

Działanie 8.4 Zapewnienie dostępu do Internetu na etapie „ostatniej mili”

Celem działania jest stworzenie możliwości bezpośredniego dostarczenia usługi szerokopasmowego dostępu do Internetu tzw. „ostatniej mili” dla użytkowników końcowych (dostarczanie Internetu bezpo-

średnio do użytkownika) poprzez wsparcie mikro-, małych i średnich przedsiębiorców zamierzających dostarczać tę usługę na obszarach, na których prowadzenie tej działalności na zasadach rynkowych jest nieopłacalne finansowo.

Jednym z typów beneficjentów są organizacje pozarządowe non-profit. Mogą one uzyskać wsparcie na projekty polegające na dofinansowaniu budowy infrastruktury teleinformatycznej stworzonej pomiędzy najbliższym lub najbardziej efektywnym punktem dystrybucji Internetu a grupą (-ami) docelową (-ymi). Na obszarze gminy może być realizowany więcej niż 1 projekt tego typu.

Grupę docelową działania stanowi społeczność lokalna, w tym w szczególności min. 50% udział przedstawicieli następujących grup: dzieci i młodzież uczące się z rodzin w trudnej sytuacji materialnej i społecznej, osoby bezrobotne oraz osoby niepełnosprawne, a także przedsiębiorcy z grupy mikro- i małych przedsiębiorstw.

Instytucją wdrażającą jest Władza Wdrażająca Programy Europejskie.

3. PROGRAM OPERACYJNY INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO (PO IiŚ)

Celem programu jest poprawa atrakcyjności inwestycyjnej Polski i jej regionów poprzez rozwój infrastruktury technicznej przy równoczesnej ochronie i poprawie stanu środowiska, zdrowia, zachowaniu tożsamości kulturowej i rozwijaniu spójności terytorialnej.

W ramach PO IG wyodrębniono 15 priorytetów:

1. Gospodarka wodno-ściekowa;
2. Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi;
3. Zarządzanie zasobami i przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska;
4. Przedsięwzięcia dostosowujące przedsiębiorstwa do wymogów ochrony środowiska;
5. Ochrona przyrody i kształtowanie postaw ekologicznych;
6. Drogowa i lotnicza sieć TEN-T;
7. Transport przyjazny środowisku;
8. Bezpieczeństwo transportu i krajowe sieci transportowe;
9. Infrastruktura energetyczna przyjazna środowisku i efektywność energetyczna;
10. Bezpieczeństwo energetyczne, w tym dywersyfikacja źródeł energii;
11. Kultura i dziedzictwo kulturowe;
12. Bezpieczeństwo zdrowotne i poprawa efektywności systemu ochrony zdrowia;
13. Infrastruktura szkolnictwa wyższego;
14. Pomoc techniczna – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego;
15. Pomoc techniczna – Fundusz Spójności.

Organizacje pozarządowe będą mogły ubiegać się o dofinansowanie swoich projektów w pięciu priorytetach.

Instytucją Zarządzającą programem jest Ministerstwo Rozwoju Regionalnego – Departament Koordynacji Programów Infrastrukturalnych.

PRIORYTET 5: OCHRONA PRZYRODY I KSZTAŁTOWANIE POSTAW EKOLOGICZNYCH

Głównym celem jest ograniczenie degradacji środowiska naturalnego oraz strat jego zasobów i zmniejszenia różnorodności biologicznej.

Cele szczegółowe:

- przywracanie właściwego stanu siedlisk przyrodniczych (ekosystemów) i ostoi gatunków na obszarach chronionych wraz zachowaniem zagrożonych wyginięciem gatunków oraz różnorodności genetycznej roślin, zwierząt i grzybów;
- przywrócenie drożności korytarzy ekologicznych umożliwiających przemieszczanie się zwierząt i funkcjonowanie populacji w skali kraju;
- wsparcie procesu opracowania planów ochrony dla obszarów chronionych;
- zwiększenie świadomości w zakresie potrzeby i właściwych metod ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu.

Organizacje pozarządowe mogą być projektodawcami we wszystkich czterech działaniach wyodrębnionych w tym priorytecie.

Instytucją wdrażającą priorytetu jest Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych.

Działanie 5.1 Wspieranie kompleksowych projektów z zakresu ochrony siedlisk przyrodniczych na obszarach chronionych oraz zachowanie różnorodności gatunkowej

Celem działania jest przywracanie właściwego stanu siedlisk przyrodniczych (ekosystemów) i ostoi gatunków na obszarach chronionych wraz z zachowaniem zagrożonych wyginięciem gatunków oraz różnorodności genetycznej roślin, zwierząt i grzybów.

Przykładowe rodzaje projektów: ochrona gatunków i siedlisk *in-situ*; ochrona gatunków *ex situ*, ochrona zasobów genowych oraz budowa centrów rehabilitacji zwierząt; budowa lub modernizacja małej infrastruktury służącej zabezpieczeniu obszarów chronionych przed nadmierną i niekontrolowaną presją turystów w tym: budowa ścieżek dydaktycznych, ścieżek rowerowych, szlaków, parkingów, punktów widokowych, wież widokowych, zadaszeń; budowa centrum/centrów przetrzymywania gatunków CITES².

W ramach działania alokacja środków na projekty dotyczące ochrony gatunków i siedlisk *in-situ* wyniesie co najmniej 65%; projekty dotyczące ochrony gatunków *ex situ*, ochrony zasobów genowych oraz budowę centrów rehabilitacji zwierząt – co najmniej 10%; projekty dotyczące budowy lub modernizacji małej infrastruktury służącej ochronie obszarów chronionych przed nadmierną presją turystów – co najmniej 15% alokacji na działanie 5.1. Pozostałe środki zostaną przeznaczone na budowę centrum/centrów przetrzymywania gatunków CITES.

Maksymalny poziom dofinansowania dla organizacji pozarządowych wynosi 85%. Minimalna wartość projektu to 400 tys. zł, maksymalna – 25 mln euro.

Działanie 5.2 Zwiększenie drożności korytarzy ekologicznych

Celem działania jest przywrócenie drożności korytarzy ekologicznych, umożliwiających przemieszczanie się zwierząt i funkcjonowanie populacji w skali kraju.

Na liście przykładowych rodzajów projektów znajdują się: przywracanie drożności i funkcjonowania ekologicznych korytarzy lądowych (w tym korytarzy umożliwiających działanie sieci Natura 2000) oraz zniesienie lub ograniczenie barier dla przemieszczania się zwierząt, które tworzy istniejąca infrastruktura techniczna.

Maksymalny poziom dofinansowania dla organizacji pozarządowych wynosi 85%. Minimalna wartość projektu to 400 tys. zł (w przypadku przejść dla dużych i średnich ssaków – 2 mln zł), maksymalna – 25 mln euro.

Działanie 5.3 Opracowanie planów ochrony obszarów chronionych

Celem działania jest wsparcie procesu opracowania planów ochrony dla obszarów chronionych.

Na liście przykładowych rodzajów projektów wpisano: opracowanie dokumentacji niezbędnej do zarządzania obszarami specjalnej ochrony ptaków, specjalnych obszarów ochrony siedlisk Natura 2000 i parków narodowych oraz innych obszarów chronionych, a także opracowanie krajowych programów ochrony wybranych gatunków lub siedlisk przyrodniczych.

Maksymalny poziom dofinansowania dla organizacji pozarządowych wynosi 85%. Minimalna wartość projektu to 400 tys. zł, maksymalna – 25 mln euro.

Działanie 5.4 Kształtowanie postaw społecznych sprzyjających ochronie środowiska, w tym różnorodności biologicznej

Celem działania jest zwiększenie świadomości w zakresie potrzeby i właściwych metod ochrony środowiska, przyrody krajobrazu.

Na liście przykładowych rodzajów projektów znajdują się: ogólnopolskie lub ponadregionalne działania edukacyjne, kampanie informacyjno-promocyjne, imprezy masowe oraz konkursy i festiwale ekologiczne; działania edukacyjne skierowane do społeczności lokalnych na obszarach chronionych; ogólnopolskie lub ponadregionalne szkolenia oraz aktywna edukacja dla grup zawodowych wywierających największy wpływ na przyrodę; tworzenie partnerstw oraz moderowanie platform dialogu społecznego na rzecz ochrony środowiska.

Maksymalny poziom dofinansowania dla organizacji pozarządowych wynosi 85%. Minimalna wartość projektów: kampanie promocyjne oraz imprezy masowe – 2 mln zł; pozostałe – 400 tys. zł. Maksymalna wartość projektu to 25 mln euro.

PRIORYTET 8: BEZPIECZEŃSTWO TRANSPORTU I KRAJOWE SIECI TRANSPORTOWE

Głównym celem jest poprawa stanu bezpieczeństwa oraz dostępności komunikacyjnej Polski i krajowych połączeń międzyregionalnych, położonych poza siecią TEN-T oraz wybranych odcinków dróg objętych tą siecią.

² Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora, CITES – Konwencja o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem.

Cele szczegółowe:

- poprawa stanu bezpieczeństwa w ruchu drogowym;
- poprawa stanu dróg krajowych położonych poza siecią TEN-T oraz wybranych odcinków dróg objętych tą siecią;
- usprawnienie zarządzania ruchem;
- poprawa stanu bezpieczeństwa w transporcie lotniczym.

Organizacje pozarządowe mogą być projektodawcami w jednym z czterech działań wyodrębnionych w tym priorytecie.

Instytucją wdrażającą priorytetu jest Centrum Unijnych Projektów Transportowych.

Działanie 8.1 Bezpieczeństwo ruchu drogowego

Celem działania jest poprawa stanu bezpieczeństwa w ruchu drogowym.

Dofinansowanie można uzyskać na: przebudowę miejsc szczególnie niebezpiecznych; zakup sprzętu; budowę infrastruktury techniczno-informatycznej; badania naukowe; kampanie medialne i inne działania informacyjne; prace przygotowawcze dla projektów w ramach działania.

Maksymalne dofinansowanie może objąć 85% kwalifikujących się wydatków. Minimalna wartość projektu wynosi 4 mln zł. Trzeba jednak zaznaczyć, że działanie to ma być realizowane w pierwszej kolejności w trybie projektów indywidualnych, a dopiero pozostałe środki mają być rozdysponowane na projekty wyłonione w trybie konkursowym.

PRIORYTET 9: INFRASTRUKTURA ENERGETYCZNA PRZYJAZNA ŚRODOWISKU I EFEKTYWNOŚĆ ENERGETYCZNA

Głównym celem jest zmniejszenie oddziaływania sektora energetyki na środowisko, a jej celami szczegółowymi są podwyższenie sprawności wytwarzania, przesyłania i dystrybucji energii; wzrost efektywności energetycznej w procesie użytkowania energii oraz wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych, w tym biopaliw.

Organizacje pozarządowe zostały wpisane wprost jako potencjalni beneficjenci tylko w działaniu 9.3. W czterech innych działaniach (9.1, 9.2, 9.4. i 9.5) teoretycznie istnieje dla nich możliwość aplikowania – wśród beneficjentów wymienione są podmioty wybrane w wyniku postępowania przeprowadzonego na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych, wykonujące usługi publiczne na podstawie umowy zawartej z jednostką samorządu terytorialnego. Teoretycznie więc mogą nimi być także podmioty trzeciego sektora.

Działanie 9.3 Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej

Celem działania jest zmniejszenie zużycia energii w sektorze publicznym.

Wsparcie można uzyskać na realizację projektów, które przewidują termomodernizację obiektów użyteczności publicznej wraz z wymianą wyposażenia tych obiektów na energooszczędne.

Maksymalny poziom dofinansowania dla organizacji pozarządowych wynosi 50%. Minimalna wartość projektu to 10 mln zł, zaś maksymalna kwota wsparcia wynosi 50 mln zł.

Instytucją wdrażającą dla działania jest Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

PRIORYTET 11: KULTURA I DZIEDZICTWO KULTUROWE

Głównym celem jest wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego o znaczeniu światowym i europejskim dla zwiększenia atrakcyjności Polski.

Cele szczegółowe:

- ochrona, zachowanie i efektywne wykorzystanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym;
- poprawa stanu infrastruktury kultury o znaczeniu ponadregionalnym oraz zwiększenie dostępu do kultury;
- rozwój infrastruktury szkolnictwa artystycznego.

Organizacje pozarządowe – samodzielnie lub jako członkowie partnerstw – mogą być projektodawcami w ramach dwóch z trzech działań wyodrębnionych w tym priorytecie.

Instytucją wdrażającą priorytetu jest Władza Wdrażająca Programy Europejskie.

Działanie 11.1 Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym

Celem działania jest ochrona, zachowanie i efektywne wykorzystanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym.

Dofinansowanie będą mogły uzyskać projekty obejmujące rewitalizację, rewaloryzację, konserwację, renowację, restaurację, zachowanie, a także adaptację na cele kulturalne obiektów wpisanych do rejestru zabytków i zespołów tych obiektów wraz z ich otoczeniem; zakup i remont trwałego wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej w obiektach będących celem projektu oraz konserwację zabytkowych muzealiów, starodruków, księgozbiorów, a także archiwaliów i zbiorów filmowych o szczególnej wartości historycznej. Można także uzyskać wsparcie na zabezpieczenie zabytków przed kradzieżą i zniszczeniem; rozwój zasobów cyfrowych w dziedzinie kultury; tworzenie wirtualnych instytucji kultury oraz przygotowanie kompleksowej dokumentacji niezbędnej do wnioskowania i realizacji przedsięwzięcia w ramach działania.

Maksymalny poziom dofinansowania dla organizacji pozarządowych wynosi 85%. Minimalna wartość projektu wynosi 20 mln zł (w tym dla partnerstw zawiązyanych w celu realizacji projektu). Dla projektów dotyczących wyłącznie: a) konserwacji zabytków ruchomych; b) rozwoju zasobów cyfrowych w dziedzinie kultury, w tym digitalizacji zabytkowych zasobów bibliotecznych, muzealnych archiwalnych i zbiorów filmowych; c) zabezpieczenia zabytków przed kradzieżą i zniszczeniem; d) tworzenie wirtualnych instytucji kultury w tym realizowanych przez partnerstwa projektowe – minimalna wartość projektu wynosi 4 mln zł. Dla projektów dotyczących przygotowania dokumentacji technicznej – wszystkie typy projektów kwalifikowanych w ramach działania niezależnie od ich wartości.

Działanie 11.2 Rozwój oraz poprawa stanu infrastruktury kultury o znaczeniu ponadregionalnym

Celem działania jest rozwój oraz poprawa stanu infrastruktury kultury o znaczeniu ponadregionalnym oraz zwiększenie dostępu do kultury.

W działaniu możliwe będzie uzyskanie wsparcia na projekty obejmujące budowę, rozbudowę, remont i przebudowę instytucji kultury oraz zakup i remont trwałego wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej (wyłącznie jako jeden z elementów projektu). Finansowane będzie także przygotowanie kompleksowej dokumentacji niezbędnej do wnioskowania i realizacji przedsięwzięcia w ramach działania.

Maksymalny poziom dofinansowania dla organizacji pozarządowych wynosi 85%. Minimalna wartość projektu wynosi 20 mln zł (w tym dla partnerstw zawiązywanych w celu realizacji projektu). Dla projektów dotyczących przygotowania dokumentacji technicznej – wszystkie typy projektów kwalifikowanych w ramach działania niezależnie od ich wartości.

PRIORYTET 12: BEZPIECZEŃSTWO ZDROWOTNE I POPRAWA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU OCHRONY ZDROWIA

Głównym celem jest wspieranie utrzymania dobrego poziomu zdrowia zasobów pracy.

Cele szczegółowe zostały określone jako obniżenie poziomu śmiertelności oraz skutków powikłań powstających w wyniku wypadków i innych stanów nagłego zagrożenia zdrowotnego oraz zwiększenie dostępności i jakości specjalistycznych i wysokospecjalistycznych świadczeń zdrowotnych.

Organizacje pozarządowe mogą być projektodawcami w jednym z dwóch działań wyodrębnionych w tym priorytecie.

Instytucją wdrażającą priorytetu jest Centrum Systemów Informacyjnych Ochrony Zdrowia.

Działanie 12.1 Rozwój systemu ratownictwa medycznego

Celem działania jest obniżenie poziomu śmiertelności oraz skutków powikłań powstających w wyniku wypadków i innych stanów nagłego zagrożenia zdrowotnego.

Organizacje pozarządowe nie zostały wprost wpisane na listę beneficjentów tego działania. Są nimi jednak niepubliczne oraz publiczne zakłady opieki zdrowotnej, udzielające świadczeń zdrowotnych w zakresie ratownictwa medycznego, posiadające umowę o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej zawartą z oddziałem wojewódzkim Narodowego Funduszu Zdrowia albo udzielające świadczeń zdrowotnych finansowanych ze środków publicznych na podstawie innych tytułów, lub ich organy założycielskie.

W trybie konkursowym mogą być realizowane projekty polegające na zakupie specjalistycznych środków transportu sanitarnego (ambulansów) wraz z wyposażeniem na potrzeby specjalistycznych i pod-

stawowych zespołów ratownictwa medycznego (minimalna wartość projektu wynosi 280 tys. zł); przebudowie, rozbudowie i remoncie obiektów związanych z infrastrukturą ochrony zdrowia w zakresie ratownictwa medycznego (1 mln zł); zakupie wyrobów medycznych służących do diagnostyki lub terapii, z wyłączeniem wyrobów i produktów jednorazowego użytku, w tym dostosowanie stanu technicznego istniejącej infrastruktury do użytkowania zakupionych wyrobów (400 tys. zł) oraz budowie i remoncie lądowisk dla helikopterów służących dostępności do szpitalnych oddziałów ratunkowych (200 tys. zł).

Maksymalny poziom dofinansowania dla organizacji pozarządowych wynosi 85%. Maksymalna wartość całkowita projektu wynosi 50 mln euro.

4. PROGRAM OPERACYJNY ROZWÓJ POLSKI WSCHODNIEJ (PO RPW)

Głównym celem programu jest przyspieszenie tempa rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej w zgodzie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Cel ten ma zostać osiągnięty poprzez realizację sześciu celów szczegółowych:

1. Stymulowanie rozwoju konkurencyjnej gospodarki opartej na wiedzy;
2. Zwiększenie dostępu do Internetu szerokopasmowego w Polsce Wschodniej;
3. Rozwój wybranych funkcji metropolitalnych miast wojewódzkich;
4. Poprawę dostępności i jakości powiązań komunikacyjnych województw Polski Wschodniej;
5. Zwiększenie roli zrównoważonej turystyki w gospodarczym rozwoju makroregionu;
6. Optymalizację procesu wdrażania PO Rozwój Polski Wschodniej.

Program będzie realizowany na terenie pięciu województw: lubelskiego, podkarpackiego, podlaskiego, świętokrzyskiego i warmińsko-mazurskiego.

W ramach PO RPW wyodrębniono sześć priorytetów:

1. Nowoczesna gospodarka;
2. Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego;
3. Wojewódzkie ośrodki wzrostu;
4. Infrastruktura transportowa;
5. Zrównoważony rozwój potencjału turystycznego;
6. Pomoc techniczna.

Organizacje pozarządowe zostały uwzględnione jako potencjalni beneficjenci w czterech osiach priorytetowych.

Instytucją Zarządzającą programem jest Ministerstwo Rozwoju Regionalnego – Departament Koordynacji Programów Regionalnych.

PRIORYTET 1: NOWOCZESNA GOSPODARKA

Celem priorytetu jest stymulowanie rozwoju konkurencyjnej gospodarki opartej na wiedzy. Organizacje pozarządowe będą mogły być projektodawcami w ramach dwóch z czterech działań.

Działanie 1.3 Wspieranie innowacji

Celem działania jest poprawa warunków dla prowadzenia działalności gospodarczej – rozwoju i dyfuzji przedsiębiorstw innowacyjnych.

Na listę potencjalnych beneficjentów tego działania zostały wpisane m.in. organizacje pozarządowe. Wsparcie mogą uzyskać na realizację projektów obejmujących: budowę, rozbudowę oraz wyposażenie w sprzęt jednostek naukowych wraz z zatrudnieniem wykwalifikowanej kadry naukowej; budowę, rozbudowę, modernizację i uruchomienie parków przemysłowych, parków technologicznych oraz inkubatorów, centrów doskonałości oraz centrów transferu technologii. Finansowane może być także tworzenie infrastruktury zaplecza badawczo-rozwojowego w przedsiębiorstwach wraz z zatrudnieniem wykwalifikowanej kadry naukowej. Projekty mogą także zakładać przygotowanie terenów do działalności inwestycyjnej związanej z parkami i inkubatorami (m.in. realizacja dojazdów do terenów inwestycyjnych, sieci infrastruktury technicznej tych terenów) i przygotowanie obszarów produkcyjnych oraz strefy nowoczesnych usług i produkcji – kompleksowe przygotowanie terenu pod inwestycje.

Grupę docelową działania stanowią przedsiębiorcy.

Głównym sposobem wdrażania tego działania ma być realizacja projektów indywidualnych, a w trybie konkursowym mają być wykorzystane tylko wolne środki. Na liście projektów indywidualnych wybranych do realizacji w ramach działania 1.3 nie znajduje się obecnie żaden projekt organizacji pozarządowej.

Minimalna wartość projektu inwestycyjnego wynosi 12 mln zł, a dla kompleksowego przygotowania terenu pod inwestycję co najmniej 4 mln zł (dla projektów indywidualnych są to minimalne całkowite wartości projektu; dla pozostałych projektów: minimalne wartości całkowitych wydatków kwalifikowanych).

Institucją pośredniczącą dla działania jest Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości – Zespół Infrastruktury Nowoczesnej Gospodarki.

Działanie 1.4 Promocja i współpraca

Celem tego działania jest wzrost zainteresowania ofertą gospodarczą Polski Wschodniej i zbudowanie stałej platformy kooperacji pomiędzy regionami Polski Wschodniej w współpracy międzyregionalnej. Działanie składa się dwóch komponentów: Promocja (w obszarze promocji: projekt indywidualny; w obszarze tworzenia i rozwoju ponadregionalnych ośrodków obsługi inwestorów: tryb konkursowy) i Współpraca (tryb konkursowy).

Organizacje pozarządowe nie są wprost wymieniane jako projektodawcy. Występują tam natomiast instytucje ważne dla regionów z punktu widzenia rozwoju regionalnego, w tym: instytucje otoczenia biznesu i innowacji (centra obsługi inwestorów, agencje i fundacje rozwoju regionalnego i lokalnego, kluby biznesu, izby gospodarcze, centra transferu technologii, parki technologiczne, przemysłowe, inkubatory przedsiębiorczości).

W ramach komponentu Promocja będą one mogły uzyskać wsparcie na realizację projektów o charakterze ponadregionalnym, służących tworzeniu i rozwojowi ponadregionalnych ośrodków obsługi inwestorów poprzez: stworzenie ponadregionalnej sieci ośrodków obsługi inwestorów; tworzenie wspólnych dla Polski Wschodniej baz danych ofert współpracy przedsiębiorców oraz terenów pod inwestycję; organizowanie warsztatów, których celem będzie wymiana doświadczeń w zakresie pozyskiwania i obsługi inwestorów, spotkania przedstawicieli centrów obsługi inwestorów z województw Polski Wschodniej, spotkania przedstawicieli województw Polski Wschodniej oraz regionów o najwyższym wskaźniku BIZ; organizację warsztatów, seminariów i konferencji na temat rozwoju regionalnego Polski Wschodniej, identyfikacji i wykorzystania głównych szans rozwojowych, wspólnego potencjału inwestycyjnego województw Polski Wschodniej.

W ramach komponentu Współpraca mogą być realizowane projekty o charakterze ponadregionalnym, obejmujące m.in.: budowanie sieci współpracy dotyczącej innowacyjnej działalności gospodarczej (np. identyfikacja i rozwój klastrów); prowadzenie spójnych badań analitycznych, mających na celu wypracowanie wspólnych dla całego obszaru strategii i programów rozwoju; przygotowanie analiz, ekspertyz i publikacji, dotyczących poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej, potencjału turystycznego i kulturowego Polski Wschodniej; organizację warsztatów, seminariów i konferencji na temat rozwoju Polski Wschodniej, identyfikacji i wykorzystania głównych szans rozwojowych, wspólnego potencjału inwestycyjnego województw Polski Wschodniej; stworzenie wspólnych baz danych na tematy związane z wdrażaniem na obszarze Polski Wschodniej.

Minimalna wartość projektu w obydwu komponentach wynosi 2 mln zł (dla projektów indywidualnych jest to minimalna całkowita wartość projektu; dla pozostałych projektów: minimalna wartość całkowitych wydatków kwalifikowanych).

Institucją pośredniczącą dla działania jest Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości – Zespół Infrastruktury Nowoczesnej Gospodarki.

PRIORYTET 2: INFRASTRUKTURA SPOŁECZEŃSTWA INFORMACYJNEGO

Celem priorytetu jest zwiększenie dostępu do Internetu szerokopasmowego w Polsce Wschodniej.

Organizacje pozarządowe mogą składać projekty w ramach działania 2.1 – jedynego wyodrębnionego w ramach tego priorytetu.

Działanie 2.1 Sieć szerokopasmowa Polski Wschodniej

Celem działania jest zwiększenie dostępu do Internetu instytucji publicznych, przedsiębiorstw i mieszkańców obszarów peryferyjnych zagrożonych wykluczeniem cyfrowym.

Na liście potencjalnych beneficjentów tego działania zostały m.in. wprost wpisane organizacje pozarządowe. Wsparcie mogą uzyskać na realizację projektów obejmujących np. budowę bądź rozbudowę ponadregionalnej sieci szkieletowej dla korzystania z Internetu szerokopasmowego z punktami dostępo-

wymi w każdej gminie, a także opracowanie i organizację szkoleń dla osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym w Polsce Wschodniej, które będą korzystać z infrastruktury tworzonej w ramach działania. Grupę docelową stanowią osoby zagrożone wykluczeniem cyfrowym w Polsce Wschodniej oraz pracownicy i klienci instytucji publicznych.

Sposobem wdrażania tego działania ma być realizacja projektów indywidualnych. Na liście projektów indywidualnych wybranych do realizacji w ramach działania 2.1 znajduje się tylko jeden projekt, z adnotacją, że za koordynację przygotowania jego i dokumentacji technicznej odpowiada minister rozwoju regionalnego.

Instytucją pośredniczącą dla tego działania jest Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości – Zespół Infrastruktury Nowoczesnej Gospodarki.

PRIORYTET 3: WOJEWÓDZKIE OŚRODKI WZROSTU

Celem priorytetu jest rozwój wybranych funkcji metropolitalnych miast wojewódzkich. Organizacje pozarządowe zostały wpisane na listę potencjalnych beneficjentów jednego działania, a w przypadku drugiego aplikować o środki mogą m.in. podmioty wyłonione w drodze przetargu do świadczenia usług z zakresu transportu publicznego na zlecenie jednostek samorządu terytorialnego, a więc teoretycznie mogą to być także organizacje pozarządowe.

Działanie 3.1 Systemy miejskiego transportu zbiorowego

Celem działania jest zwiększenie mobilności mieszkańców oraz funkcjonalności i efektywności ekonomicznej funkcjonowania transportu miejskiego.

Jak wspomniano wyżej, na liście potencjalnych beneficjentów tego działania organizacje pozarządowe nie zostały wprost wymienione. Znajdują się tam jednak podmioty wyłonione w drodze przetargu do świadczenia usług z zakresu transportu publicznego na zlecenie jednostek samorządu terytorialnego. Teoretycznie więc aplikować mogą także organizacje pozarządowe. Szanse na to jednak są nikłe, zważywszy minimalną wartość projektu.

Beneficjenci tego działania mogą uzyskać wsparcie na adaptację, budowę, przebudowę i rozbudowę sieci: szynowych, trolejbusowych, autobusowych oraz na zakup i montaż urządzeń z zakresu telematyki.

Głównym sposobem wdrażania tego działania ma być realizacja projektów indywidualnych, a w trybie konkursowym mają być wykorzystane tylko wolne środki. Minimalna wartość projektu wynosi 80 mln zł (dla projektów indywidualnych jest to minimalna całkowita wartość projektu; dla pozostałych projektów: minimalna wartość całkowitych wydatków kwalifikowanych).

Na liście projektów indywidualnych wybranych do realizacji w ramach działania 3.1 nie znajduje się żaden projekt organizacji pozarządowej.

Instytucją pośredniczącą dla tego działania jest Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości – Zespół Projektów Infrastrukturalnych.

Działanie 3.2 Infrastruktura turystyki kongresowej i targowej

Celem działania jest stworzenie warunków do dynamicznego rozwoju turystyki kongresowej i targowej.

Na liście potencjalnych beneficjentów tego działania wpisane zostały m.in. organizacje pozarządowe. Wsparcie mogą uzyskać na realizację projektów obejmujących inwestycje infrastrukturalne związane z budową, rozbudową i wyposażeniem obiektów wystawienniczych i targowych oraz kongresowych i konferencyjnych (również na terenie miast powiatowych), umożliwiających organizację imprez o charakterze ponadregionalnym i międzynarodowym.

Grupa docelowa to przedsiębiorcy, środowisko naukowe, administracja szczebla regionalnego i lokalnego oraz mieszkańcy Polski Wschodniej.

Głównym sposobem wdrażania tego działania ma być realizacja projektów indywidualnych, a w trybie konkursowym mają być wykorzystane tylko wolne środki. Na liście projektów indywidualnych wybranych do realizacji w ramach działania 3.2 znajduje się jeden projekt organizacji pozarządowej.

Minimalna wartość projektu wynosi 20 mln zł (dla projektów indywidualnych jest to minimalna całkowita wartość projektu; dla pozostałych projektów: minimalna wartość całkowitych wydatków kwalifikowanych).

Instytucją pośredniczącą dla tego działania jest Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości – Zespół Projektów Infrastrukturalnych.

PRIORYTET 5: ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ POTENCJAŁU TURYSTYCZNEGO

Celem priorytetu jest zwiększenie roli zrównoważonej turystyki w gospodarczym rozwoju makroregionu. Organizacje pozarządowe mogą przedkładać swoje projekty w ramach jednego z dwóch działań.

Działanie 5.2 Trasy rowerowe

Celem działania jest rozwój turystyki rowerowej w Polsce Wschodniej.

Na listę potencjalnych projektodawców zostały wpisane m.in. organizacje pozarządowe. Mogą one ubiegać się o dofinansowanie projektów obejmujących np. budowę i oznakowanie ścieżek rowerowych o utwardzonej nawierzchni (głównie na terenie miast), wytyczanie i oznakowanie tras rowerowych na terenie pozamiejskim, a także budowę i montaż podstawowej infrastruktury towarzyszącej, tj. stojaków na rowery, wiat postojowych, wiat widokowych, itp. oraz innych urządzeń niezbędnych do zapewnienia bezpiecznego przejazdu po trasach/ ścieżkach realizowanych w ramach programu.

Odbiorcami tego wsparcia mają być turyści, mieszkańcy Polski Wschodniej oraz przedsiębiorcy świadczący usługi w sektorze turystycznym.

Sposobem wdrażania tego działania ma być realizacja projektów indywidualnych. Na liście projektów indywidualnych wybranych do realizacji w ramach działania 5.2 przewidziany jest tylko jeden projekt, z adnotacją, że za koordynację przygotowania jego i dokumentacji technicznej odpowiada Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.

Institucją pośredniczącą dla tego działania jest Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości – Zespół Projektów Infrastrukturalnych.

5. PROGRAM ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH (PROW)

Celami PROW, który będzie realizowany na terenie całego kraju, są:

1. poprawa konkurencyjności gospodarstw rolnych poprzez ich restrukturyzację;
2. poprawa stanu środowiska oraz krajobrazu poprzez racjonalną gospodarkę ziemią;
3. poprawa warunków życia ludności wiejskiej i promocja dywersyfikacji działalności gospodarczej.

W ramach PROW wyodrębniono cztery priorytety:

1. Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego;
2. Poprawa środowiska naturalnego i obszarów wiejskich;
3. Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej;
4. LEADER.

Organizacje pozarządowe zostały uwzględnione jako potencjalni beneficjenci w dwóch z nich, ale, zgodnie z zapisami PROW, w pozostałych osiach też istnieje możliwość składania przez nie wniosków.

Instytucją Zarządzającą PROW jest Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

PRIORYTET 1: POPRAWA KONKURENCYJNOŚCI SEKTORA ROLNEGO I LEŚNEGO

Celem priorytetu jest zapewnienie rolnikom środków, które przyczynią się do poprawy konkurencyjności produkcji; podniesienie poziomu wykształcenia i kwalifikacji osób zamieszkujących obszary wiejskie oraz przyspieszenie odpowiednich przekształceń strukturalnych przy jednoczesnym zapewnieniu źródła utrzymania osobom w wieku przedemerytalnym rezygnującym z działalności rolniczej.

Organizacje pozarządowe mogą przedkładać swoje wnioski w ramach czterech z dziesięciu działań. Trzeba jednak podkreślić, że jako projektodawcy nie są one wprost umieszczone na liście beneficjentów.

Działanie: Szkolenia zawodowe dla osób zatrudnionych w rolnictwie i leśnictwie

Celem działania jest doskonalenie zawodowe rolników i posiadaczy lasów, prowadzące do restrukturyzacji i modernizacji rolnictwa, zwiększenia konkurencyjności i dochodowości działalności rolniczej lub leśnej oraz do spełnienia odpowiednich norm krajowych i unijnych.

Beneficjentami tego działania mogą być instytucje lub prywatne i publiczne podmioty, prowadzące na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej działalność szkoleniową, mogą więc nimi być także podmioty z trzeciego sektora. Szkolenia będą prowadzone przez instytucje i podmioty szkoleniowe, prywatne lub publiczne, oraz konsorcja przez nie tworzone, posiadające doświadczenie w organizacji szkoleń dla rolników lub posiadaczy lasów oraz odpowiednią kadre dydaktyczną i bazę szkoleniową.

Ostatecznymi odbiorcami świadczonej pomocy są rolnicy i posiadacze lasów.

W ramach działania mają być przeprowadzane szkolenia, obejmujące w szczególności: tematykę minimalnych wymagań wzajemnej zgodności dla gospodarstw rolnych oraz upowszechnianie nowoczesnych technologii w rolnictwie i leśnictwie; zasady proekologicznych metod produkcji rolniczej, a także standardów jakościowych w produkcji rolniczej i leśnej. Szkolenia mogą także obejmować m.in. ekonomikę i zarządzanie gospodarstwem rolnym lub produkcją leśną; podejmowanie nowych, rynkowo zorientowanych kierunków produkcji rolnej; popularyzację nowych kierunków działalności rolniczej w celu uzyskiwania dodatkowych dochodów; poprawę jakości i higieny produkcji; prawidłowe warunki utrzymania zwierząt; ochronę środowiska w gospodarstwie rolnym; zastosowanie mikrokomputerów i programów komputerowych w usprawnieniu zarządzania gospodarstwem rolnym i leśnym oraz warunki bezpiecznego wytwarzania i przechowywania pasz w gospodarstwie w kontekście bezpieczeństwa żywnościowego.

Poziom pomocy wynosi maksymalnie 100% kosztów kwalifikowalnych.

Nie została wskazana konkretna instytucja, której Instytucja Zarządzająca powierzy zadania związane z wdrażaniem tego działania. Zapisano jedynie, że będzie to podmiot wybrany przez IZ zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Działanie: Modernizacja gospodarstw rolnych

Celem działania jest wsparcie modernizacji gospodarstw w celu zwiększenia ich efektywności poprzez lepsze wykorzystanie czynników produkcji, w tym wprowadzenie nowych technologii produkcji, poprawę jakości produkcji, różnicowanie działalności rolniczej, a także zharmonizowanie warunków produkcji rolnej z wymogami dotyczącymi ochrony środowiska naturalnego, higieny produkcji oraz warunków utrzymania zwierząt.

Projektodawcą w tym działaniu może być m.in. osoba prawna prowadząca działalność rolniczą w zakresie produkcji roślinnej lub zwierzęcej. Można domniemywać, że niektóre organizacje pozarządowe, zajmujące się tego rodzaju działalnością, mogą być uznane za kwalifikujących się projektodawców.

W ramach działania można uzyskać wsparcie na inwestycje dotyczące modernizacji lub rozwoju pierwotnej produkcji roślinnej lub zwierzęcej. Projekty mogą dotyczyć produkcji produktów żywnościowych, jak i nieżywnościowych, a także przygotowania do sprzedaży produktów rolnych wytwarzanych w gospodarstwie. Mogą także obejmować inwestycje związane z wytwarzaniem i wykorzystywaniem energii ze źródeł odnawialnych na potrzeby prowadzenia produkcji rolnej.

Poziom pomocy wynosi maksymalnie: 40, 50, 60 i 75% w zależności od kwalifikacji inwestycji. Wdrażanie programu zostało powierzone Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

Działanie: Działania informacyjne i promocyjne

Celem działania jest zwiększenie popytu na produkty rolne i środki spożywcze objęte mechanizmami jakości żywności; pogłębienie wiedzy konsumentów o zaletach tych produktów oraz samych mechanizmach jakości żywności, a także wsparcie grup producentów skupiających podmioty aktywnie uczestniczące w systemach jakości żywności.

Także w przypadku tego działania organizacje pozarządowe nie zostały wprost wymienione wśród beneficjentów. Jednak mogą nimi być m.in. grupy producentów. Część z grup producenckich wpisanych w rejestry prowadzone przez wojewodów przyjmuje formę prawną stowarzyszenia.

Działania muszą dotyczyć produktów uczestniczących w systemach jakości żywności. W szczególności należy uwzględnić te cechy lub właściwości, które były podstawą do rejestracji w europejskim systemie jako Chroniona Nazwa Pochodzenia, Chronione Oznaczenie Geograficzne lub Gwarantowana Tradycyjna Specjalność. W ramach projektów można np. organizować oraz uczestniczyć w targach i wystawach, realizować różne kampanie promocyjne oraz reklamować produkty i informować o ich cechach i właściwościach za pośrednictwem wybranych kanałów umożliwiających dotarcie do konsumenta.

Wysokość pomocy: 70% faktycznie poniesionych kwalifikowalnych kosztów zaakceptowanych działań informacyjnych i promocyjnych.

Wdrażanie programu zostało powierzone Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

Działanie: Grupy producentów rolnych

Celem działania jest wzmocnienie struktury instytucjonalnej w sektorze pierwotnej produkcji rolnej w celu wsparcia funkcjonowania producentów rolnych poprzez zachęcanie ich do tworzenia grup producentów rolnych i współpracy.

Organizacje pozarządowe nie zostały wprost wymienione wśród beneficjentów tego działania. Mogą nimi jednak być m.in. grupy producentów, a część z grup producenckich przyjmuje formę prawną stowarzyszenia.

W ramach działania zryczałtowana pomoc jest udzielana grupom producentów rolnych w pierwszych pięciu latach ich funkcjonowania w celu ułatwienia zawiązywania się grup i działalności administracyjnej, przy czym z pomocy grupa może skorzystać tylko raz w okresie swojej działalności.

Wysokość wsparcia odpowiada wartości procentowego ryczałtu od wartości przychodów netto grupy ze sprzedaży produktów lub grup produktów wytworzonych w gospodarstwach rolnych jej członków.

Wdrażanie programu zostało powierzone Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

PRIORYTET 2: POPRAWA ŚRODOWISKA NATURALNEGO I OBSZARÓW WIEJSKICH

Celem priorytetu jest wprowadzenie instrumentów wsparcia oraz zachęty dla rolników, które będą sprzyjały zachowaniu i poprawie stanu siedlisk przyrodniczych i ostoje gatunków, stanowiących dobro publiczne.

Organizacje pozarządowe pośrednio zostały wymienione jako beneficjenci jednego z czterech działań.

Działanie: Zalesianie gruntów rolnych oraz zalesianie gruntów innych niż rolne

Celem działania jest powiększenie obszarów leśnych w drodze zalesiania; utrzymanie i wzmocnienie ekologicznej stabilności obszarów leśnych oraz zwiększenie udziału lasów w globalnym bilansie węgla i ograniczeniu zmian klimatu.

Organizacje pozarządowe nie zostały wprost wymienione wśród beneficjentów tego działania, jednak mogą nimi być m.in. osoby prawne lub grupa osób prawnych (bez względu na status prawny takiej grupy i jej członków w świetle prawa krajowego), których gospodarstwo znajduje się na terytorium Wspólnoty określonym w art. 299 Traktatu oraz które prowadzą działalność rolniczą.

W ramach działania świadczona będzie pomoc w formie wsparcia na zalesienie, która pokrywa koszty założenia uprawy oraz – jeśli jest to uzasadnione – ochrony przed zwierzyną poprzez grodzenie uprawy; premii pielęgnacyjnej za utrzymanie nowej uprawy leśnej oraz za ochronę indywidualną sadzonek drzew przed zwierzyną oraz premii zalesieniowej, stanowiącej ekwiwalent za wyłączenie gruntu z upraw rolnych.

Wsparcie ma postać zryczałtowanej płatności w przeliczeniu na 1 hektar zalesianych gruntów.

Wdrażanie programu zostało powierzone Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

PRIORYTET 3: JAKOŚĆ ŻYCIA NA OBSZARACH WIEJSKICH I RÓŻNICOWANIE GOSPODARKI WIEJSKIEJ

Priorytet ma stanowić uzupełnienie dwóch poprzednich, a jego celem jest pobudzenie działalności gospodarczej na obszarach wiejskich.

Organizacje pozarządowe mogą być projektodawcami w ramach jednego z czterech działań.

Działanie: Odnowa i rozwój wsi:

Celem działania jest poprawa jakości życia na obszarach wiejskich przez zaspokojenie potrzeb społecznych i kulturalnych mieszkańców wsi oraz promowanie obszarów wiejskich.

Beneficjentem tego działania może być osoba prawna, w tym instytucja kultury, dla której organizatorem jest m.in. organizacja pozarządowa mająca status organizacji pożytku publicznego (w rozumieniu ustawy z 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie).

Projekty, które uzyskują wsparcie w ramach działania, mogą obejmować budowę, przebudowę, remont lub wyposażenie obiektów pełniących funkcje publiczne, społeczno-kulturalne, rekreacyjne i sportowe, służących promocji obszarów wiejskich, w tym propagowaniu i zachowaniu dziedzictwa historycznego, tradycji, sztuki oraz kultury. Finansowane może być także działanie zmierzające do kształtowania obszaru przestrzeni publicznej; budowa, remont lub przebudowa infrastruktury związanej z rozwojem funkcji turystycznych, sportowych lub społeczno-kulturalnych, a także zakup obiektów charakterystycznych dla tradycji budownictwa w danym regionie, w tym budynków będących zabytkami, z przeznaczeniem na cele publiczne. Projekty mogą także obejmować odnawianie, eksponowanie lub konserwację lokalnych pomników historycznych oraz budynków będących zabytkami lub miejsc pamięci. Finansowane mogą być również projekty przewidujące kultywowanie tradycji społeczności lokalnej oraz tradycyjnych zawodów.

Dofinansowane może wynieść maksymalnie 75% kosztów kwalifikowanych. Maksymalna wysokość pomocy na realizację projektów w jednej miejscowości wynosi 500 tys. zł w okresie realizacji programu, a wielkość pomocy przyznanej na realizację jednego projektu nie może być niższa niż 25 tys. zł. Wdrażanie programu zostało powierzone samorządom województw.

PRIORYTET 4: LEADER

Celem priorytetu jest budowa kapitału społecznego poprzez aktywizację mieszkańców oraz przyczynianie się do powstawania nowych miejsc pracy na obszarach wiejskich, a także poprawa zarządzania lokalnymi zasobami i ich waloryzacja, wskutek pośredniego włączenia lokalnych grup działania w system zarządzania danym obszarem.

Organizacje pozarządowe mogą być realizatorami projektów w tym priorytecie.

Działanie: Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju

Celem działania jest umożliwienie mieszkańcom obszaru objętego lokalną strategią rozwoju (LSR) realizacji projektów w ramach tej strategii. Jej realizacja powinna przyczynić się do poprawy jakości

życia na obszarach wiejskich m.in. poprzez wzrost aktywności lokalnych społeczności oraz stymulowanie powstawania nowych miejsc pracy.

Realizując LSR, zatwierdzoną przez samorząd województwa, lokalna grupa działania (LGD) wybiera projekty do realizacji (w ramach środków przyznanych na realizację strategii), a pracownicy LGD pomagają wnioskodawcom w przygotowaniu wniosków o sfinansowanie projektów. Wnioski te mogą dotyczyć zarówno projektów kwalifikujących się do udzielenia pomocy w ramach działań wyodrębnionych w priorytecie 3. Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej (różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej; tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw; odnowa i rozwój wsi), jak i innych projektów („małych projektów”), które nie kwalifikują się do wsparcia w ramach działań priorytetu 3., ale przyczyniają się do osiągnięcia jego celów, tj. do poprawy jakości życia lub większego zróżnicowania działalności gospodarczej na obszarze działania LGD.

Organizacje pozarządowe pojawiają się przy realizacji działania po pierwsze jako członkowie LGD, po drugie jako potencjalni realizatorzy projektów (także tych małych) zgodnych z LSR.

W przypadku małych projektów wysokość pomocy na projekt nie może przekroczyć 70% kosztów kwalifikowanych (nie więcej niż 25 tys. zł).

Poziom dofinansowania dla danego beneficjenta nie może przekroczyć w okresie programowania kwoty 100 tys. zł.

Wdrażanie programu zostało powierzone samorządom województw.

Działanie: Wdrażanie projektów współpracy

Działanie pozwala na wdrażanie wspólnych przedsięwzięć w ramach współpracy międzyregionalnej (międzyterytorialnej) lub międzynarodowej (transnarodowej).

Beneficjentem tego działania mogą być lokalne grupy działania, których członkami są też organizacje pozarządowe. W ramach działania LGD mogą uzyskać wsparcie na realizację projektów współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej, zarówno tych zawartych w LSR, jak i tych w niej nieuwzględnionych, ale zgodnych z celami LSR, opracowanej i realizowanej przez LGD.

Wdrażanie programu zostało powierzone samorządom województw.

Działanie: Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja

Celem działania jest zapewnić sprawnej i efektywnej pracy lokalnych grup działania wybranych w ramach realizacji 4. priorytetu oraz doskonalenie zawodowe osób uczestniczących w realizacji lokalnych strategii rozwoju. Działanie przyczyni się także do budowania kapitału społecznego na wsi, a poprzez to do pobudzenia zaangażowania społeczności lokalnej w rozwój obszaru oraz lepszego wykorzystania potencjału obszarów wiejskich.

LGD mogą uzyskać wsparcie na prowadzenie badań nad obszarem objętym LSR; na informowanie o obszarze działania LGD oraz o LSR; na szkolenia kadr biorących udział we wdrażaniu LSR i lokalnych liderów; na organizację wydarzeń o charakterze promocyjnym związanych z obszarem działania LGD i LSR; na animowanie społeczności lokalnych; a także na pokrycie kosztów bieżących LGD (koszty administracyjne związane z działalnością LGD).

W ramach tego działania finansowane są koszty bieżące LGD, nabywanie umiejętności i aktywizacja. Koszty bieżące lokalnej grupy działania mogą stanowić maksymalnie do 15% wartości wszystkich działań przeprowadzonych przez LGD w okresie realizacji LSR.

Wdrażanie programu zostało powierzone samorządom województw.

Dodatkowo, podmioty realizujące działania informacyjno-promocyjne, czyli także organizacje pozarządowe, mogą się ubiegać o wsparcie na **prowadzenie działań pomocniczych w zakresie przygotowania, zarządzania, monitorowania, oceny, informacji i kontroli, finansowanych z pomocy technicznej.**

Poziom pomocy udzielanej beneficjentowi może wynosić maksymalnie 100% wysokości kosztów kwalifikowanych.

Pomoc techniczną obsługuje Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

6. PROGRAM OPERACYJNY ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ SEKTORA RYBOŁÓWSTWA I NADBRZEŻNYCH OBSZARÓW RYBACKICH (PO RYBY)

Celem programu jest stworzenie konkurencyjnego, nowoczesnego i dynamicznego sektora rybackiego poprzez zrównoważoną eksploatację zasobów.

Cele szczegółowe:

- Poprawa konkurencyjności i zrównoważenia podstawowego sektora rybackiego;
- Zwiększenie i rozwój potencjału rynkowego sektora rybackiego;
- Propagowanie zrównoważonego rozwoju oraz poprawa jakości życia i stanu środowiska na obszarach rybackich;
- Wdrożenie skutecznego sposobu zarządzania i kontroli programu oraz poprawa ogólnego potencjału administracyjnego do wdrażania Wspólnej Polityki Rolnej.

Priorytety:

1. Środki na rzecz dostosowania krajowej floty rybackiej;
2. Akwakultura, rybołówstwo śródlądowe, Przetwarzanie i obrót produktami rybołówstwa i akwakultury;
3. Środki służące wspólnemu interesowi;
4. Zrównoważony rozwój obszarów zależnych od rybactwa;
5. Pomoc techniczna.

Organizacje pozarządowe są wymieniane wśród beneficjentów PO RYBY.

Instytucją Zarządzającą programem jest minister właściwy ds. rybołówstwa, reprezentowany przez Dyrektora Departamentu Rybołówstwa Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

PRIORYTET 4.: ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ OBSZARÓW ZALEŻNYCH OD RYBACTWA

Priorytet ma wymiar terytorialny i uzupełnia działania sektorowe (priorytety 1-3). Jego cele to: minimalizacja zaniku sektora rybackiego; rekonwersja obszarów dotkniętych zmianami w sektorze oraz poprawa jakości życia w społecznościach rybackich.

Wsparcie finansowe w ramach priorytetu może obejmować: zakładanie grup rybackich (przygotowanie partnerstw i strategii); wdrażanie lokalnych strategii rozwoju oraz podejmowanie projektów współpracy przez grupy.

Beneficjentami są grupy rybackie (GR) wybrane poprzez zaproszenia do składania wniosków. Kandydaci muszą przedłożyć lokalną strategię rozwoju obszarów rybackich (LSROR). Grupy muszą: być złożone z publiczno-prywatnego partnerstwa, w którym część prywatna stanowi ponad 50%; przedstawić zintegrowaną wielosektorową strategię rozwoju swojego obszaru oraz być ustanowione jako osoba prawna po zatwierdzeniu swojego planu lokalnego i działać w ramach odpowiedniego krajowego prawodawstwa.

Grupy odpowiadać będą za wybór projektów, które będą finansowane w ramach strategii. Końcowymi beneficjentami tych projektów będą społeczności rybackie, zatrudnieni w sektorze rybackim lub ci, którzy poprzez swoją pracę mają związek z sektorem, społeczności lokalne, publiczne lub prywatne organizacje zaangażowane w lokalny rozwój wybranego obszaru (organizacje pozarządowe, fundacje, stowarzyszenia, lokalne rady, społeczność obywatelska). Potencjalni końcowi beneficjenci publiczni lub prywatni, którzy chcą zróżnicować swoją działalność będą się również kwalifikowali.

Instytucjami pośredniczącymi dla priorytetu są samorządy województw.

Działanie 4.1. Rozwój obszarów rybackich

Celem działania jest skoordynowanie działań podejmowanych na obszarach rybackich dla poprawy społecznej i gospodarczej sytuacji branży rybackiej i związanych z rybactwem społeczności. W ra-

mach działania powstaną grupy rybackie, których zadaniem będzie przygotowanie i wdrożenie lokalne strategię rozwoju obszarów rybackich.

Grupy rybackie będą mogły organizować się na wybranych obszarach, a ich działalność musi być ściśle związana rybaństwem i z sektorami z nim związanymi. Podstawowym wymogiem dla grup rybackich jest to, by organizowały się one na podstawie oddolnego podejścia, z aktywnym uczestnictwem lokalnych społeczności, podmiotów gospodarczych i organizacji pozarządowych. Wnioski w ramach tego działania mogą być składane w szczególności przez stowarzyszenia, związki stowarzyszeń i inne pozarządowe organizacje uznane jako osoby prawne, jak również przez jednostki samorządowe i ich związki.

W celu wyboru grup, instytucja zarządzająca zorganizuje przynajmniej dwa zaproszenia do składania wniosków. Pierwsze zaproszenie do składania wniosków zostanie ogłoszone nie później niż w rok po zatwierdzeniu programu przez Komisję Europejską. Planuje się wybór około 40% całkowitej liczby grup w ramach pierwszego zaproszenia do składania wniosków. Drugie zaproszenie zostanie ogłoszone nie później niż dwa lata po wyborze GR.

W ramach tego działania udzielane będzie wsparcie dla grup rybackim na ich etapie przedrozwojowym poprzez organizację szkoleń, tworzenie baz danych ekspertów organizację spotkań informacyjnych dla potencjalnych grup rybackich.

Koszty bieżące grup będą finansowane w 100%.

Działanie 4.2 Wsparcie na rzecz współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej

Celem działania jest promowanie ponadregionalnej i międzynarodowej współpracy grup rybackich w celu bardziej efektywnego pobudzania lokalnych inicjatyw, a także wsparcia współpracy z grupami w innych regionach i krajach prowadzących podobne działania.

Wsparcie obejmuje: koszt przygotowania projektów współpracy oraz koszt inwestycji we wdrożenie wspólnych projektów, w tym koszt szkoleń.

Beneficjentami tego działania mogą być wyłącznie grupy wybrane w ramach działania 4.1.

Wysokość pomocy wynosić będzie do 100% kosztów kwalifikowanych.

7. PROGRAMY OPERACYJNE EUROPEJSKIEJ WSPÓŁPRACY TERYTORIALNEJ

W latach 2007-2013 współpraca w wymiarze transgranicznym, transnarodowym i międzyregionalnym będzie realizowana w ramach odrębnego celu polityki spójności Unii Europejskiej – Cel Europejska Współpraca Terytorialna (EWT).

W każdym projekcie w ramach programów współpracy transgranicznej i transnarodowej muszą uczestniczyć partnerzy z co najmniej dwóch krajów, w tym z co najmniej jednego kraju członkowskiego UE.

Organizacje pozarządowe są wymieniane wśród beneficjentów programów współpracy transgranicznej i transnarodowej.

Instytucje zarządzające znajdują się w państwie, które zostało wyznaczone do zarządzania danym programem. Są one wspomagane przez międzynarodowe Wspólne Sekretariaty Techniczne.

PROGRAMY WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ

Projekty finansowane w ramach programów transgranicznych powinny sprzyjać budowie wzajemnych powiązań „ponad granicami” pomiędzy samorządami lokalnymi, instytucjami edukacyjnymi, organizacjami pozarządowymi czy też instytucjami kulturalnymi. Każdy projekt musi również wykazywać znaczący „wpływ transgraniczny”.

Głównym celem tego typu programów jest promowanie współpracy i bezpośrednich kontaktów wspierających rozwój gospodarczy i społeczny oraz ochronę środowiska w obszarach przygranicznych, charakteryzujących się zwykle niższym poziomem rozwoju w porównaniu do średniej krajowej.

Programy współpracy transgranicznej z udziałem Polski:

- Polska (Województwo Zachodniopomorskie) – Niemcy (Meklemburgia/Pomorze Przednie - Brandenburgia),
- Polska (Województwo Lubuskie) – Niemcy (Brandenburgia) (stroną zarządzającą jest Polska),
- Polska (Województwo Dolnośląskie i Lubuskie) – Niemcy (Saksonia),
- Polska – Republika Czeska,
- Polska – Republika Słowacka (stroną zarządzającą jest Polska),
- Polska – Republika Litewska,
- Południowy Bałtyk: Polska – Szwecja – Dania – Litwa – Niemcy (stroną zarządzającą jest Polska).

Wśród beneficjentów wymienia się m.in.: pozarządowe organizacje non-profit, izby: gospodarcze, handlowe i rzemieślnicze, szkoły wyższe, instytucje kultury, kościoły i związki wyznaniowe.

PROGRAMY WSPÓŁPRACY TRANSNARODOWEJ

Priorytetami programów są: wsparcie innowacyjności; poprawa dostępności do obszaru programowego oraz wewnątrz obszaru programowego; zwiększenie atrakcyjności i konkurencyjności miast i regionów oraz rozsądne korzystanie oraz zarządzanie środowiskiem naturalnym.

Z udziałem Polski współpraca transnarodowa będzie realizowana w ramach dwóch programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej:

- Program Regionu Morza Bałtyckiego: Polska, Dania, Estonia, Finlandia, Litwa, Łotwa, Niemcy (wybrane regiony), Szwecja oraz 3 państwa spoza UE: Białoruś (wybrane regiony), Norwegia i Rosja (wybrane regiony);
- Program dla Europy Środkowej: Polska, Austria, Czechy, Niemcy (wybrane regiony), Słowacja, Słowenia, Węgry, Włochy (wybrane regiony), Ukraina (wybrane regiony).

Wśród beneficjentów wymienia się m.in.: instytucje zajmujące się rozwojem regionalnym i rozwojem obszarów wiejskich i wiejskich, ochroną środowiska, transportem, technologiami i innowacjami; partnerów społecznych i gospodarczych; organizacje pozarządowe.

8. EUROPEJSKI INSTRUMENT SĄSIEDZTWA I PARTNERSTWA (EISP)

Jest to inicjatywa Komisji Europejskiej, której zasadniczym celem jest rozwój współpracy pomiędzy Unią Europejską a państwami partnerskimi spoza UE poprzez zapewnienie zintegrowanego i zrównoważonego rozwoju regionalnego.

Kluczowe obszary wsparcia:

- promowanie dialogu politycznego i reform,
- wzmocnienie instytucji krajowych i innych instytucji odpowiedzialnych za przygotowanie i efektywne wdrażanie polityk,
- promowanie ochrony środowiska i dobrego zarządzania zasobami naturalnymi,
- wspieranie polityk zmierzających do redukcji ubóstwa,
- wspieranie polityk promujących rozwój społeczny, równość kobiet i mężczyzn, zatrudnienia i ochrony socjalnej,
- wspieranie współpracy transgranicznej oraz promowanie zrównoważonego rozwoju ekonomicznego, społecznego i środowiskowego w regionach przygranicznych,
- wspieranie polityk promujących zdrowie, edukację i szkolenia,
- promowanie i ochrona praw człowieka jako fundamentalnych wolności i wspieranie procesu demokratyzacji,
- zapewnienie sprawnie działającego i bezpiecznego systemu zarządzania granicami,
- promowanie współpracy w dziedzinach sprawiedliwości, spraw wewnętrznych oraz prewencji i walki z terroryzmem i zorganizowaną przestępczością,
- promowanie udziału Wspólnot w działaniach dotyczących badań i innowacji,
- promowanie współpracy pomiędzy państwami członkowskimi i krajami partnerskimi w dziedzinie szkolnictwa wyższego, wymiany nauczycieli, naukowców i studentów,
- promowanie dialogu między kulturami i kontaktami *people-to-people*.

Zasięg terytorialny EISP: Algieria, Armenia, Azerbejdżan, Białoruś, Egipt, Federacja Rosyjska, Gruzja, Izrael, Jordania, Liban, Libia, Mołdawia, Maroko, Autonomia Palestyńska, Syria, Tunezja, Ukraina. W nowej perspektywie finansowej Polska będzie jednocześnie uczestniczyła i zarządzała dwoma programami w ramach Europejskiego Instrumentu Partnerstwa i Sąsiedztwa.

Potencjalnymi beneficjentami programu będą instytucje prowadzące działania o charakterze non-profit przyczyniające się do realizacji priorytetów programu, w tym np. władze lokalne i regionalne, organizacje pozarządowe, instytucje publiczne, euroregiony.

PROGRAM POLSKA – LITWA – FEDERACJA ROSYJSKA (OBWÓD KALININGRADZKI)³

Główne cele to: wspieranie rozwoju społeczno-gospodarczego po obu stronach granicy; wspólnie działanie celem wypracowania odpowiedzi na wspólne wyzwania i problemy oraz promowanie kontaktów międzyludzkich.

Priorytety:

- Priorytet 1. Współpraca i rozwój w dziedzinie potencjału ekonomicznego i środowiskowego
  - Działanie 1.1. Komunikacja i transport
  - Działanie 1.2. Zrównoważone wykorzystanie środowiska
  - Działanie 1.3. Turystyka
  - Działanie 1.4. Rozwój przedsiębiorczości
- Priorytet 2. Kontakty międzyludzkie i instytucjonalne
  - Działanie 2.1. Edukacja
  - Działanie 2.2. Inicjatywy społeczności lokalnych
  - Działanie 2.3. Wdrażanie zasad dobrego rządzenia

³ Program został zaakceptowany przez Radę Ministrów 24 czerwca 2008 r. Aby mógł zostać uruchomiony, musi zostać zaakceptowany przez Komisję Europejską.

- Priorytet 3. Pomoc techniczna

Wśród potencjalnych beneficjentów są m.in.: organizacje pozarządowe; organizacje reprezentujące mniejszości narodowe lub etniczne; grupy zawodowe i grupy inicjatyw lokalnych; spółdzielnie, związki zawodowe, organizacje reprezentujące interesy gospodarcze i społeczne; organizacje lokalne (w tym sieci) zaangażowane w zdecentralizowaną regionalną współpracę i integrację; organizacje edukacyjne, kulturalne, badawcze i naukowe; szkoły wyższe; kościoły oraz stowarzyszenia i wspólnoty religijne; stowarzyszenia transgraniczne, stowarzyszenia pozarządowe oraz niezależne fundacje.

PROGRAM POLSKA – BIAŁORUŚ – UKRAJINA⁴

Według projektu programu, jego celem jest wspieranie transgranicznych procesów rozwojowych.

Przewidziane są następujące tematy współpracy:

- Priorytet 1. Wzrost konkurencyjności obszaru przygranicznego
  - Działanie 1.1. Lepsze warunki dla przedsiębiorczości
  - Działanie 1.2. Rozwój turystyki
  - Działanie 1.3. Poprawa dostępności obszaru
- Priorytet 2. Poprawa jakości życia
  - Działanie 2.1. Ochrona środowiska w obszarze przygranicznym
  - Działanie 2.2. Bezpieczne i sprawnie funkcjonujące granice
- Priorytet 3. Współpraca sieciowa oraz inicjatywy społeczności lokalnych
  - Działanie 3.1. Rozwój regionalnych i lokalnych możliwości współpracy transgranicznej
  - Działanie 3.2. Inicjatywy społeczności lokalnych

Potencjalnymi beneficjentami programu będą instytucje prowadzące działania o charakterze non-profit przyczyniające się do realizacji priorytetów programu, w tym np. władze lokalne i regionalne, organizacje pozarządowe, instytucje publiczne, euroregiony.

Przewidywany poziom dofinansowania projektów to 90% kosztów kwalifikowanych projektu.

---

⁴ W momencie przygotowywania publikacji program nie został jeszcze zatwierdzony przez Komisję Europejską.

ZAŁĄCZNIK I

ADRESY STRON INTERNETOWYCH OPISANYCH PROGRAMÓW I INSTYTUCJI ODPOWIEDZIALNYCH ZA ICH REALIZACJĘ – POZIOM UNIJNY¹

Strony Komisji Europejskiej przydatne w wyszukiwaniu informacji o unijnych konkursach grantowych i przetargach (tylko w języku angielskim)

- konkursy: <http://ec.europa.eu/grants>
- przetargi: http://ec.europa.eu/public_contracts/beneficiaries_en.htm

Dziennik Urzędowy UE

<http://europa.eu.int/eur-lex/lex> (zakładka „Dziennik Urzędowy”)

Zamówienia publiczne – Suplement do Dziennika Urzędowego UE

<http://ted.europa.eu>

PROGRAM UCZENIE SIĘ PRZEZ CAŁE ŻYCIE (LIFELONG LEARNING PROGRAMME – LLP)

Informacje o programie

http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc78_en.htm

Instytucje zaangażowane we wdrażanie programu

Dyrekcja Generalna ds. Edukacji i Kultury (Directorate-General for Education and Culture)

<http://ec.europa.eu/education>

Agencja Wykonawcza ds. Edukacji, Kultury i Sektora Audiowizualnego (Education, Audiovisual and Culture Executive Agency)

<http://eacea.ec.europa.eu/llp>

Narodowa Agencja LLP w Polsce

<http://llp.org.pl>

Comenius

www.comenius.org.pl

Erasmus

www.erasmus.org.pl

Leonardo da Vinci

www.leonardo.org.pl

Grundtvig

www.grundtvig.org.pl

Podręcznik dla aplikujących (w języku angielskim)

<http://ec.europa.eu/education/programmes/llp/guide>

PROGRAM ERASMUS MUNDUS II

Informacje o programie

<http://eacea.ec.europa.eu/static/en/mundus/>

http://ec.europa.eu/education/external-relation-programmes/doc72_en.htm

---

¹ Tam, gdzie to możliwe podano ich polskie wersje językowe.

Instytucje zaangażowane we wdrażanie programu

Dyrekcja Generalna ds. Edukacji i Kultury (Directorate-General for Education and Culture)
<http://ec.europa.eu/education>

Biuro Współpracy EuropeAid (EuropeAid Co-operation Office)
<http://ec.europa.eu/europeaid>

Agencja Wykonawcza ds. Edukacji, Kultury i Sektora Audiowizualnego (Education, Audiovisual and Culture Executive Agency)
<http://eacea.ec.europa.eu/static/en/mundus>

Biuro Krajowe Programu Erasmus Mundus (prowadzi je Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji)
www.mundus.org.pl

PROGRAM KULTURA 2007-2013 (CULTURE)

Informacje o programie

http://ec.europa.eu/culture/our-programmes-and-actions/doc411_en.htm

Instytucje zaangażowane we wdrażanie programu

Dyrekcja Generalna ds. Edukacji i Kultury (Directorate-General for Education and Culture)
<http://ec.europa.eu/culture>

Agencja Wykonawcza ds. Edukacji, Kultury i Sektora Audiowizualnego (Education, Audiovisual and Culture Executive Agency)
http://eacea.ec.europa.eu/culture/index_en.htm

Krajowy Punkt Kontaktowy ds. Kultury (działa przy Instytucie Adama Mickiewicza)
www.mk.gov.pl/pkk

Podręcznik dla aplikujących (w języku polskim)

http://www.mk.gov.pl/pkk/doc/kultura2k7-13_przewodnik.pdf

PROGRAM EUROPA DLA OBYWATELI (EUROPE FOR CITIZENS)

Informacje o programie

<http://ec.europa.eu/citizenship>

Instytucje zaangażowane we wdrażanie programu

Dyrekcja Generalna ds. Edukacji i Kultury (Directorate-General for Education and Culture)
<http://ec.europa.eu/citizenship>

Agencja Wykonawcza ds. Edukacji, Kultury i Sektora Audiowizualnego (Education, Audiovisual and Culture Executive Agency)
http://eacea.ec.europa.eu/citizenship/index_en.htm

Punkt Kontaktowy ds. Programu Europa dla Obywateli
www.mk.gov.pl/pkk (działa przy Instytucie Adama Mickiewicza od sierpnia 2008 r.)

Podręcznik dla aplikujących (w języku polskim)

http://eacea.ec.europa.eu/citizenship/guide/documents/programme_guide_pl.pdf

MEDIA 2007

Informacje o programie

http://ec.europa.eu/information_society/media

Instytucje zaangażowane we wdrażanie programu

Dyrekcja Generalna ds. Społeczeństwa Informacyjnego i Mediów (Directorate-General for Information Society and Media)

http://ec.europa.eu/dgs/information_society

Krajowe biuro MEDIA Desk w Polsce (prowadzi je Fundacja Polskie Centrum Audiowizualne)

www.mediadesk.com.pl

DRUGI WSPÓLNOTOWY PROGRAM DZIAŁAŃ W DZIEDZINIE ZDROWIA (SECOND PROGRAMME OF COMMUNITY ACTION IN THE FIELD OF HEALTH)

Informacje o programie

http://ec.europa.eu/health/ph_programme/pgm2008_2013_en.htm

Instytucje zaangażowane we wdrażanie programu

Dyrekcja Generalna ds. Zdrowia i Ochrony Konsumentów (Directorate-General for Health and Consumer Protection)

http://ec.europa.eu/dgs/health_consumer

Agencja Wykonawcza ds. Programu Zdrowia Publicznego (Public Health Executive Agency)

<http://ec.europa.eu/phea>

Krajowy Punkt Centralny w Polsce: Biuro do spraw zagranicznych programów pomocy w ochronie zdrowia

www.bpz.gov.pl

BEZPIECZNIEJSZY INTERNET (SAFER INTERNET)

Informacje o programie

http://ec.europa.eu/information_society/activities/sip/programme

Instytucje zaangażowane we wdrażanie programu

Dyrekcja Generalna Komisji Europejskiej ds. Społeczeństwa Informacyjnego i Mediów (Directorate-General for Information Society and Media)

http://ec.europa.eu/dgs/information_society

PROGRAM MŁODZIEŻ W DZIAŁANIU (YOUTH IN ACTION)

Informacje o programie

http://ec.europa.eu/youth/youth-in-action-programme/doc74_en.htm

www.mlodziez.org.pl

Instytucje zaangażowane we wdrażanie programu

Dyrekcja Generalna ds. Edukacji i Kultury (Directorate-General for Education and Culture)

<http://ec.europa.eu/youth>

Agencja Wykonawcza ds. Edukacji, Kultury i Sektora Audiowizualnego (Education, Audiovisual and Culture Executive Agency)

http://eacea.ec.europa.eu/youth/index_en.htm

Narodowa Agencja Programu Młodzież w działaniu w Polsce (prowadzona przez Fundację Rozwoju Systemu Edukacji)
www.mlodziej.org.pl

Polska wersja podręcznika dla aplikujących dostępna jest na stronach wymienionych instytucji.

WSPÓLNOTOWY PROGRAM NA RZECZ ZATRUDNIENIA I SOLIDARNOŚCI SPOŁECZNEJ – PROGRESS (COMMUNITY PROGRAMME FOR EMPLOYMENT AND SOCIAL SOLIDARITY)

Informacje o programie

http://ec.europa.eu/employment_social/progress

Instytucje zaangażowane we wdrażanie programu

Dyrekcja Generalna ds. Zatrudnienia, Spraw społecznych i Równych szans (Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities)

http://ec.europa.eu/employment_social

Dane teleadresowe osób zaangażowanych we wdrażanie programu PROGRESS w Polsce (Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej)

www.mpips.gov.pl/index.php?gid=1037

PROGRAM LIFE+

Informacje o programie

<http://ec.europa.eu/environment/life>

Instytucje zaangażowane we wdrażanie programu

Dyrekcja Generalna ds. Środowiska (Directorate-General for Environment)

<http://ec.europa.eu/dgs/environment>

Krajowy Punkt Kontaktowy LIFE+ (prowadzony przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej)

www.nfosigw.gov.pl (zakładka „Instrument Finansowy LIFE+”)

PROGRAMY WSPÓŁPRACY ZEWNĘTRZNEJ (EXTERNAL COOPERATION PROGRAMMES)

Informacje o programach

<http://ec.europa.eu/europeaid/what/delivering-aid/funding-instruments>

Instytucje zaangażowane we wdrażanie programów

Biuro Współpracy EuropeAid (EuropeAid Co-operation Office)

<http://ec.europa.eu/europeaid>

Dyrekcja Generalna ds. Stosunków Zewnętrznych (Directorate-General for External Relations)

http://ec.europa.eu/dgs/external_relations

Wyszukiwarka programów pomocy zewnętrznej

<http://ec.europa.eu/europeaid/cgi/frame12.pl>

ZAŁĄCZNIK II

ADRESY STRON INTERNETOWYCH OPISANYCH PROGRAMÓW I INSTYTUCJI ODPOWIEDZIALNYCH ZA ICH REALIZACJĘ – POZIOM KRAJOWY

PROGRAM OPERACYJNY KAPITAŁ LUDZKI (PO KL)

Strona programu

www.funduszestrukturalne.gov.pl/NSS/programy/krajowe/pokl
www.efs.gov.pl/20072013

Instytucja Zarządzająca

- Ministerstwo Rozwoju Regionalnego – Departament Zarządzania Europejskim Funduszem Społecznym
www.mrr.gov.pl

Instytucje wdrażające dla priorytetów centralnych (1-5)

- Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej – Departament Wdrażania EFS
www.dwfefs.gov.pl
- Władza Wdrażająca Programy Europejskie
www.wwpe.gov.pl
- Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości
www.parp.gov.pl
- Ministerstwo Edukacji Narodowej – Departament Funduszy Strukturalnych
www.men.gov.pl/dfs
- Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego – Departament Wdrożeń i Innowacji
www.nauka.gov.pl, zakładka „Fundusze Strukturalne”, następnie „Program Operacyjny Kapitał Ludzki”
- Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji
www.mswia.gov.pl, „zakładka Administracja publiczna, następnie Program Operacyjny Kapitał Ludzki”

Priorytety regionalne (6-9) wdrażane są przez instytucje wybrane przez samorządy województw.

PROGRAM OPERACYJNY INNOWACYJNA GOSPODARKA (PO IG)

Strona programu

www.funduszestrukturalne.gov.pl/NSS/programy/krajowe/POIG

Instytucja Zarządzająca:

- Ministerstwo Rozwoju Regionalnego – Departament Zarządzania Programami Konkurencyjności i Innowacyjności
www.mrr.gov.pl

Instytucje wdrażające

- Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości
www.parp.gov.pl
- Ministerstwo Gospodarki – Departament Funduszy Europejskich
www.mg.gov.pl/fundusze/POIG
- Polska Organizacja Turystyczna
www.pot.gov.pl
- Władza Wdrażająca Programy Europejskie
www.wwpe.gov.pl

PROGRAM OPERACYJNY INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO (PO IiŚ)

Strona programu

www.funduszeszestrakturalne.gov.pl/NSS/programy/krajowe/poiis

Instytucja Zarządzająca

- Ministerstwo Rozwoju Regionalnego – Departament Koordynacji Programów Infrastrukturalnych
www.mrr.gov.pl

Instytucje wdrażające

- Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych
www.ckps.pl
- Centrum Unijnych Projektów Transportowych
www.cupt.gov.pl
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
www.nfosigw.gov.pl
- Władza Wdrażająca Programy Europejskie
www.wwpe.gov.pl
- Centrum Systemów Informacyjnych Ochrony Zdrowia
www.csioz.gov.pl

PROGRAM OPERACYJNY ROZWÓJ POLSKI WSCHODNIEJ (PO RPW)

Strona programu

www.funduszeszestrakturalne.gov.pl/NSS/programy/krajowe/PORPW

Instytucja Zarządzająca

- Ministerstwo Rozwoju Regionalnego – Departament Koordynacji Programów Regionalnych
www.mrr.gov.pl

Instytucja wdrażająca

- Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości
www.parp.gov.pl

PROGRAM ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH (PROW)

Informacje o programie

www.minrol.gov.pl, zakładka „PROW 2007-2013”

Instytucja Zarządzająca

- Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
www.minrol.gov.pl

Instytucje wdrażające

- Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
www.arimr.gov.pl, zakładka „PROW 2007-2013 (program)”
- Instytucje wybrane przez samorządy województw

PROGRAM OPERACYJNY ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ SEKTORA RYBOŁÓWSTWA I NADBRZEŻNYCH OBSZARÓW RYBACKICH 2007-2013 (PO RYBY)

Informacje o programie

www.minrol.gov.pl, zakładka „EFF 2007-2013”

Institucja Zarządzająca

- Minister właściwy ds. rybołówstwa, reprezentowany przez Dyrektora Departamentu Rybołówstwa Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi
www.minrol.gov.pl

Institucje wdrażające

- Instytucje wybrane przez samorządy województw

PROGRAMY OPERACYJNE EUROPEJSKIEJ WSPÓŁPRACY TERYTORIALNEJ (EWT)

Informacje o EWT

www.interreg.gov.pl/20072013

- Programy współpracy transgranicznej
www.interreg.gov.pl/20072013/EWT/transgraniczne
- Programy współpracy transnarodowej
www.interreg.gov.pl/20072013/EWT/transnarodowe

Informacje o instytucjach zarządzających i wspólnych sekretariatach technicznych można znaleźć na stronach poszczególnych programów.

EUROPEJSKI INSTRUMENT SĄSIEDZTWA I PARTNERSTWA (EISP)

Informacje o EISP

www.interreg.gov.pl/20072013/instrument+sasiedztwa

Institucja Zarządzająca

- Ministerstwo Rozwoju Regionalnego – Departament Współpracy Terytorialnej
www.mrr.gov.pl
- Urzędy marszałkowskie województw zaangażowanych w realizację programu

Wydawca

Federacja Organizacji Pozarządowych
CENTRUM SZPITALNA

Kontakt:

ul. Szpitalna 5 lok. 5
00-031 Warszawa
tel.: +22 828 91 28
fax: +22 828 91 29
e-mail: eu@eu.ngo.pl

Elektroniczną wersję Przewodnika Fundusze unijne dla organizacji pozarządowych w latach 2007-2013 można znaleźć na stronie **www.eu.ngo.pl**.

Publikacja finansowana jest
z budżetu państwa
oraz ze środków Unii Europejskiej

**NARODOWA
STRATEGIA SPÓJNOŚCI**

**MINISTERSTWO
ROZWOJU
REGIONALNEGO**

**UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO**

WYDAWCA
Federacja Organizacji
Pozarządowych
CENTRUM SZPITALNA

ISBN 978-83-927908-08